

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KENT MEZARLIKLARININ AKTİF YEŞİL ALAN
OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ,
KAHRAMANMARAŞ ÖRNEĞİ**

SILA NUR KUMRU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİMDALI

KAHRAMANMARAŞ 2019

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENT MEZARLIKLARININ AKTİF YEŞİL ALAN OLARAK
DEĞERLENDİRİLMESİ, KAHRAMANMARAŞ ÖRNEĞİ

SILA NUR KUMRU

Bu tez,
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS
derecesi için hazırlanmıştır.

KAHRAMANMARAŞ

2019

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü öğrencisi Sıla Nur KUMRU tarafından hazırlanan “Kent Mezarlıklarının Aktif Yeşil Alan Olarak Değerlendirilmesi, Kahramanmaraş Örneği” adlı bu tez, jürimiz tarafından 18/07/ 2019 tarihinde oy birliği/oy çokluğu ile Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr.Öğr. Üyesi Mahire ÖZÇALIK (DANIŞMAN)

.....

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Dr.Öğr. Üyesi Mustafa ATMACA (ÜYE)

.....

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Mustafa Kemal Üniversitesi

Dr.Öğr. Üyesi Şule KISAKÜREK (ÜYE)

.....

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. MUSTAFA YAZICI

.....

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada, alıntı yapılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

SILA NUR KUMRU

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

**KENT MEZARLIKLARININ AKTİF YEŞİL ALAN OLARAK
DEĞERLENDİRİLMESİ, KAHRAMANMARAŞ ÖRNEĞİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

SILA NUR KUMRU

ÖZET

İnsanların daha kaliteli bir yaşamı için açık yeşil alanlar önem taşımaktadır. Kentlerdeki açık yeşil alan kavramı geniş kapsamlıdır. Oyun alanları, rekreasyon alanları, yürüyüş yolları, botanik bahçeleri, hayvanat bahçeleri, spor alanları vb. gibi kamuya açık alanlar ve sadece kişiye ait olan özel mülkiyet alanları kentteki açık yeşil alan kavramını oluşturur. Kentlerin büyümesi, hızlı bir şekilde artan nüfus ve kentleşme sonucunda açık yeşil alanlar gittikçe azalmaktadır. Farklı din ve inanışlar için ayrı önemi olan mezarlıklar; açık yeşil alanların önemli parçasını oluşturmaktadır. Kent dokusu içinde önemli bir yere sahip olan mezarlıkların planlanması, tasarımı oldukça önemlidir. Mezarlık alanları kutsal olarak görüldüğü için bu alanlarda yapılaşma bulunmamaktadır. Planlanması ve tasarımı iyi yapılmış mezarlık alanları kentteki açık yeşil alan dokusunun artmasına ve mezarlık alanlarına gelen insanların ibadetlerini rahat yapabilmesine imkân sunmaktadır. Aynı zamanda tören alanı, mezarlık içindeki yol sirkülasyonu, güvenlik, yeşil alanlar gibi mekânlar mezarlıkların etkin kullanımını sağlamaktadır. Bu çalışmada Kahramanmaraş kentinde mevcut olarak kullanılan Şeyh Adil Mezarlığı yerinde incelenerek mezarlık planlama ve tasarım kriterleri çerçevesinde incelenmiştir. Şeyh Adil Mezarlığı'nın bitkisel ve yapısal donatılar yönünden yetersiz olduğu belirlenmiştir. Kahramanmaraş'ta yapımı yeni planlanan Kıpıçam ve Hasancıklı mezarlık alanları yer seçim kriterleri (jeolojik yapı, toprak yapısı, yeraltı su seviyesi, eğim) açısından değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda Kıpıçam ve Hasancıklı mezarlık alanlarını yer seçim kriterlerine uygun olduğu belirlenmiştir. Bu iki yeni mezarlık alanlarının planlama ve tasarımlarına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mezarlıklar, Kent, Açık Yeşil Alanlar, Kahramanmaraş

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Temmuz /2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mahire ÖZÇALIK

Sayfa sayısı: 79

**THE EVALUATION OF URBAN CEMETERIES AS ACTIVE GREEN AREA;
THE CASE OF KAHRAMANMARAS**

(M.Sc. THESIS)

SILA NUR KUMRU

ABSTRACT

Open green areas are important for people's better quality of life. The concept of open green area in cities is comprehensive. Playgrounds, recreation areas, walking paths, botanical gardens, zoos, sports area etc. Public areas and private property areas belonging to only one person form the concept of open green area in the city. As a result of the growth of cities, rapidly increasing population and urbanization, the open green areas are decreasing. Cemeteries, which have an important place for different religions and beliefs; because they are areas of immunity within the city, they constitute an important part of the open green areas. The planning and design of the cemeteries, which have important place in the urban texture, is very important. Since the cemetery areas are considered to be sacred, there is no construction in these areas. The well-planned and well-designed cemetery areas provide the opportunity to increase the texture of the open green area in the city and no market the worship of the people who come to the cemetery, security, green areas, etc. provide the effective use of cemeteries. In this study, the site of Seyh Adil Cemetery used as present in Kahramanmaras city was examined and evaluated within the framework of the cemetery planning and design criteria. Seyh Adil Cemetery was found to be insufficient in terms of plant and structural equipment. The newly planned Kapıcam and Hasancıklı cemetery areas in Kahramanmaras, have been evaluated in terms of ground selection criteria (geological structure, soil structure, ground water level, slope). As a result of the study, it was determined that the cemetery areas of Kapıcam and Hasancıklı, accordance with ground selection criteria. Suggestions have been developed for the planning and design of these two new cemetery areas.

Keywords: Cemeteries, City, Open Green Areas, Kahramanmaras

Kahramanmaras Sutcu Imam University

Institute of Science and Technology

Department of Landscape Architecture July /2019

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Mahire ÖZÇALIK

Page number : 79

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresi boyunca beni yönlendiren, çalışmamın her aşamasında yardım ve desteklerini esirgemeyen sayın danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mahire ÖZÇALIK'a teşekkür ederim.

Lisans eğitimim süresince her konuda desteğini esirgemeyen, değerli bilgi ve tecrübelerini paylaşan, meslek hayatıma başarılı bir şekilde başlayabilmemde en fazla katkısı bulunan, hayatımdaki en büyük değerlerden birisi olan çok değerli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ATMACA'ya teşekkürü borç bilirim.

Tez çalışmam süresince değerli görüş ve fikirlerini benimle paylaşarak yönlendiren, göstermiş olduğu her türlü yardım ve manevi desteklerinden dolayı kıymetli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Şule KISAKÜREK'e teşekkür ederim.

Uzakta olmasına rağmen her konuda bana her zaman destek olduğu gibi tez dönemim boyunca da manevi destekleriyle beni motive eden, çalışmam süresince yönlendiren, yardım ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen canım arkadaşım Peyzaj Yüksek Mimarı Aslıhan ARGAN'a sonsuz teşekkürler.

Tez çalışmam sürecince araştırmalarımda yardımlarını esirgemeyerek yanımda olan mesai arkadaşlarım İnşaat Yüksek Mühendisi Alişan NALCIOĞLU'na, İnşaat Mühendisi Emin Gökmen GÜZELÇİFTÇİ'ye, Sayın Ekrem BÜYÜKMEHMETOĞLU'na ve sevgili eşi İlhan BÜYÜKMEHMETOĞLU'na teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her zaman yanımda olan, maddi manevi desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen, tüm eğitim öğretim hayatım süresince olduğu gibi tez çalışmam süresince de her an yanımda olan kıymetli babama ve sevgili kardeşlerime teşekkür ederim. Yaşamımın her anında, karşılaştığım bütün sorunlarda yanımda olan, beni her zaman motive eden, hayatımın hiçbir anında yalnız bırakmadığı gibi tezimi bitirmem de en büyük destekçim olan, canım Annem Aynur KUMRU'ya sonsuz sabrı ve özverisi için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
TEŞEKKÜR	III
İÇİNDEKİLER	IV
ŞEKİLLER DİZİNİ	VI
ÇİZELGELER DİZİNİ	VIII
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL TEMELLER.....	3
2.1. Kent ve Kentleşme Kavramı	3
2.1.1. Kent Kavramı.....	3
2.1.2. Kentleşme Kavramı.....	4
2.2. Açık ve Yeşil Alanlar	5
2.2.1. Açık ve Yeşil Alan Kavramları.....	5
2.2.2. Açık ve Yeşil Alanların Önemi ve Sınıflandırılması	7
2.3. Mezar ve Mezarlık Kavramları	11
2.4. Mezarlık Kültürü ve Tarihi	12
2.4.1. Türk Kültüründe Mezarlıklar.....	15
2.4.1.1. İslamiyet Öncesi Mezarlıklar	15
2.4.1.2. İslamiyet Sonrası Mezarlıklar.....	16
2.5. Dünyadaki Bazı Mezarlık Örnekleri.....	17
2.6. Kentsel Açık Yeşil Alanlar İçinde Mezarlıkların Yeri ve Önemi	24
2.7. Mezarlıkların Planlama ve Tasarım İlkeleri.....	26
2.7.1 Mezarlıkların Planlama İlkeleri.....	26
2.7.1.1. Mezarlık Büyüklüğünün Belirlenmesi.....	29
2.7.1.2. Mezarlık Alan Seçimi	30
2.7.2. Mezarlıkların Tasarım İlkeleri.....	34
2.7.2.1. Yapısal Tasarım İlkeleri.....	34
2.7.2.2. Bitkisel Tasarım İlkeleri.....	35
2.8. Kaynak Özetleri.....	39
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	42
3.1. Materyal	42
3.1.1. Araştırma Alanları.....	42

3.2. Yöntem.....	45
4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	48
4.1. Şeyh Adil Mezarlığı.....	48
4.1.1. Şeyh Adil Mezarlığı Yapısal Tasarım Kriterlerinin İncelenmesi	48
4.1.2. Şeyh Adil Mezarlığı Bitkisel Tasarım Kriterlerinin İncelenmesi	58
4.2 Kapiçam Mezarlık Alanı.....	60
4.3. Hasancıklı Mezarlık Alanı	62
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	64
5.1. Öneriler	66
KAYNAKLAR.....	73
ÖZGEÇMİŞ.....	79

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1 Mısır Piramitleri	13
Şekil 2.2 Tac Mahal	14
Şekil 2.3 Skogskyrkogarden- Stokholm Mezarlığı	18
Şekil 2.4 Skogskyrkogarden- Stokholm Mezarlığı.....	19
Şekil 2.5 Skogskyrkogarden- Stokholm Mezarlığı.....	19
Şekil 2.6 South Park Street Mezarlığı.....	20
Şekil 2.7 Assistens Mezarlığı	20
Şekil 2.8 Assistens Mezarlığı	20
Şekil 2.9 Mount Auburn Mezarlığı.....	21
Şekil 2.10 Mount Auburn Mezarlığı.....	21
Şekil 2.11 Ohlsdorf Mezarlığı	22
Şekil 2.12 Ohlsdorf Mezarlığı	22
Şekil 2.13 Allerton Mezarlığı.....	23
Şekil 2.14 Allerton Mezarlığı.....	23
Şekil 2.15 High Wood Mezarlığı.....	24
Şekil 2.16 High Wood Mezarlığı.....	24
Şekil 2.17 Birim gömü alanı.....	30
Şekil 3.1 Araştırma alanlarının konumları	44
Şekil 4.1 Şeyh Adil Mezarlığı 1,2,3 ve 4 numaralı giriş kapıları	50
Şekil 4.2 Şeyh Adil Mezarlığı, 1 ve 3 numaralı giriş kapıları mezarlık bilgi sistem binaları	50
Şekil 4.3 Şeyh Adil Mezarlığı, 4 numaralı giriş kapısı güvenlik kulübesi	51
Şekil 4.4 Şeyh Adil Mezarlığı, şehitlik	51
Şekil 4.5 Şeyh Adil Mezarlığı, şehitlik anıtı	51
Şekil 4.6 Şeyh Adil Mezarlığı, tuvaletler ve mescit	52
Şekil 4.7 Şeyh Adil Mezarlığı, 3 numaralı giriş kapısı ve cami.....	52
Şekil 4.8 Şeyh Adil Mezarlığı, mesafesiz mezar birimleri	53
Şekil 4.9 Şeyh Adil Mezarlığı, düzensiz mezar birimleri	53
Şekil 4.10 Şeyh Adil Mezarlığı, aile mezarlıkları ve tek kişilik mezarlıklar	54
Şekil 4.11 Şeyh Adil Mezarlığı, yol kenarına mesafesiz mezarlık birimleri	54
Şekil 4.12 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, tabelalar	55
Şekil 4.13 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, vaziyet planı panosu	55

Şekil 4.14 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, çeşmeler	55
Şekil 4.15 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, 1 numaralı giriş kapısı ve çeşme	56
Şekil 4.16 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, şehitlik alanı oturma elemanı	56
Şekil 4.17 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, oturma elemanı	56
Şekil 4.18 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, aydınlatma elemanı ve ses düzeneği ...	57
Şekil 4.19 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, yol sirkülasyonu	57
Şekil 4.20 Şeyh Adil Mezarlığı, alle perspektifi	58
Şekil 4.21 Şeyh Adil Mezarlığı, şehitlik alanı bitkiler	59
Şekil 4.22 Şeyh Adil Mezarlığı, bitki bulunmayan mezar birimleri	59
Şekil 4.23 Şeyh Adil Mezarlığı, bitki bulunan mezar birimleri	60
Şekil 5.1 Kapıçam Mezarlık Alanı Leke Planı	67
Şekil 5.2 Hasancıklı Mezarlık Alanı Leke Planı	69

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1 Richter (1981)'e göre kentsel yeşil alanların sınıflandırılması.....	11
Çizelge 2.2 Mezarlık Planlama Süreci (Cömertler, 2001'den; Taner, 1988).....	28
Çizelge 3.1 Çalışmanın akış şeması.....	46
Çizelge 3.2 Değerlendirme akış şeması	47
Çizelge 4.1 Şeyh Adil Mezarlığı Yapısal Tasarım Arazi Gözlem Formu	49
Çizelge 4.2 Şeyh Adil Mezarlığı Bitkisel Tasarım Arazi Gözlem Formu	58
Çizelge 4.3 Uslu (1997)'ya göre Kapıçam Mezarlık Alanı doğal faktörleri değerlendirme formu.....	61
Çizelge 4.4 Uslu (1997)'ya göre Hasancıklı Mezarlık Alanı doğal faktörleri değerlendirme formu.....	62

1. GİRİŞ

Kentsel doku içerisindeki sert zeminler, binalar, beton yapılar dışında kalan açıklıklar, bütün olarak yada parçalar halinde bulunan yeşil alanlar, su yüzeyleri, kentin büyümesini şekillendiren, kenti birleştirici veya ayırıcı görevleri olan, kentin genel hatlarıyla bütünlüğünü sağlayan ve aynı zamanda kente en başta ekolojik olarak, estetik, ekonomik ve rekreasyon gibi olmak üzere farklı işlevleri olan sistem bütününe açık ve yeşil alanlar olarak adlandırmak mümkündür. Açık ve yeşil alanlar bazı işlevlerine göre iki gruptan oluşur bunlar; aktif yeşil alanlar pasif yeşil alanlardır. Aktif yeşil alanlar; insanların bu alanlardan doğrudan yararlandıkları alanlardır bu alanlara parklar, çocuk bahçeleri, oyun alanları, dinlenme alanları gibi kullanım alanları örnek olarak verilebilir. Pasif yeşil alanlar ise insanların doğrudan aktif olarak kullanamayacağı dolaylı yünden yararlanabileceği alanlardır. Pasif yeşil alanlara ise; ağaçlandırma alanları, kamuya ya da özel mülkiyete ait alanlar, çalılıklar, mezarlıklar, refüjler gibi alanlar örnek olarak verilebilir (Zeğerek, 2016'dan; Manavoğlu, 2013).

Tarihi süreç içerisinde hemen hemen bütün kültürlerde, inanışlarda ölüm sadece biyolojik olarak bir son değil dini inanışların da etkisiyle ölüm bir yaşamdan başka bir yaşama geçiş olarak kabul edilmiştir. Bu inanış doğrultusunda, insanlar ölümler için başka boyuta geçiş sırasında barınmaları için geçici konaklama yerleri olan mezar ve mezarlıkları inşa etmişlerdir. Mezar ve mezarlıkların gelişimini yönlendiren en önemli etken dini inançlardır. Toplamların dini inanışları ve ölüm kavramı arasındaki bağlantıyı en iyi şekilde yansıtan alanlar mezarlıklardır (Uslu, 1997).

Mezar ve mezarlıklar farklı toplumlarda ve kültürel yapılarda değişiklik gösteren alanlardır. Toplamların farklı inanışları ve farklı defin şeklinin olması, mezar ve mezarlıkların farklı şekillenmesine sebep olmuştur. Mezarlık alanları yerleşim yerlerinin bazen en yüksek yerinde bulunurken bazen de yerleşim alanlarının yeşil alan dokusunun parçası olarak bulunan odak noktaları halindedirler (Özhancı, Aklıbaşında, 2017).

İnsanlar, gelecek nesillere varlıklarını kanıtlamak amacıyla dini inanış ve ekonomik durumlarına göre öldükten sonra da hatırlanmaları için büyük küçük, gösterişli ya da sade yapılardan oluşan mezarlık alanları bırakmışlardır. Önceden genellikle yerleşim alanları dışarısında kalan mezarlık alanları zaman içerisinde genişleyerek kentlerin sınırları içerisinde kalmışlardır ve dolayısıyla günlük hayatın parçası olmuşlardır. Mezarlık alanları

özellikleri bünyesinde barındırdıkları yeşil dokuyla kent içi ve kentin dışındaki yeşil alanların bağlanmasında önemli bir role sahiptir (Gönen, 1992'den; Akdoğan, 1962).

Mezarlıklar, yerleşim alanları içerisinde veya yerleşim alanlarının yakınında mutlaka bulunması gereken alanlardır. Yeşil alanların giderek azaldığı kentlerde, barındırdığı yoğun bitki örtüsüyle mezarlık alanlarının giderek önemi artan yeşil alanlardır. Bu kapsamda mezarlıkları sadece gömü alanı olarak görmemek, kentsel yeşil alanların önemli bir parçası olarak değerlendirmek gerekmektedir (Karaoğlu, 2007).

İnsanlar yaşamları boyunca doğaya, yeşile her zaman özlem duyarlar. Nüfus artışları, yoğun ve çarpık kentleşme, sanayi alanlarının artması, konut alanlarının artması sonucu kentlerdeki yeşil alan miktarları giderek azalmaktadır. Kentleşme sürecinde açık ve yeşil alanlar yapılaşmaya kolay bir şekilde açılmaktadır. Ancak mezarlık alanları dini inanışlar dolayısıyla kutsal alanlar olarak kabul edildiği için yapılaşma için kullanılmazlar ve kentlerin planlanmaları bu kutsal alanlara göre şekillenir.

İnsanların günümüzde, hızlı kentleşme, nüfus artışı, yoğun ve çarpık kentleşme gibi sebeplerle yeşil alanlara olan özlemi giderek artmaktadır. Bu sebeple çalışma kapsamında kentsel yeşil alan dokusunun önemli bir kısmını oluşturan mezarlıkların insanların ön yargılarını kırmak, mezarlık alanlarının yeşil alan olduğunu benimsetmek, mezarlıkların sadece ölülerin bulunduğu alanlar olmadığını, mezarlık alanlarının kente kattığı olumlu değerleri aktarmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmada Kahramanmaraş ilinde mevcut bulunan Şeyh Adil Mezarlığı ve yapımları yeni planlanan Kapıçam Mezarlık Alanı ve Hasancıklı Mezarlık alanı incelenmiştir. Kahramanmaraş kent merkezinde mevcut olarak bulunan Şeyh Adil Mezarlığı, mezarlık planlama ve tasarım ilkeleri çerçevesinde incelenmiş olup eksiklikleri ve olumlu yönleri tespit edilerek bu mezarlık alanı için arazi gözlem formu oluşturulmuştur. Yapımları yeni planlanan Kapıçam Mezarlık Alanı ve Hasancıklı Mezarlık Alanı, Uslu (1997)'nin mezarlık alanları yer seçim kriterleri (jeolojik yapı, toprak yapısı, yeraltı su seviyesi, eğim) açısından alanlar için elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirilerek doğal faktörleri değerlendirme formu oluşturulmuştur. Aynı zamanda Kapıçam Mezarlık Alanı ve Hasancıklı Mezarlık alanının daha aktif olarak kullanılması amacıyla planlamalarına ve tasarımlarına yönelik önerilerde bulunulmuş olup bu mezarlık alanları için leke plan örneği hazırlanmıştır.

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1. Kent ve Kentleşme Kavramı

2.1.1. Kent Kavramı

Kahraman (1998)'a göre kent; zaman ve mekân içerisinde sürekliliği olan, yoğunluk, büyüklük ve heterojen özellikte olan bir yerleşim çeşididir. Keleş (1998)'e göre kent kavramı ise; bir toplumun barınma, dinlenme, çalışma, yerleşme, eğlenme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı, tarımsal faaliyetlerin çok az olduğu, köy gibi küçük yerleşimlere göre nüfus açısından daha fazla olan yerleşim birimidir (Öztürk, 2004).

Özbilen (1991)'e göre; ilk insan toplulukları, bireylerin ihtiyaçları olan barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için ve çevresel olumsuz etkilerden korunmak amacıyla korunaklı alanlarda yaşamaya başlamışlardır ve insanların fiziki çevreye müdahale etmeleri ve kalıcı yapılar oluşturmaya başlamaları gibi faaliyetleri sonucunda kent oluşumunun temellerini oluşturmuşlardır. Aydemir (1999)'a göre ise kent; toplumsal bir sistem olmasının yanı sıra insanların ihtiyaçlarının karşılanması ve insanlara daha iyi yaşam koşullarının oluşturulmasına yönelik bir oluşumdur (Tarakci Eren, 2012).

Pustu (2006), medeniyetin insanların yerleşik düzene geçmeleri ile birlikte başladığını kabul etmektedir. İlk zamanlarda topluluklar avcılıkla uğraştıkları için yerleşik düzene geçmemişlerdir ancak tarımla ilgilenmeye başlamalarıyla yerleşik düzene geçmişlerdir. İlk zamanlar küçük topluluklar halinde yaşamışlar daha sonra ise daha büyük topluluklar halinde yaşamaya başlayarak kentleri oluşturmuşlardır (Ertürk, 2017).

Kart (2002)'a göre kentler insanların hem barınma ihtiyaçlarının karşılanması hem de aynı zamanda ekonomik, kültürel, sosyal, eğitimsel, dini, rekreasyonel, siyasal gibi faaliyetlere imkân sağlamalarından dolayı çok boyutlu bir oluşumdur. Fiziksel anlamda alışveriş, konut, sağlık, konaklama, ulaşım, üretim gibi çeşitli nitelikte işlevlerin bulunduğu mekânlardır (Kömür Ardalı, 2018'den; Eren, 2012).

Kızılçelik (2000) kent kavramını; sosyal, ekonomik, kültürel özellikleri, nüfus ve yönetim şekli gibi özelliklerden dolayı kırsal alanlardan kolay bir şekilde ayırt edilebilen, genelde bünyesinde tarım faaliyetinin olmadığı, daha çok tarım dışı işlevlerin bulunduğu, teknolojik açıdan belli bir büyüklükte gelişme göstermiş, toplumsal farklılığın, uzmanlaşmanın ve daha fazla hareketliliğin olduğu, nüfus açısından da kırsal bölgelere

göre oldukça fazla olan bunlara ek olarak eğitim ve öğretim de daha yaygın olduğu yerleşim alanları şeklinde tanımlamıştır (Susmaz ve Ekinci, 2009).

Çezik (1982) kent olgusunu; sosyal gelişimlere bağlı olarak iş bölümünün arttığı, hem tarım hem de tarım dışındaki üretimlerin denetimli olarak yapıldığı, nüfus oranının daha fazla olduğu bu duruma bağlı olarak da sosyal açıdan heterojen bir görünümde olan, dinamik ve aynı zamanda karmaşık bir yerleşim birimi şeklinde tanımlamıştır. Bal (2003) ise çalışmasında kent kavramını ticaret, sanayi gibi ekonomik etkinlikleri bulunan bunlara ek olarak tarımsal ürünlerde dahil edilmek üzere her çeşitte ürünün bulunduğu, sınırları belirli bir alanda yoğunlaşan nüfusun olduğu ve farklı sosyal grupların bulunduğu yönetsel ve hukuksal açıdan farklı kurumların da bulunduğu heterojen yapıya sahip toplumun oluşturduğu yerleşim birimi şeklinde tanımlamıştır. (Albayrak, 2018).

Kevin Lynch ise “Kent İmgesi” kitabında kent kavramını; çok farklı ve çok sayıda sınıf ve karakterdeki milyonlarca sayıda insan tarafından algılanabilen özellikte olan, insanların zevk alabileceği nesne olmaktan çok farklı sebeplere dayanarak sürekli değiştirilen ve geliştirilen çok fazla yaratıcının oluşturduğu bir üründür. Kentlerin genel hatları bir süre sabit olarak kalsa da kentin ayrıntıları sürekli olarak değişir ve kentlerin büyümeleri, formlarının belirli bir kısmı kontrol altında tutulabilir (Lynch, 1973).

2.1.2. Kentleşme Kavramı

Kentleşme kavramının tek bir tanımı yoktur, araştırmacılara göre farklı şekillerde tanımlaması yapılmıştır. Genel olarak kentleşme; şehirlerdeki sanayi, ticaret, ulaşım, ekonomik fırsatlar, sosyal aktiviteler gibi imkânlardan dolayı kırsal alanlardan şehirlere göçlerin artması sonucunda kentlerin büyümesi, kent sayılarının artması şeklinde tanımlanabilir.

Karakaş (1990)’a göre kentleşme kavramı toplumların ekonomik ve sosyal yapısından dolayı kaynaklanan, hem çok yönlü hem de karmaşık bir olgudur. Aynı zamanda bu kavram ekonomik ve sosyal değişimin süreci olarak ifade edilebilir (Kömür Ardalı, 2018’den; Tavukoğlu, 2008).

Tekeli (1991)’ye göre kentleşme kavramından söz edebilmek için; kentsel mekânların fiziksel oluşumlarının açıklamalarının olması, insan ve topluma yönelik özellikleri bulundurmaları, zamansal ve mekânsal olgulardaki farklılaşmaları açıklayabilecek düzeyde ve aynı zamanda çevre ile ilgili farklılıkların da çözümlenmesine yardımcı olmalı

ve bunlara ek olarak kentleşmenin siyasi ve toplumsal faaliyetlerden etkilenebileceği göz önünde bulundurulmalıdır (Albayrak, 2006).

Keleş (1990) kentleşme kavramını kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması şeklinde belirtmiştir. Kentlerdeki nüfus durumu doğumların ölümlerden daha fazla olması, kırsal alanlardan gelen kişilerin artmasıyla, göçlerle artar ve gelişmekte olan ülkelerde doğurganlık oranı azalmakta ve kentlerin nüfusu göçler vasıtasıyla artar. Kentleşme kavramı için sadece nüfusla ilgili bir algı oluşması tam olarak yeterli olmamaktadır dolayısıyla bu doğrultuda kentleşme daha geniş anlamda sanayileşmenin ve ekonomik gelişmeler sonucu kent sayısının artması ve kentlerin daha da büyümesi, toplumun yapısının iş bölümünün de artmasıyla insan ilişkilerinde de değişikliklerin olmasına yol açan nüfus birikimi olarak tanımlanabilir (Susmaz ve Ekinci, 2009).

Kentleşme genel olarak olumlu bir durumdur ancak kontrol altına alınmazsa hem kent için hem de kentte yaşayan insanlar için ekonomik, sosyal, fiziksel gibi birçok açıdan olumsuz sonuçları meydana getirebilir. Kentleşme nüfusun hızına bağlı olarak sosyal, fiziksel, kültürel ve ekonomik yapının değişmesidir. Kent sayısının ve kentteki yaşayan kişi sayısının artması, sanayileşme, ekonomik gelişmeler ve teknolojik gelişmeler sonucu meydana gelen çevre sorunlarıdır. Genelde az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde nüfusun kentlerde hızla artması sonucu insan gereksinimlerinin karşılanamaması, artan nüfusun eğitim, ekonomik, sağlık gibi çeşitli ihtiyaçlarının karşılanamaması kentleşmenin olumsuz sonuçlarından bazılarıdır (Tarakci Eren, 2012).

Duru ve Alkan (2002)'a göre kentleşme ise, yalnızca demografik bir kavram olmayıp aynı zamanda sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal gibi çeşitli faktörlerin gelişim süreci olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda kentleşme kavramı insanları sadece kent olarak belirtilen yerlere gelmesi süreci olmamakla birlikte insanların aynı zamanda kentin yaşam şeklinin benimsenmesi, özümsemişi anlamına da gelen bir kavramdır (Kaya, 2003).

2.2. Açık ve Yeşil Alanlar

2.2.1. Açık ve Yeşil Alan Kavramları

Bir noktadan baktığımızda görüş açımızda sanayi alanlarının, konutların, beton yapıların olmadığı her alan açık alan olarak tanımlanabilir. Yeşil alanlar ise; açık alanlara dahil olan alanlar içerisinde, refüjler, parklar, ormanlar, ev bahçeleri, tarım alanları, kısacası bitki kompozisyonunun bulunduğu alanlar olarak belirtilebilir.

Açık ve yeşil alan kavramları çoğu araştırmacı tarafından farklı şekillerde betimlenmiştir.

Keleş (1980)'e göre açık alan; insanların yaşamlarını devam ettirdiği, yapıların dışında kalan, doğal olarak bırakılmış ve ya tarım ve konut haricinde dinlenme amacıyla bırakılmış kent parçalarıdır. Yeşil alanlar ise; insanların dinlenmesi, gezmesi, çocukların oyun oynaması gibi amaçlarla ayrılan ağaçlı yol, gezilik gibi ortak kullanım alanlarıdır (Ayaşlıgil, 1997)

Gürses (1970) açık alanları su yüzeyleri ve üzerinde herhangi bir yapının bulunmadığı açıklıklar olarak tanımlarken yeşil alanları ise; tarımsal ve diğer farklı işletme amacıyla kullanılan alanlar dışında kalan ve genellikle insanların kullanımı için uygun duruma getirilmiş alanlar olarak belirtmiştir. Gleichmann (1962) ise yeşil alanları sadece düzenlenmiş alanlar olarak değil, yapılaşmanın olmadığı ve yeşil olmasalar bile bu kapsamda değerlendirmiştir. Lendhold (1970) yeşil alanların kapsamını yerleşim alanları içerisinde bulunan farklı bitki kompozisyonlarıyla düzenlenmiş alanlar şeklinde tanımlamıştır (Önder, 1997).

Yıldızcı (1975)'ya göre açık alanlar; herhangi bir arazi kullanım özelliği olan tarım alanı, ormanlık, göl gibi ya da bazı etkinliklere olanak sağlayan parklar, meydanlar, gezinti yolları, bahçeler gibi kent içerisinde veya kentin dışında üzerinde herhangi bir yapılaşmanın olmadığı boş alanlardır (Öztürk, 2004).

Genli (1990) açık alanları genel anlam olarak yapıların ve ulaşım alanları dışarısında kalmış olan açıklık alanlar olarak tanımlamaktadır. Açık alan kavramını insanlar için planlanarak düzenlenmiş ve ya doğal olarak oluşmuş, insanların çeşitli etkinliklerle yararlandığı alanlar olarak da belirtmiştir (Müftüoğlu, 2008).

Pamay (1978) insanların yaşadığı, kapalı alanların dışarısında kalan başka bir deyişle açık yüzeyler şeklinde açık alanları tanımlarken, yeşil alanları kentin içinde ve kentin çevresinde bulunan peyzaj, rekreasyon, ormanlık, ağaçlık, mezarlık gibi canlı öğelerden ve yürüyüş yolları, oturma alanları, havuzlar gibi cansız öğelerin oluşturduğu alanlar olarak betimlemiştir (Çulha, 2013).

Dil (2004)'e göre yeşil alanlar; yerleşim alanlarında yapıların dışarısında kalan bölümlerin insanların rekreatif etkinliklerini gerçekleştirdikleri, kent yönetimleri tarafından düzenlenmiş, eğlence, boş zamanların değerlendirilmesi, dinlenme, gezinme gibi çeşitli etkinlikler için ayrılmış, bitkilendirmesi yapılmış ve kentteki yaşayan insanlar tarafından

ortak kullanıma ait alanlar şeklinde tanımlamıştır ve bu alanların yapıların arasında kalmış en küçük yeşil öge olan tek bir ağaçtan ormanlık alanlara kadar geniş kapsamlı, yeşil doku barındıran bütün doğa öğelerinin yeşil alanlar tanımı içerisinde yer aldığını belirtmektedir (Döllük, 2005).

Öztan (1968) ve Özbilen (1991) açık alan kavramını; kentin dokusunun temel elemanlarından olup, mimari yapıların ve ulaşım alanlarının dışarısında kalan açıklık alanlar veya boş alanlar olarak ve aynı zamanda başka bir ifadeyle alan üzerinde herhangi bir yapılaşmanın bulunmadığı ve rekreasyonel kullanımlar için uygun alanlar şeklinde tanımlamışlardır (Zeğerek, 2016'dan; Gül ve Küçük, 2001). Çetiner (1991) yeşil alan kavramını açık alanların otsu, odunsu bitkilerle kaplanmış alanlar olarak belirtirken her yeşil alanın açık alan olarak değerlendirildiğini fakat her açık alanın yeşil alan olmayabileceğini belirtmiştir (Zeğerek, 2016).

2.2.2. Açık ve Yeşil Alanların Önemi ve Sınıflandırılması

Kentlerin estetik görünümü, silüeti ve kentlerin ve kentlerin nefes alabilmesi için ve aynı zamanda nüfus yoğunluğu, çarpık ve yoğun kentleşmeler sonucunda binalar içinde sıkışıp kalan kentlerde yaşayan insanlar için boş zamanlarını değerlendirebilecekleri, doğaya olan özlemlerinin bir nebze de olsa azaltabilecekleri, yürüyüş, rekreasyon gibi etkinlikleri yapabilmelerine olanak sağlaması bakımından yeşil alanlar hem kent hem de kentteki insanlar için oldukça önemli bir yere sahiptir.

Keleş (1984); ekonomik koşullar ne olursa olsun açık ve yeşil alanların kentler için öneminin oldukça fazla olduğunu ve kentteki yaşayan insanların ruhsal, fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakta aynı zamanda turizmin gelişmesinde, doğal zenginliklerin korunmasında, yerleşim alanlarıyla sanayi ve ticaret alanlarının arasında tampon görevi görmesi bunlara ek olarak taşıt ve yaya yol sirkülasyonunu da kolaylaştırması gibi etkenlerle açık ve yeşil alanların önemini belirtmiştir (Ayaşlıgil, 1997).

Gül (2001)'e göre kentsel açık ve yeşil alanların peyzaj mimarlığı açısından hem estetik hem de işlevsel açıdan çok fazla öneme sahiptir bunlardan bazıları aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Gül ve Küçük, 2001);

- Açık ve yeşil alanlardaki yapısal ve bitkisel materyaller ölçü, form, renk, çizgi, doku gibi çeşitli özelliklerle kente fiziksel ve estetiksel açıdan değer katarlar.
- Kentin monoton ve sert dokusunu hafifletir, yapılarla boşluklar arasında denge sağlar, kente canlılık kazandırır.

- Kentin iklimini düzenler.
- Kent içinde perde, sınır, engel oluşturur, yol sirkülasyonunu yönlendirir ve daha kolay bir ulaşım yapılmasını sağlar.
- Kentteki bireylerin hem pasif hem de aktif rekreasyon ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli rol üstlenirler.
- İnsanları kentlerin ortamının stresinden uzaklaştırır, bitkilerin renk, doku gibi özellikleriyle insanların psikolojilerini düzeltir.
- Görünümü estetik olmayan istenilmeyen objeleri kapatır, gürültüyü azaltır
- Toprağın verimliliğinin artmasını sağlar.

Etli (2002) çalışmasında açık ve yeşil alanları genelde, eğlence, dinlenme, kent düzeyindeki açık alanları ise kentin koruma işlevini ve kentin dokusunu etkileyen alanlar olarak tanımlarken, bölgesel ölçekteki açık alanları ise kırsal alanların bir uzantısını oluşturduğunu, kentin büyümesine engel olabileceğini ve aynı zamanda kentin büyümesinin yönünü belirlediğini, şekillendirdiğini belirtmiştir (Etli, 2002).

Öztan (1974)'a göre açık ve yeşil alanlar; kentlerde yaşamını devam ettiren insanlar için hem sağlık açısından hem de kentin estetik ve fonksiyonel gereksinimleri için oldukça önemli bir arazi kullanım şeklidir. Açık yeşil alanlar kentlerde yaşayan insanların nefes alma, kentin yıpratıcı psikolojik etkisinden uzaklaşma yerleri olmasının yanında aynı zamanda kentin bütünlüğünü fiziksel açıdan dengelenmesini sağlar, iklimi düzenler, hava kirliliğini önler, taşıt ve yaya trafiğini düzenler, yönlendirir, gürültüyü absorbe etme açısından önemli bir rol oynar ve rekreasyonel amaçlı kullanıma ayrılmış olan alanlar hem insanlar için önemli yere sahipken hem de kente estetik doku kazandırır (Tosun, 2007).

Açık ve yeşil alanlar sistemli ve doğru bir şekilde planlama yapıldığında birçok işlevi yerine getirebilirler. Bu kapsamda Richter (1981) açık ve yeşil alanların işlevlerini; sınıflama işlevi, bağlantı işlevi, bioklimatik ve hijyenik işlevi, koruma işlevi, kent yapısındaki estetik işlevi, günlük yaşamsal işlevi, rekreasyon işlevi, alansal koruma işlevi şeklinde bölümlere ayırarak açıklamıştır (Önder, 1997).

- **Sınıflama işlevi;** kentteki yeşil alanlar ve ara yollar kenti kendi içerisinde bölümlere ayırır ve bu durum kentin yapılaşma ve gelişme sürecinde bağlayıcı bir unsurdur.

- **Bağlantı işlevi;** kentsel elemanlar, kentsel açık alanlar ile birlikte sanayi alanları ve konut alanları arasında bağlantı kurma görevi üstlenirler. Bağlantı elemanı olarak otoyollar, bisiklet ve yaya yolları gibi dar bağlantı yollarından oluşabilir.
- **Bioklimatik ve hijyenik işlevi;** kentin havasının çevriminde olumlu etki yapar, hava akımının daha da yumuşatılmasında, yeterli miktarda CO₂ ve O₂ sağlanmasında ve aynı zamanda havadaki ağır metalin zararlarının azaltılmasında açık ve yeşil alanlar önemli rol oynarlar.
- **Koruma işlevi;** büyük çaplı yeşil alanlardan küçük bitki topluluklarına kadar kentin yeşil dokusunu oluşturan açık ve yeşil alanlar, havanın korunması, gaz ve toz halindeki zararlı maddelerden korunmayı sağlar ve aynı zamanda sert rüzgârları engeller.
- **Kent yapısındaki estetik işlevi;** kentin estetik olmayan yapıların oluşmasını engeller, kentin görsel açıdan kalitesinin artmasına katkıda bulunur.
- **Günlük yaşamsal işlevi;** kentsel açık ve yeşil alanların, görsel kalitenin artması, çevre kalitesinin artması, mevsim değişimlerinin rahat bir şekilde algılanması gibi günlük yaşamsal işlevleri vardır.
- **Rekreasyon işlevi;** kent yakınlarında veya kent içerisinde bulunan açık yeşil alanlar insanların rekreasyon etkinliklerini yapmalarına imkan sağlarlar.
- **Alansal koruma işlevi;** açık yeşil alanlar kentlerin gelişmesinin yönlendirilmesinde, alanların kullanım amaçlarının yönlendirilmesinde önemlidir.

Açık ve yeşil alanları Tandy (1975) , kent içerisindeki yerleri ve açık yeşil alanların kullanım amaçları doğrultusunda aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır (Yücekaya, 2013);

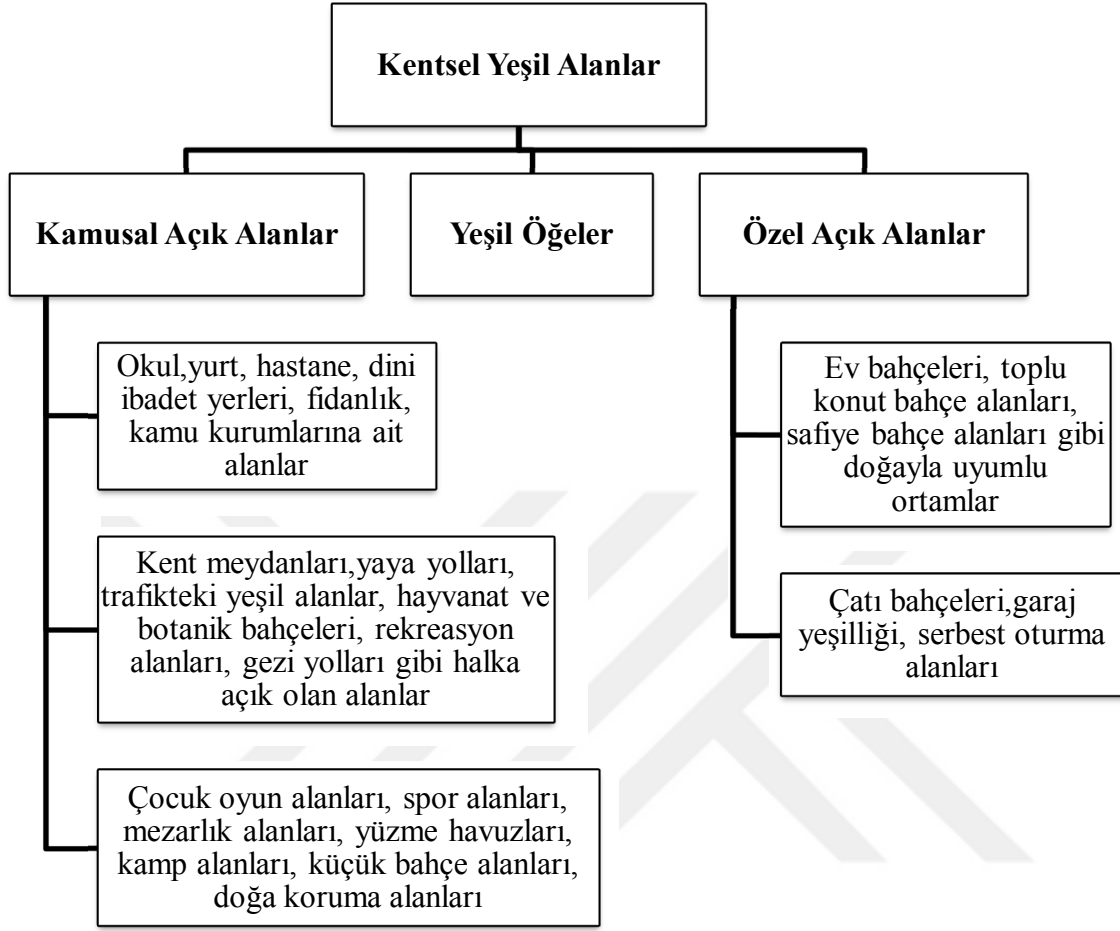
- Çizgisel (lineer) alanlar; akarsu, dere, kanallar, tren yolları gibi kentteki park ve kentteki alanlar arasında bağlantı oluşturan açık yeşil alanlardır.
- Merkezi açık alanlar; meydanlar, alışveriş merkezleri gibi alanlar bu gruba girmektedir.
- Rekreasyon amaçlı yerleşimler; rekreatif değeri bulunan alanlar ve göl gibi alanların yakınlarına kurulan yerleşim alanları
- Spor alanları; hem iç mekânlarda hem de dış mekânlarda bulunabilen sportif ekinliklere olanak sağlayan alanlardır.
- Dinlenme parkı alanları; sosyal, kültürel, sportif faaliyetlerin bulunduğu alanlar.

Çetiner (1991) çalışmasında açık yeşil alanları “yerleşme içi ve yerleşme dışı” yeşil alanlar olmak üzere iki başlık altında sınıflandırmıştır. Konut bahçeleri, çocuk bahçeleri, çocuk oyun alanları, kent ve mahalle parkları, mezarlık alanları, rekreasyon alanları ve fuar, eğlence alanlarını kapsayan geniş ölçekli bir kent nüfusuna hizmet veren alanları yerleşme içindeki yeşil alanlar olarak tanımlarken; ormanlar, koruluklar, bölgesel parklar, botanik ve hayvanat bahçeleri, piknik alanları, mesire alanları, milli parklar, sulak alanlar, okçuluk, dağcılık golf gibi spor alanları, doğa koruma alanları gibi kentlerin yakınında bulunan kentsel, bölgesel ve hatta ülkesel ölçekte insanlara hizmet eden alanları ise yerleşme dışındaki yeşil alanlar olarak belirtmiştir (Zeğerek, 2016).

Pamay (1978) çalışmasında açık alanları genel ve özel alanlar olmak üzere iki gruba ayırarak incelemiştir. Genel alanlar grubunda; su alanları, sahil bölgeleri, ormanlık alanlar, koruluk alanlar, parklar, çayırılık alanlar, manzara ve yeşil yamaçlar, hayvanat ve botanik bahçeleri, şehir bahçeleri, arboretum, mezarlık alanları ve şehitlikler, sergi park alanları, lunapark alanları, kent meydanları, iskele ve çarşı meydanları, çocuk oyun alanları, spor alanları, okul bahçelerindeki spor ve oyun alanları, yeşil perde ve yeşil kuşaklar, hastane ve müze gibi kamuya açık yapıların bahçeleri, hava alanları, konser alanları ve açık hava tiyatro alanları bulunmaktadır. Özel alanlar grubunda ise; özel mülke ait konut bahçeleri, özel koru alanları, fidanlık ve tarımsal alanlar, kulüp ve benzeri kuruluşlara ait özel bahçeler, işyeri bahçeleri, fabrika bahçeleri gibi alanlar ve askeri bölgeye ait alanlar olarak sınıflandırmıştır (Ertürk, 2017).

Gündüz (1989) açık ve yeşil alanları; mutlak fonksiyonu bulunan alanlar (yollar, hava alanları, mezarlıklar, tarım alanları, otoparklar), estetik ve rekreasyon amaçlı alanları kendi içerisinde özel yeşil alanlar (golf alanları, ev bahçeleri) ve sosyal yeşil alanlar (topluma yarı açık; resmi kuruluşlar, tarihi, dini yapılar, hastaneler, okul bahçeleri, özel spor kulüplerine ait alanlar ve topluma açık alanlar; parklar, bakış noktaları, pasif alanlar, görsel yeşillikler, refüjler, meydanlar, dekoratif yeşillikler, bulvarlar, çocuk bahçeleri, çocuk oyun alanları, yüzme tesisleri, spor alanları) olarak sınıflandırmıştır (Özdemir, 2012). Richter (1981) ise kentsel açık yeşil alanları çizelge 2.1 deki şekilde sınıflandırmıştır (Akbulut, 2007).

Çizelge 2.1 Richter (1981)'e göre kentsel yeşil alanların sınıflandırılması

2.3. Mezar ve Mezarlık Kavramları

İlkel insanların inanışına göre insan iki olgudan ibarettir bunlar; ruh ve vücuttur ve uyuyan kişilerin ruhunun tekrar vücuda girmesine engel olmamak için, uyuyan kişi aniden uyandırılmaz. İlkel insanlar ölüm olayını rüya olayı gibi değerlendirip insan ruhunun vücuda terk etmesi olarak düşünmektedir. Bazı toplumlarda, ruh önceden ayrılmış olduğu vücuda tekrar döneceği inancı olduğundan, ölen kişiyi uzun süre bulunduğu yerden kaldırmazlardır. İlkel insanlar için, ölüm hayatın sonu değil, ruh yaşamaya devam etmektedir. İlkel toplumların ruh anlayışları farklı olduğundan dolayı ölümler değişik şekillerde gömülmektedir (Acıpayamlı, 1962).

Tarih öncesinden günümüze kadar, ölümlerin vahşi hayvanlardan, iklimsel zararlardan korunmaları amacıyla ve aynı zamanda hijyenik kurallar nedeniyle ölümler toprağa gömülmüşlerdir. Nüfusun artmasına bağlı olarak ölümlerin artması, ölümlerin bir

arada bulunduğu yerleri “mezarlıkları” oluşturmuştur. Mezarlıklar, dini inanışlar çerçevesinde biçimlenmişlerdir. Mezarlık kavramı farklı dillerde çeşitli anlamlara gelmektedir. Örnek olarak; mezarlık, İngilizce bir sözcük olan “cemetery” kelimesi, eski Yunanca’da “uyku mekânı” anlamına gelmekte olan kavramdan oluşmuştur. Ölen kişinin cesedi mezarda uyuyormuş halde yerleştirildiği için bu kavram kullanımı tercih edilmiştir (Uslu, 1997’den; Walter, 1993). Bunun yanında; Almanca’da mezarlık “friedhof” yani huzur anlamına gelmektedir. Aynı zamanda insanların ölüme karşı inanışları, ölüm korkuları mezarların ve mezarlıkların oluşmasını ve bu alanların biçimlenmesine sebep olan en önemli etkidir (Uslu, 1997). Mezarlık kelimesi ziyaretgâh, dinlenme yeri, Farça’da mezarât gibi farklı kavramlar şeklinde kullanılır.

Mezarlık, mezar alanlarının toplu olarak bulundukları alanlardır. Eski zamanlarda bu alanlara “nekropol” yani “yer altı galerileri” denirdi. Arapça’da mezarlık kavramı “ziyaret edilen mekân, görölmek için gelinen yer” olarak tanımlanır (Özarslan, 2007).

Gürkan ve diğ (2007)’a göre ölen önemli konumdaki kişilerin mezarlarına ya da mezarlarının bulunduğu alanlara kubbe, türbe, ravza ve kümbet; aynı zamanda tekke, cami, türbe gibi yerlere bitişik olan küçük mezarlıklar ise tekke ve zaviye mezarlık olarak adlandırılmıştır (Aktaş, 2009).

Mezar kelimesinin kökenine bakıldığında karşılık olarak Afganistan’ın kuzey kısmında bulunmakta olan “Mezar-ı şerif” isimli bir kent çıkmaktadır. Bu kentte Hz. Ali’nin gömülü olarak bulunduğu bilinen bir türbenin olduğu ve kentin isminin buradaki türbenin ismi gibi anılmasından nedeniyle “mezar” kelimesi benimsenmiştir (Özkardaş, 2010’dan; Bekiroğlu, 1990).

2.4. Mezarlık Kültürü ve Tarihi

Günümüz toplumlarıyla tarih öncesi toplumlar kıyaslandığında tarih öncesi toplumlarda ölüm kavramı daha gündemde olan bir kavramdı ve iltihaplı diş, soğuk algınlığı gibi sebepler o zamanın ortamında ölümcül olabilmekteydi. Bu sebepten dolayı ölüm oranları da git gide artmaktaydı. İnsanlık tarihindeki ölen ve gömülen ilk kişi Hz. Adem’in oğlu Habil’dir. Habil’i öldüren kardeşi Kabil’dir. Kabil, kardeşini öldürdükten sonra ne yapacağını bilemez ve o sırada ölen bir kuşun üzerini başka bir kuşun toprakla örttüğünü görür ve bu şekilde kendisi de kardeşi Habil’i gömer (Özarslan, 2007’den; Anonim, 1970).

Dinlerin getirdiği kurallar ve inançlar neticesinde, ölümler farklı yöntemlerle toprağa gömülmektedir. Özellikle; ölümden sonra da hayatın devam ettiği inancı gömü yöntemleri ile mezarların yapılarının şekillenmesinde etkin olmuştur. Örneğin; Eskitaş çağında ölümler kırmızı renge boyanarak, 75 cm derinlikte çukurlara dizleri çenelerine gelecek şekilde bükülmüş halde konulurdu. Galler de (İngiltere’de bir eyalet) yapılan kazılarda açığa çıkan bu gömü çukurlarında ölümlere hediye amacıyla yontulmuş şekilde çakmak taşları da bulunmuştur. Ölümlerin kırmızıya boyanmasının sebebi ise; kırmızının yaşam rengi olması ve ölümden sonra da hayatın olduğu müjdesini vermesidir (Uslu, 1997’den; Bronowski, 1975). Ölüm karşısında yok olmak, unutulmak istemeyen insanoğlu, dini inanışlar sonucunda da ölümden sonra yaşamın olduğu inancı ve ölüme rağmen sonsuzluk umudu mezar ve mezarlık geleneğini şekillendirmiştir. Bu inançlar neticesinde binlerce yıl ayakta kalabilen Tac Mahal (Şekil 2.2) ve Karina Kralı Mausolus ve karısı için yapılmış olan Mausoleum anıt mezarları gibi yapılar meydana gelmiştir (Uslu, 1997). Likya Kaya mezarları, Sardes Tümölüsleri, Mısır Piramitleri (Şekil 2.1) gibi bazı yapılarda önemli mezarlık alanlarıdır.

Şekil 2.1 Mısır Piramitleri (Anonim-1)

Şekil 2.2 Tac Mahal (Anonim-2)

Birçok kültürde ve inanışta ölümün bir son olmadığı yeni bir hayatın başlangıcı olduğuna inanılmaktadır. Hemen hemen bütün inanışlarda kutsal olarak kabul edilen ölü en ilkel din olarak bilinen Totemizm’de de kutsal olarak görülmektedir. Ölünün karşısında her türlü işi bırakmak gerekmektedir. Animizm inanışında ölüm, yaşamın özü olarak kabul edilen canın bedenden ebediyen çıkması olarak belirtilmektedir. Fakat bu inanışa göre ölülerde yaşamakta ve bu sebepten dolayı yemek yeme, içme gibi ihtiyaçları vardır. Bu inancın doğrultusunda mezarların içine yiyecek ve içecek koymak ve ölen kişiye saygı göstermek gerekmektedir (Ak, 2003’ten; Tiryakioğlu, 1992).

Kılıçbay (1991)’a göre; Hristiyanlıktan önce batı toplumlarında mezarlar genellikle yerleşim alanlarının dışında yer almıştır. Mezarların yerleşim alanlarının dışında bulunmasının en önemli nedeni, ölünün tekrardan dönerek yaşayan insanları rahatsız etmesini önlemek inancıdır. Ölülerin yakınında olmaktan korkmuşlar ve bu mezarlık alanlarını kutsal yerler haline getirip yaşadıkları alanlardan uzakta tutmuşlardır (Uslu, 1997).

Akar (1974)’a göre; hemen hemen bütün toplumlarda din faktörü, ölü defin adetleri, buna bağlı olarak mezar yapıtlarının biçimleri ve süslenmelerinde de etkin rol oynamıştır. Eski Mısırlılar’da, ölümden sonra hayat olduğu inancı doğrultusunda, ölen kişiye yolculuğu sırasında rehberlik etmesi amacıyla hiyeroglifler ve figürler resmedilmiştir. Ölümün yolculuk olduğu inancı sebebiyle, ölüye bu yolculuk sırasında eşlik etmesi ve ihtiyaçlarını karşılaması amacıyla ölüyle birlikte aşçı, müzisyen veya aşçıları simgeleyen sert taştan ya da topraktan yapılan heykeller de ölüyle birlikte konulurdu (Ak, 2003).

Hristiyan toplumlarında mezarlıkların gelişmesinde kutsal olarak kabul edilen, saygı duyulan insanların mezar yerleri odak noktası olarak görülmüş ve bu saygın kişilere yakın olmak isteyen insanlar bu odak noktalarının yakınlarına gömülerek mezarlık alanlarının oluşumuna sebep olmuşlardır. Aynı düşünce Anadolu'da da görülmektedir. Anadolu'da ermiş insanlar, şeyhler gibi toplum tarafından saygı duyulan kişilerin mezarları da her zaman odak noktası olarak görülmüş ve bu alanlar mezarlık alanları olarak genişlemişlerdir (Uslu, 1997).

2.4.1. Türk Kültüründe Mezarlıklar

Haseki (1977)'ye göre, Türkler Anadolu'ya geldikten 20. Yüzyılın başlarına kadar geçen zaman içerisinde kendilerine özgü biçimlerde soyut anlayışta ve plastik değer taşıyan mezar taşlarını meydana getirmişlerdir. Türk mezarlarının Anadolu'da sanat eseri niteliği kazanması Selçuklular döneminde başlamış olup ve daha sonra Osmanlılar ve Selçuklular arasında köprü görevi gören beylikler kültürü sayesinde Osmanlı'ya geçmiştir (Güçlü ve ark., 1996).

Türk kültürünün tarihi açısından oldukça büyük öneme sahip ve çok sayıda olan kurganların (mezarların üzerlerine toprak yığılmasıyla oluşturulan küçük tepe) üzerine taş dikilmesi bir gelenektir. Bu taşların bazı kısımlarında kitabeler bulunmaktadır. Türklerin mezar üzerine bark (bina) yaptıkları, ölen kişinin bu binanın duvarlarına yaşamı boyunca katıldığı savaşları resmetmek ve ölen kişinin kimliğini tanıtan yazılı işaretler yaptıkları Çin kaynaklarında rastlanmaktadır (TDV İslam Ansiklopedisi, 2004'ten; Kafesoğlu, s.326-327). Mezarların üzerlerine çadırların kurulması ve ölen kişinin yaşamı boyunca öldürdüğü kişi sayısı kadar balbal dikilmesi de gelenek haline gelmişti.

Yücel (1975)'e göre; Türkler mezarlık alanlarını seçerlerken manzaranın daha güzel olduğu alanları seçmişlerdir (Güçlü ve ark., 1996). Türk kültüründe mezarlık kavramı, farklı kültürlerin, inanışların, dinlerin etkisiyle zaman içerisinde farklılıklar göstermiştir. Her toplumda olduğu gibi dini inanışlar; mezar, mezarlık gibi kavramları şekillendiren en önemli etmendir. Dolayısıyla Türklerdeki mezarlık tarihini; İslamiyet Öncesi ve İslamiyet Sonrası olacak şekilde iki kategoride incelenmiştir.

2.4.1.1. İslamiyet Öncesi Mezarlıklar

Türklerin İslamiyet öncesi inancındaki mezarlık kültürü ile ilgili ilk bilgiler Çin kaynaklarında rastlanmaktadır. Çin kaynaklarına göre Hunların defin törenleri hakkındaki ilk bilgiler MÖ. III. yüzyıla dayanmaktadır. Bu ilk bilgilere göre Hunlar, tabuta koydukları

ölen kişi eğer asil soylu ise “kurgan” olarak adlandırılan anıt mezarlara, eğer ölen kişi asil değilse mezarın başucuna “balbal” ismi verilen taş parçası dikilen basit mezarlara defin yapmaktaydılar (Özkan, 2012’den; Kafesoğlu, 1995).

Türkler İslamiyet öncesi dönemlerde mezarlık kültürü açısından Upaniş, Hindu, Budist ve Şaman inanışlarından etkilenmişlerdir.

Eski Türklerde “tin” yani nefes anlamına gelen kelime can ve ruh kavramlarını belirtmede kullanırlardı. Türkler, ruhu bedene gelmeden önceki durumunu kuş olarak belirtirlerdi bu sebepten dolayı ölüm durumunu “uçtu” kelimesiyle de nitelerlerdi. Eski Türklerin, mezarlara bayrak asma gelenekleri vardı. Bu gelenek, genelde büyük kişilerin ve evliyaların mezarlarında Anadolu’da rastlanmıştır. Mezarlara bir kısım Türkler bez veya bayrak asmışlardır, daha eski Türk geleneklerinde ise at perçeminden yapılmış tuğlar asmışlardır aynı zamanda bir kısım Türkler ise bayrağı sadece yas veya ölü evinde asarak kullanmışlardır (İltar, 2003).

Türklerin kullandıkları bilinen ilk mezar çeşidi “kurgan”dır. Zaman içerisinde daha farklı mezar taşları ve mezarlar kullanmışlardır. Orhun Türkleri iki tipte mezar oluşturmuşlardır. Bunlardan birincisi uzunlukları 5 ile 100 metre arasında değişmekte olan uzun mezarlar, ikincisi ise etrafı düz taşlarla çevrilmiş olan düz mezarlardır ve uzun mezarları genelde Hun Türkleri kullanmışlardır (Özarslan, 2007’den; Başar, 1973). Saraçoğlu (1950)’na göre eski Türkler kötü ruhlardan korumak amacıyla mezarlarını ormanlık alanlarda oluştururlardı ve aynı zamanda evlerinin altına, tarla, bahçe gibi yerlere ölülerini gömerlerdi. Orta Asya Türkleri genelde ölülerini ya mumyalayarak veya doğrudan ya da ölülerini yaktıktan sonra gömerlerdi. Orta Asya Türkleri’ndeki yaktıktan sonra gömme işlemi Budizm dini ile Hint kültüründen ortaya çıkmıştır. Gömerek defin yapma işlemi ise Çin kültüründen doğmuştur. (Özarslan, 2007).

2.4.1.2. İslamiyet Sonrası Mezarlıklar

Türklerin Karahanlılar zamanında X. Yüzyıldan itibaren toplu şekilde İslamiyet dinini kabul etmeleri sonucunda Şamanlık inancı sona ermiştir. İslam anlayışının Türkler arasında yayılıp güçlenmesi ile birlikte mezar ve mezarlık anlayışları değişmiş böylece yeni tiplerde mezarlar meydana gelmiştir (Özkardaş, 2010).

İslam dini inancına göre en çabuk kaybolan mezar, en iyi mezar niteliği taşımaktadır. İslam dini mezarlıktaki tek bir otun bile koparılmamasını, mezarlıkların tahrip edilmemesini uygun görür. İslamiyete göre mezarların anıt biçiminde olması uygun

görülmemesine karşın İslamiyetin kabulü sonrasında da özellikle saygın ve önemli kişilerin mezarlarının anıt olarak simgeleştirilmesi Karahanlılar, Büyük Selçuklular ve Gazneliler de görülmeye devam etmiştir. Sultanların, zenginlerin, beylerin mezarlarının gösterişli 3olmasına karşın, halktan olan kişilerin mezarları gösterişsiz ve sadedir (Uslu, 1997).

İslamiyet'e göre mezarlıkların her zaman yeşil olması gerekmektedir. Peygamber Efendimiz bir hadisinde, “iki mezar arasından geçerken mezarlarda yatan kişilerin azap içinde olduklarını ve azap çeken kişilerin azaplarının hafiflemesi amacıyla iki mezar arasına fidan dikmiştir ve neden diktiği sorulduğunda ise yeşilliğin devam ettiği sürece azap çeken kişilerin azaplarının hafifleyeceğini belirtmiştir (Güçlü ve ark., 1996).

Osmanlı döneminde mezarlıklar ölümle yaşamın iç içe olduğu alanlar olmuştur. Bayramlarda, sünnette, düğünlerde her zaman sık bir şekilde ziyaret edilen alanlardır. Mezarlıklar büyükler için dinlenme, sohbet ortamı niteliğindeyken aynı zamanda çocuklar için koşu ve oyun yeri olma niteliğinde görev yapan alanlardı (Uslu, 1997). Gönen (1992)' e göre; Türklerin dini inanışlarına göre ölen kişilerin başına bir ağaç dikme geleneğinden kaynaklı mezarlıklar ölümsüzlük simgesi olan servi ağaçlarından oluşan ormanlara benzemektedir ve mezarlık alanlarında insanlar hem ölülerini ziyaret edip hem de yanlarında getirdikleri yiyecekleri bu alanda yemektirler (Gönen, 1992).

İslamiyet'te mezar ve mezarlık kültürünün gelişmesi, doğduğu alandan çok İslamiyet'in yayıldığı Anadolu, Mısır ve İran gibi bölgelerde karşılaştığı gelenekle bağlantılıdır. İslamiyet'in olduğu şehirlerde mezarlıklar genel olarak yerleşim alanlarının bulunmadığı ve şehrin kapılarına doğru olan alanlarda ve aynı zamanda dağların yamaçlarında, eteklerinde oluşum göstermiştir. İslamiyet'in ilk dönemlerinden günümüze kadar devam eden süreçte mezarların baş kısımları ve ayakucu kısımlarına “mezar taşı” ya da “şahide” olarak adlandırılan taşların dikilmesi gelenek halini almıştır (TDV İslam Ansiklopedisi, 2004).

2.5. Dünyadaki Bazı Mezarlık Örnekleri

Gönen (1992)'e göre; Avrupalılarda mezarlık alanlarının yeşil alanlar olarak kentteki insanlara sunulması 20. yüzyılın başlarında gerçekleşirken, bizim toplumumuzda mezarlıkların günlük yaşam içerisindeki yerleri ve yeşil alanlar olarak kullanılmaları çok eski dönemlere kadar gitmektedir. Bunun nedeni Müslümanların ölüm karşısındaki kaderci inanışlarından, mezarlık alanlarında huzur bulup, meditasyon yapmalarından ve aynı

zamanda ölülerini gömmek için kentin en güzel manzaralı alanlarını seçmelerinden kaynaklanmaktadır (Gönen, 1992).

Avrupa ve Amerika’da 1830’lu yıllara kadar mezarlık alanları kent yerleşiminin dışında yer alırken, kentlerin gelişme hızına bağlı olarak zamanla kentsel alan içerisinde kalmışlardır. Mezarlık alanlarının barındırdığı yeşil doku nedeniyle bu alanlar park görünümündedirler. Mezarlıklarda kesme çiçek ve çalı bitkilerinin yanında “mezarlık servisi” olarak bilinen “*Cupressus*” bitkisine Avrupa’daki mezarlıklarda da yoğun bir şekilde rastlanmaktadır. Servi bitkisi, aromatik özelliği nedeniyle koku gidermesi ve formunun piramit şeklinde olmasından dolayı ruhun göğe kadar yükseldiğini sembolize ettiği düşüncesiyle tercih edilmektedir (Uslu, 1997).

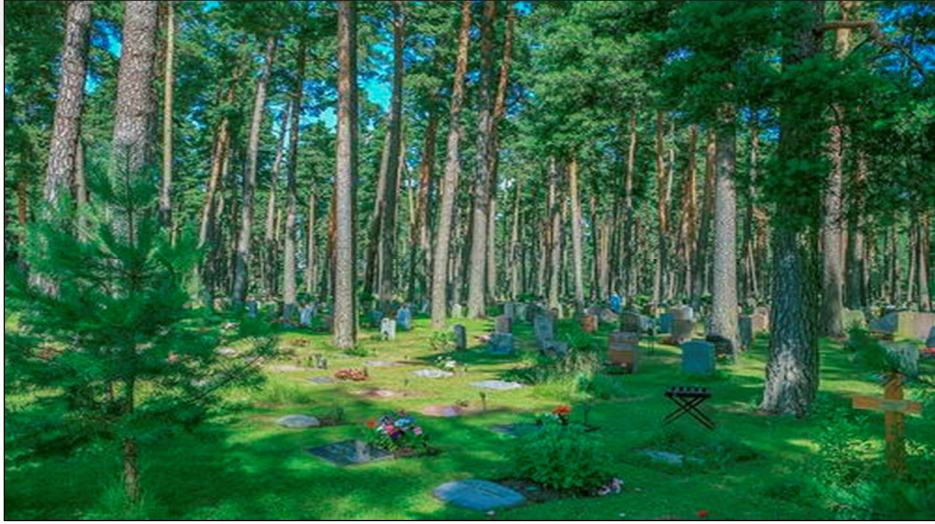
Skogskyrkogarden (Stokholm mezarlığı) (Şekil 2.3-4-5); İsveç’in Stokholm şehrinin merkezinde, 20. yüzyılın başlarından kalma bir mezarlıktır. 1917 ve 1920 yılları arasında Gunnar Asplund ve Sigurd Lewerentz isimli iki mimar tarafından yapılmıştır. Alan içerisinde yüksek çam ağaçları ormanının hakim olduğu bir manzara vardır. Bitki örtüsü ve mimarı yapılar uyum içerisinde ve aynı zamanda bu alan UNESCO’nun koruma altına aldığı bir mezarlık niteliğindedir (Anonim 3).

Şekil 2.3 Skogskyrkogarden- Stokholm Mezarlığı (Anonim-3)

Şekil 2.4 Skogskyrkogården- Stokholm Mezarlığı (Anonim-3)

Şekil 2.5 Skogskyrkogården- Stokholm Mezarlığı (Anonim-3)

South Park Street Mezarlığı (Şekil 2.6); Hindistan’da bulunmakta, dünyada kilise olmayan mezarlıklardan biri ve aynı zamanda 19. yüzyılda Amerika ve Avrupa dışındaki en büyük Hristiyan mezarlığıdır. Mezarlık 1767’de açılmıştır ve 1790 yılına kadar kullanıldı. Daha sonra miras alanı olarak ilan edilmiştir ve Hindistan Arkeolojik Araştırmaları (ASI) tarafından koruma altına alınmıştır. Yüksek tuğla duvarlarla ve çeşitli bitkilerle çevrili sekiz dönümlük bir alana yayılmıştır (Anonim 4).

Şekil 2.6 South Park Street Mezarlığı (Anonim-5)

Assistens Mezarlığı (Şekil 2.7-8); Danimarka'nın Kopenhag şehrinde bulunmaktadır. Assistens Mezarlığı çeşitli bitkilerin bulunduğu doğayla bütünleşmiş Danimarka'nın en önemli mezarlık alanlarından birisidir. İnsanlar bu alanda, yürüyüş, koşu, çimlerde dinlenmek gibi rekreasyon faaliyetleri ve konser, tiyatro ve diğer kültürel etkinlikleri düzenlemektedirler (Anonim 6).

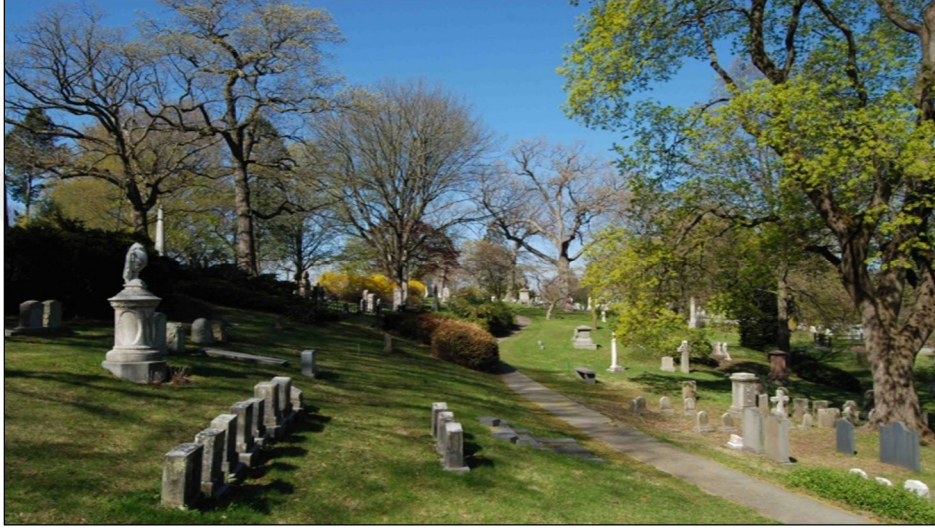

Şekil 2.7 Assistens Mezarlığı (Anonim-6)

Şekil 2.8 Assistens Mezarlığı (Anonim-6)

Mount Auburn Mezarlığı (Şekil 2.9-10); Amerika’da 175 dönümlük bir alana sahip olan mezarlık 1831 yılında açılmıştır. Amerika’nın ilk “bahçe mezarlığı” olarak kurulmuştur. Günümüzde Mount Auburn Mezarlığı, hem aktif mezarlık alanı olarak hem de ölüm ve anma ile ilgili değişen ve tutumları değiştiren, mimarı ve peyzaj tasarımıındaki özellikleriyle “müze” olarak hizmet veren kutsal bir mekan ve bunlara ek olarak rekreasyon alanı niteliğindeki tarihi ikili rolünü devam ettirmektedir. Ülkedeki en önemli peyzajlardan birisi olarak kabul edilen Mount Auburn Mezarlığı’nda, 5.500’den fazla ağaç, yaklaşık 700 tür ve çeşit binlerce çalı, otsu bitkiler bulunmaktadır (Anonim-7).

Şekil 2.9 Mount Auburn Mezarlığı (Anonim-8)

Şekil 2.10 Mount Auburn Mezarlığı (Anonim-8)

Ohlsdorf Mezarlığı (Şekil 2.11-12); dünyanın en büyük kırsal mezarlığı ve dünyanın en büyük dördüncü mezarlığı olma niteliğindedir. Bu mezarlık 1877’de, Hamburg’da yaklaşık 391 hektarlık bir alanda kurulmuştur ve 1.5 milyonun üzerinde

mezar bulunmaktadır. Bu alan mezarlık alanı olarak kullanılmasının yanında ayrıca rekreasyon alanı olarak da kullanıma açıktır. Ağaçlar, orman gülleri çalıları, etkileyici anıt mezarlar, melek heykelleri, göletler, kuşlar ile Ohlsdorf Mezarlığı doğayla iç içe ve insanların sıklıkla ziyaret ettiği bir alandır (Anonim-9).

Şekil 2.11 Ohlsdorf Mezarlığı (Anonim-10)

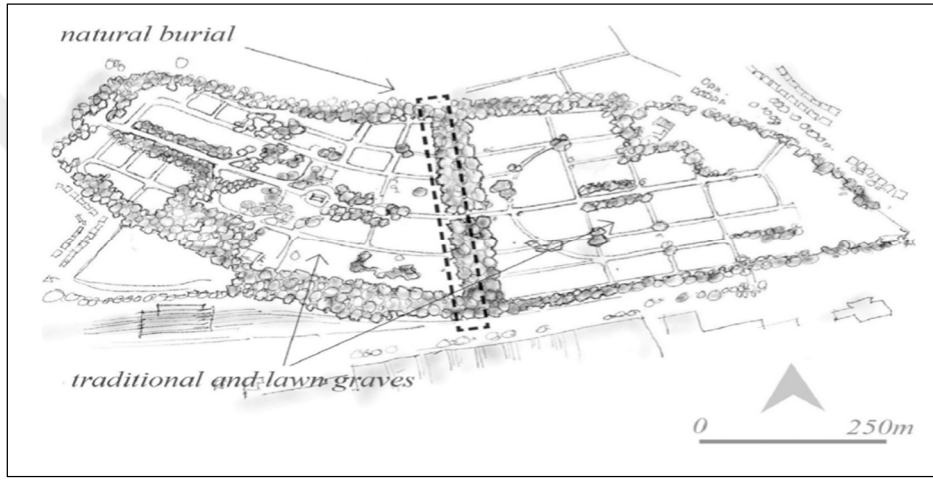
Şekil 2.12 Ohlsdorf Mezarlığı (Anonim-10)

Allerton Mezarlığı (Şekil 2.13-14); 1909 yılında açılan bu mezarlık Liverpool kentinin doğusunda bulunmaktadır. Konut gelişimin, fabrikaların ve rekreasyonel alan ile çevrili yaklaşık 61 hektarlık bir alana sahip bir mezarlıktır. Alan içerisindeki çok yıllık ağaçlık alanın bir kısmı doğal defin alanı olarak belirlenmiştir. Bu ağaçlık alan mezarlık alanını iki eşit parçaya ayırmaktadır ve ağaçlık alanı *Tilia* (ıhlamur) ve *Pinus* (çam) türleri ve kabaca biçilmiş çayır alanlarından oluşmaktadır. Ağaçlık alanla iki parçaya ayrılan alanın birini kısmı, bütün mezheplere açık ve mezarlar servis yoluna dik ve düzenli bir

şekilde bulunmaktadır. Yolun güney kısmında bulunan ikinci kısım ise Müslüman mezarları için ayrılmıştır (Clayden ve ark., 2018).

Şekil 2.13 Allerton Mezarlığı (Anonim-11)

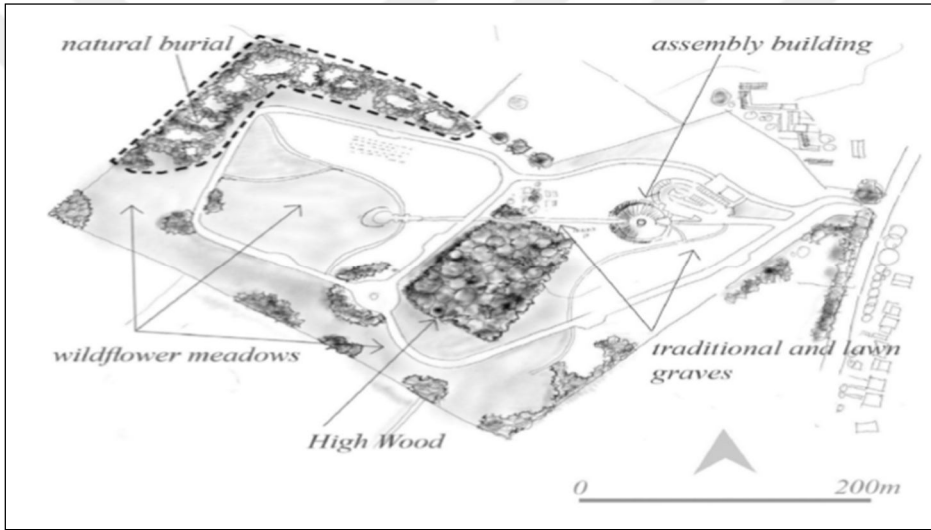

Şekil 2.14 Allerton Mezarlığı (Clayden ve ark., 2018)

High Wood Mezarlığı (Şekil2.15-16); 2006 yılında İngiltere'nin Nottingham kentinin kuzeybatı kısmında yer almaktadır. Bu alan ismini mezarlığın merkezinde bulunan dikdörtgen şeklindeki eski ağaçlık alandan almaktadır. Mezarlık yaklaşık olarak 12 hektarlık alanı kaplamakta ve mezarlığın doğusu tarım alanları ve toplu konut alanları ile çevrelenmiştir. Bu alan kent konseyi tarafından Müslüman toplumu da dahil olmak üzere farklı mezhepleri de kapsayacak şekilde ve içerisinde geleneksel mezarlıklar, çim alanlar, ağaçlık alanlar da olacak şekilde tasarlanmıştır (Clayden ve ark., 2018).

Şekil 2.15 High Wood Mezarlığı (Anonim-12)

Şekil 2.16 High Wood Mezarlığı (Clayden ve ark., 2018)

2.6. Kentsel Açık Yeşil Alanlar İçinde Mezarlıkların Yeri ve Önemi

Yuen (1996)'e göre kentsel açık yeşil alanlar kent içerisinde sosyal ve fiziksel çevrenin niteliğini belirlerken aynı zamanda kültürel, rekreasyon, eğitimsel amaçlı kullanımlara imkan sağlayan tüm insanların kullanımına açık ve kamu alanları şeklinde tanımlamıştır (Müftüoğlu, 2008'den; Alkay ve Ocakçı, 2003).

İnsanlar, özellikle kentlerde yaşayan, yapıların arasında sıkışıp kalmış olan insanlar; nefes alabilmek, doğayla iç içe kaliteli vakit geçirebilmek için her zaman yeşile, doğaya özlem duyarlar. Günümüz kentlerine baktığımızda, sanayi, ulaşım, ticaret, iş ve eğitim imkânları, sosyal imkânlar gibi birçok sebepten dolayı kırsal alanlarda yaşayan insanlar kentlere göç etmektedir. Göçlerin ve doğumların etkisiyle hızla artan kent nüfusu

sonucunda kentlerde çarpık ve yoğun kentleşme hızla artmaktadır. Dolayısıyla önlem alınmadığı sürece kentlerdeki yeşil alan miktarları giderek azalmaktadır ve bunun sonucunda insanların doğaya olan özlemleri giderek daha da artacaktır.

Kentsel yeşil alanlar hem kentte yaşayan insanlar için hem de kentin nefes alması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Parklar, refüjler, kamu ve özel mülk bahçeleri, ormanlar, sulak alanlar ve insanların genelde korkuyla baktıkları, tedirgin oldukları fakat aslında kent içerisinde yeşil alan miktarı olarak önemli bir paya sahip olan mezarlıklar gibi alanlar kentin sahip olduğu yeşil alanlardan bir kısmıdır.

Hemen hemen bütün inanışlarda, toplumlarda mezarlıklar kutsal alanlar olarak görülür bu sebepten dolayı dokunulmazlığı olan alanlar olma özelliğine sahiptir. Mezarlık alanları, kentin genel dokusuna bakıldığında yeşil alan olarak bütünlüğünü koruyan alanlar niteliğindedir.

Mezarlık alanları sadece ölümlere ayrılmış alanlar değil aynı zamanda kentsel açık yeşil alan sisteminin içerisinde yaşayan bütün canlılara hizmet verecek alanlardır (Sarı ve Koçak, 2005).

Uslu (1997)'ya göre mezarlık alanları bir toplumun geçmişleri ve gelecekleri arasında bağlantı kuran etmenlerden en önemli etmenlerden biridir. Kutsal kabul edilen mezarlıklar kent dokusunun önemli parçası ve bulunduğu çevreye önemli katkısı olan alanlardır (Uslu, 1997).

Özkan (1996)'a göre; sosyal ve ekonomik olarak gelişimlerini tamamlamış olan ülkelerde mezarlık alanları sadece ölümlere ayrılmış alanlar olarak değil de daha çok kentte yaşayan insanların alanın yeşil dokusundan, huzur verici ve sakin ortamından faydalandıkları, dinlenebildikleri, kısaca kent parklarının insanlara pasif rekreasyon anlamında sağladıkları imkanları sağlayan yeşil alanlar olarak görülmektedir (Özkartal, 2016).

Akdoğan (1962)'a göre önceden kentlerin dışında yer alan, ölümler şehri olarak adlandırılan mezarlık alanları zaman içerisinde büyüyüp genişleyerek kentlerin sınırları içerisinde yer almış ve böylece yaşama alanları ile günlük hayatın birer parçası konumuna gelmiştir. Sahip olduğu yeşilliklerle kentlerin dışı ve kent içinin yeşil dokusunun bağlanmasında önemli görev üstlenmiştir. Mezarlık alanları, bu kapsamda bakıldığında artık sadece ölümlerin bulundukları alanlar değil, insanların dinlenmesine, yeşil alan ihtiyacının sağlanmasını sağlayan adeta birer park niteliğindedir. Avrupa da çoğu ülke

kentin sınırları içerisinde kalmış ya da yakınlarında olan mezarlık alanlarına ölülerin defnedilmesini engellemiş ve bu alanları bakımlı yeşil alanlar haline getirerek insanların dinlenmeleri için park niteliğine getirerek kullanıma uygun hale getirmişlerdir (Gönen, 1992).

2.7. Mezarlıkların Planlama ve Tasarım İlkeleri

Mezarlık alanlarının devamlılığının sağlanabilmesi, kentte yaşayan insanların mezarlık alanlarından hem dini inançları doğrultusunda hem de açık yeşil alan olarak yararlanabilmeleri ve aynı zaman da mezarlık alanlarının yer seçiminin doğru tespit edilebilmesi, kente olumlu etkiler kazandırması gibi kriterlerden dolayı mezarlıkların planlanması ve tasarımı olgusu oldukça önem taşımaktadır.

2.7.1 Mezarlıkların Planlama İlkeleri

Aktan (1999)'a göre mezarlıklar, kentlerde bulunan bir çeşit arazi kullanım çeşididir. Bu sebepten dolayı fiziki planlama açısından önemli bir şekilde ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Cömertler (2001) ise mezarlıkların planlama ve tasarım aşamalarının çok iyi ve sistemli bir şekilde yapılması gerektiğini belirtmiş ve başarılı, tatmin edici, duyarlı bir planlama şekli hedefleniyorsa alanın tarihi, sosyal, kültürel, estetik, biyolojik, felsefi ve yasal yönden gibi birçok verilerin iyi bilinmesi gerektiğini vurgulamıştır (Özkartal, 2016).

Mezarlık alanlarının imar planlarının ve tasarımlarının özenli ve dikkatli bir şekilde yapılması gerekmektedir. Bu sebepten dolayı mezarlık alanlarının arazi kullanımının planı kentin gelişim planlarına paralel olacak halde şekillenmelidir. Yeni bir mezarlık alanı oluştururken şehrin demografik yapısı, göç miktarı, ölüm ve doğum oranları gibi önemli olan kriterler önceden belirlenmeli ve gelecekte oluşması muhtemel olumsuzluklar göz önünde bulundurularak daha esnek bir çalışma yapılmalıdır (Akan, 2018).

Cömertler (2001)'e göre mezarlık planlaması iki aşamada meydana gelir; idari planlama ve fiziksel planlama şeklindedir ve bunları aşağıdaki şekilde açıklamıştır (Cömertler, 2001);

Mezarlıkların fiziksel planlaması iki ana konuyla ilgilidir. Birincisi, gelecekteki mezarlık alanlarının türlerinin, konumlarının ve büyüklüklerinin belirlenmesi, ikincisi bir mezarlık olarak korunup korunmayacaklarının mevcut mezarlıkların gelecekteki

durumlarıyla ilgili olan mezarlık yenileme politikalarının ve uygulama araçlarının belirlenmesi veya başka bir arazi kullanım türüne dönüşüp dönüşmeyeceğine karar verilmesi şeklindedir.

Gelecekteki mezarlıkların belirlenmesi için fiziksel planlama süreci sekiz adım içermektedir. İlk adım, kentin demografik, sosyal, ekonomik ve fiziksel yapısını analiz edip problemlerin belirlenmesidir. Plancı, demografik yapıyı netleştirmek için kentin nüfus artış hızı ve kentin farklı bölgelerindeki nüfus dağılımını incelemelidir.

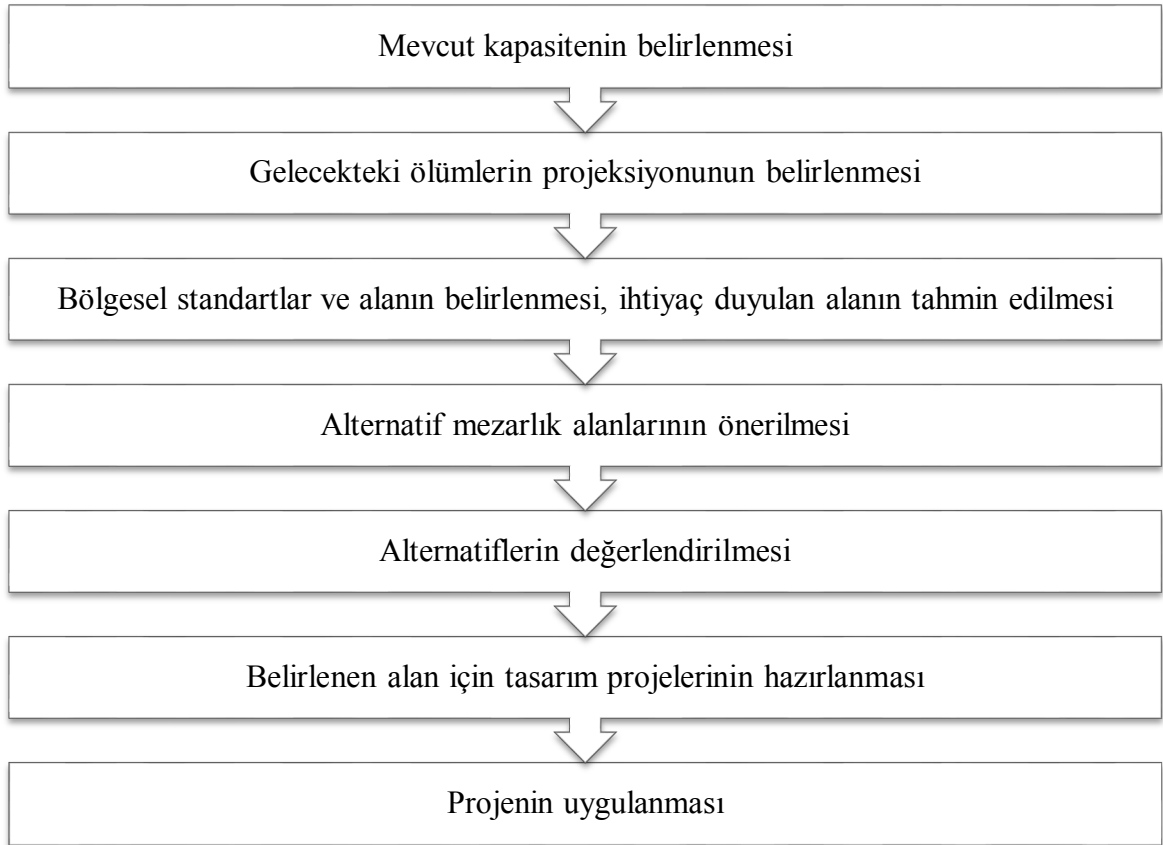
İkinci adım, plan, hedefler ve amaçlar belirlenir. Planlamacı, mevcut mezarlık analizi, demografik ve sosyal yapı doğrultusunda gerekli mezarlık tipini (anıt parkı, ulusal mezarlık vb.) netleştirmelidir.

Üçüncü adım; problemler tanımlanıp, hedefler ve amaçlar belirlenip gelecekteki ölümlerin sayısı tahmin edildikten sonra, bu adımda planlamacı konum ve alan gereksinimini belirler.

Dördüncü adım; planlamacı aşamaları da belirleyip, yer ve alan gereksinimi için alternatif mezarlık alanları önerir. Beşinci adım; alternatif mezarlık alanları değerlendirilir ve seçilir. Altıncı adım; değerlendirmeden sonra seçilen alanlar için tasarım projeler hazırlanır. Yedinci adım; plan ve tasarımların yapımı ve uygulaması gerçekleştirilir. Son olarak sekizinci adım ise; diğer planlama çalışmalarında olduğu gibi mezarlık planlamalarında da geri dönüş yani bakım ve onarımlar olacaktır.

Mezarlık planlamasının ikinci tipi olan idari planlama beş görevden oluşmaktadır. İlk olarak mevcut yasal, kurumsal ve yönetim sisteminin analizi, ikinci görev; sorunların tanımlanması, üçüncü görev; önerilen yönetim sistem tiplerinin hedeflerinin amaçlarının belirlenmesi, dördüncü görev olarak; önerilen yönetim sisteminin örgütsel ve kurumsal yapısının belirtilmesi, beşinci ve son görev olarak; bakım ve onarım sorunlarını – konularını içeren işletme şemasının hazırlanmasıdır.

Çizelge 2.2 Mezarlık Planlama Süreci (Cömertler, 2001'den; Taner, 1988)

Uslu (1997)'ya göre; sanayi, ticaret, konut gibi yerleşim alanlarında ya bu alanların içinde ya da bu alanların yakınında mutlaka mezarlık alanı olması gerekmektedir. Mezarlıkların sadece gömü alanı olarak değil aynı zamanda yeşil alanlar niteliğinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Hızlı kentleşmenin sonucunda, kentteki yeşil alanların zamanla tüketilmesi ve ya kentlerde yapıların artması sonucu yeni yeşil alan oluşturmanın zor olması gibi sebepler sonucunda mezarlıkların yeşil alanları yeni görevler kazanmıştır. Kentte yaşayan insanlara ekolojik, rekreasyon gibi katkıları dolayısıyla önemli yere sahip olan yeşil alanların korunması gerekmekte ve aynı zaman da mezarlıkların bu kapsamda değerlendirilerek yeşil alanlar niteliğinde planlanmaları kentsel planlamanın oldukça önemli bir konusudur. Mezarlıklar belirli kriterler doğrultusunda planlanırken mezarlıkların hem dini hem de toplumun bakış açısına ek olarak özellikle de mezarlıkların yeşil dokusunun estetik, ekolojik ve fonksiyonel katkılarının da dikkate alınması gerekmektedir (Uslu,1997).

Mezarlık alanlarının planlama ilkeleri; mezarlık büyüklüğünün belirlenmesi, mezarlık alan seçimi (jeolojik yapı, mezarlık alanının yer altı suyu ve içme suyuna göre durumu, toprak yapısı, eğim, sıcaklık ve rüzgâr yönü, ulaşılabilirlik) şeklinde incelenebilir.

2.7.1.1. Mezarlık Büyüklüğünün Belirlenmesi

Mezarlık alanlarının planlanmasında en önemli etmenlerden biri mezarlık büyüklüğünün belirlenmesidir. Özkartal (2016)'a göre; mezarlık alanının büyüklüğü belirlenmesi yapılırken kentin gelecek yıllardaki gelişimi, nüfus durumu göz önünde bulundurulmalıdır (Özkartal, 2016).

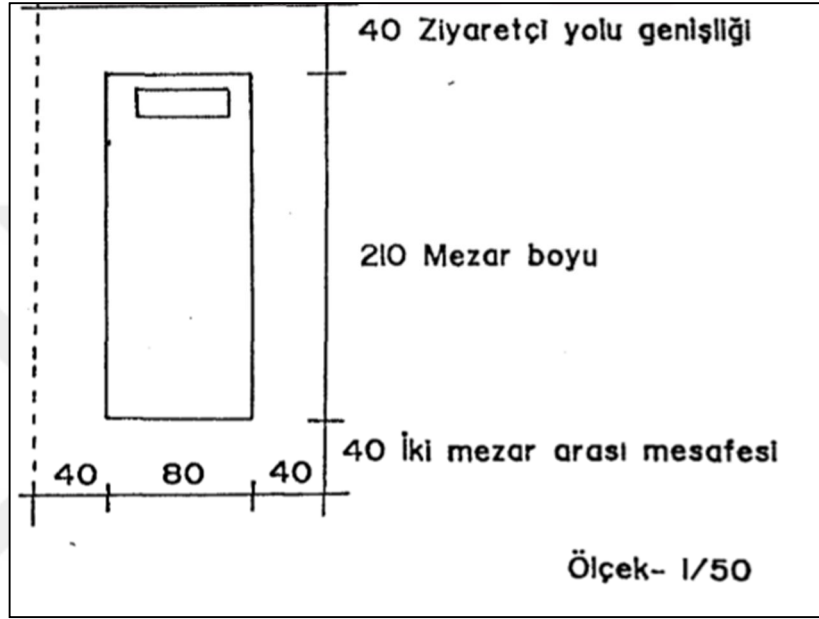
Karaoğlu (2007)'na göre kentler için gerekli olan mezarlık alan büyüklüğü belirlenirken; kentin nüfus artış hızı, ölümler, doğumlar, göçler göz önüne alınarak demografik bilgiler ve birim mezarların alan genişliği ve mezarlarda ölünün gömülü kalacağı süre de göz önünde bulundurularak hesaplanmalıdır. Bu durumda şehrin 20-25 yıl sonra alacağı nüfus durumu, olası ölüm sayısı hesap edilerek planlama yapılmalıdır. Mezarlarda ölünün gömülü olarak kalma süresi dini inanışlara göre ve gömünün şeklinde göre değişebilmektedir. İslam dini ve Musevi'lik dinine göre mezarlıklara ölünün kalma süresi sonsuzdur fakat eğer ölen kişi kimsesizse, biyolojik olarak ayrışma için gerekli olan beş yıl sonunda aynı mezar tekrardan başka ölen kişi için kullanılabilir. Hristiyan dinine göre ölünün mezarlıklarda kalma süresi ülkeden ülkeye farklı uygulamalar içermekte ve genel olarak 25 veya 30 yıl arasında değişmektedir (Karaoğlu, 2007).

Resmi gazetede 2010 yılında yayınlanmış olan “Mezarlık alanlarının inşaaı, cenaze nakli ve defn işlemleri” için olan yönetmelikte, üçüncü bölüm “ mezarlık alanların genişliği” :

“Mezarlık alanı = (bulunduğu yerdeki en az ölüm oranı x toprağın cesetleri ayrıştırma süresi(yıl) x yollar için ayrılmış olan alan + aile mezarlıkları için ayrılmış olan alan + mezarlık alanı içerisinde yapılması planlanan tesisler için ayrılan alan” olarak formül haline getirilmiştir (Anonim 13).

Sarı ve Koçak (2005)'e göre mezarlıkların büyüklüklerinin belirlenmesi en önemli işlemlerden birisidir. Kentlerde konut, sağlık, eğitim, kültür ve spor gibi hem alt yapı hem de üst yapı hizmetlerinin planlanması yapılırken nüfus artışının belirlenmesi oldukça önemli bir konu durumundayken bu kapsamda mezarlık alanının belirlenmesinde de nüfus artış durumu da aynı derecede önemli yer tutmaktadır. Nüfusun hem doğal hem de göçlerle olan artışları göz önünde bulundurularak yaklaşık 30-40 yıllık durumunun belirlenmesi, mezarlık alanlarının büyüklüklerinin tespit edilmesinde önemli bir konudur (Sarı ve Koçak, 2005).

Uslu (1997) çalışmasında; kişi başına düşen gerekli mezar alanının minimum 1.20 – 1.80 m²/ kişi olarak, maksimum düzeyde ise 4.00 – 7.00 m²/ kişi ve ortalama değer olarak ise 3.50 – 5.00 m² kişi olması gerektiğini belirtmiştir. Her mezar alanı için 210 x 80 cm ebatlarında yer ayrılması gerektiği ve ayrıca alana gelen ziyaretçiler için yolları, mezar birimlerinin aralarında 30-40 cm yer ayırarak yapıldığında yaklaşık olarak kişi başına düşen optimum düzeyde 4 m²'lik gömü alanı kullanılmış olacaktır (Şekil 2.17) (Uslu, 1997).

Şekil 2.17 Birim gömü alanı (Uslu, 1997)

2.7.1.2. Mezarlık Alan Seçimi

Aktan (1999)'a göre; mezarlık alanı yerinin belirlenmesi yapılırken mümkün olduğu kadar kamuya ait olan araziler tercih edilmeli, zor durumda kalınmadıkça kamulaştırma yapılmamalıdır. Mezarlık yeri seçimi yaparken kentin gelecekte sanayi, konut gibi kullanım alanlarının durumu dikkate alınarak yapılmalıdır. Bu sebepten dolayı arazi kullanım planları ve kent gelişim planları mezarlık alanının yeri seçilmeden önce dikkate alınarak incelenmelidir (Özkardaş, 2010).

Mezarlık alan seçimi yapılırken Uslu (1997)'ya göre; öncelik kamulaştırma daha kolay olacağı için hazine arazileri tercih edilmeli, eğer ekonomik olarak olanaksızlık varsa mevcut mezarlıklara yakın yer seçilmesi idari bina, morg, gasilhane gibi tesislerin kullanımı açısından avantaj sağlayabilir ayrıca konutlara olan uzaklık, eğitim, alanın zemin özellikleri, jeolojik yapı gibi kriterler de yer seçimi için belirleyici etmenlerdir (Uslu, 1997).

Resmi gazetede 2010 yılında yayınlanan “mezarlık alanlarının inşası, cenaze nakli ve defin işlemleri” hakkındaki yönetmelikte ikinci bölümde “ mezarlık alanlarının yer seçimi ve komisyonu” 11. madde de “mezarlık alanı olarak seçilecek olan alanın akarsuların yerleşim alanlarından gittiği yön üzerinde ve hakim rüzgarın gittiği yönde aynı zamanda ulaşımı kolay olan alanlarda olması zorunludur. Mezarlık alanı bataklıklara ve ya çukur olan yerlere ve su birikintisinin olduğu yerlere yapılmaz. Bu doğrultuda hafif meyil olan düzlük alanlar tercih edilir. Toprağın jeolojik özellikleri, ölü bedenlerin cesetlerinin ayrışmasına uygun, hava ve suyun geçmesine imkân sağlayacak biçimde küçük taneli olmalıdır. Bu kapsamda az miktarda kireçle karışmış topraklar, kumlu topraklar uygundur” şeklinde belirtilmiştir. Aynı zamanda bu yönetmelikte “ yeni kurulacak olan mezarlık yerlerinin mezarlık alanı kullanımı için uygun olup olmadığı, yerleşim yerlerine, su kaynaklarına, insanların yaşadıkları yerlerin mesafesine, bölgenin coğrafî, meteorolojik şartları, arazi ulaşım imkânları, jeolojik durumu gibi kriterler de göz önünde bulundurularak ve mezarlık yer seçimi komisyonunun hazırlayacağı rapor doğrultusunda il veya ilçe yönetim kurallarına göre karar verilir” şeklinde madde de mevcuttur (Anonim-13).

Bu kapsamlar doğrultusunda mezarlık alanı seçiminde; jeolojik yapı, yeraltı ve içme suyuna uzaklık, toprak yapısı, eğim, rüzgâr yönü, ulaşılabilirlik gibi etmenler önemli rol oynamaktadır.

- **Jeolojik yapı:**Uslu (1997) çalışmasında; cesetlerin çürüyüp toprağa kolay karışması için mezarlık yerlerinin jeolojik özellikleri çok önemlidir. Mezarlık yerlerinin kolay bir şekilde kazınabilmesi ve suyu geçirgen toprak yapısına sahip olması gerekmektedir bu doğrultuda andezitli zeminler sert, zor kazılabilen, üstünde toprak yapısı olmayan bir zemin olduğu için mezarlık alanı için uygun değildir. Ancak bozulmuş andezit, normal andezite göre daha kolay kazılır ve su geçirgen özelliği vardır buna rağmen üzerinde neredeyse hiç toprak bulunmaması nedeniyle mezarlık alanı için uygun olup olmaması şüphelidir. Topraklı zemin, silt, kum, kil ve çakıl karışımı, alüvyon zeminler mezarlık alanları için uygun zeminler kategorisinde bulunmaktadır (Uslu, 1997).
- Özkardaş (2010)’a göre; jeolojik yapısal olarak defin yapmaya elverişli olmayan alanların ıslah çalışması hem zor hem de çok masraflı olacağı için öncelikle alternatif olabilecek alanlar değerlendirilmeli eğer alternatif olabilecek alan

yoksa alanda mutlaka zemin ve gömü yapılacak alanlarda yeterli miktarda ıslah çalışmaları yapmadan gömü işlemi yapılmamalıdır (Özkardaş, 2010).

- **Mezarlık Alanının Yeraltı Suyu ve İçme Suyu Kaynaklarına Uzaklık:** 2010 yılında yayınlanmış olan “Mezarlık alanlarının inşaaı, cenaze nakli ve defin işlemleri” hakkındaki yönetmelikte mezarlık alanları, insanların kullanma ve içme sularını karşılamak amacıyla yapılmış olan gölet, baraj, kuyu, göl gibi su kaynaklarından arazinin eğim durumu, mezarlık alanının kapasitesi ve toprak yapısına göre, killi olan topraklarda en az 150 metre, kumlu olan topraklarda ise en az 250 metre uzaklıkta olacak şekilde kurulabilir. Kullanma ve içme amacıyla su temin edilen havzaların 31/12/2004 tarihli 25687 sayılı olan “Su Kirliliği Kontrol” yönetmeliğinin 17. Ve 18. maddelerindeki kısa mesafeli ve mutlak koruma alanlarında mezarlık alanı yapılamaz ibaresi mevcuttur. Mezarlık alanlarında kullanılabilecek kullanma ve içme suları mezarlık alanlarının sınırından en az 250 metre uzaklıktan borularla getirilir. Hidrolojik ve hidrojeolojik şartların gerektirdiği durumlarda il, ilçe hıfzıssıhha kurulunun da uygun görmesiyle 250 metre olan bu uzaklık 100 metreye kadar daha kısaltılabilir. Ancak daha yakın mesafedeki su kaynaklarından kullanma ve içme suyu olarak faydalanılamaz. Mezarlık alanları içerisinde kullanma ve içme suyu temin etmek amacıyla kuyu açılmaz ibareleri mevcuttur (Anonim-13).
- Uslu (1997)’ ya göre; mezarlık alanlarında yeraltı su seviyesinin toprağa olan mesafesinin en az 2.5 metre olması gerekmektedir ancak bu seviyenin 2.5 metreden daha da az olması durumunda; cesetlerin çürümesi ile istenilmeyen kokuların, gazların çıkışı ve aynı zamanda mikropların üremesinden kaçınılmaz olacaktır (Uslu, 1997).
- **Toprak Yapısı:** Mezarlık alanlarının yer seçiminde önemli bir diğer başka etmen de alanın toprak yapısı durumudur. Sarı ve Koçak (2005)’e göre mezarlık alanı olarak seçilecek alanın toprak yapısının alana gömülecek olan cesetlerin çürümesine uygun şartları sağlayabilecek doku ve tekstürde olması beklenmektedir.

Uslu (1997)’ye göre dini inanışlar ve sağlık kuralları bakımından cesetlerin mümkün olduğunca çabuk bir şekilde ayrıştırılması sağlanmalıdır . Mezarlık alanlarının suyu tutan ve geçirgen yapısı olmayan bir tabakası olursa mikroorganizmalarının faaliyetleri engellenir ve bu durumda cesetlerin ayrışması zorlanır (Uslu, 1997).

Mezarlık alanı olarak belirlenen alanların toprak yapısının mezarlık bitkilendirme çalışmaları açısından da uygun olmalıdır. Mezarlık alanı için kaba toprak – kum yapısı idealken, orta kum, ince kum, orta ve ince çakıl olan topraklarda yeterli olmaktadır (Karaoğlu, 2007'den; Aktan, 1999).

Mezarlık alanları olarak tercih edilen alanlarda organik bileşiklerin çürümesinde azot ve azot bileşikleri, sülfür ve sülfür oksit (nitrit, nitrat, hümik asit, sülfür) bulunur. Bu nedenle ekolojik çürümenin ve bozulmanın çok olduğu orman alanlarının toprak yapısındaki bileşiklerde çürümeye yardımcı olan bileşiklere benzer özellikte olabileceğinden bu alanlar da mezarlık alanı olarak tercih edilebilir (Özkardaş, 2010).

- **Eğim:** Mezarlık alanı için seçilecek alanlar sulak veya yarı sulak, çukur olan alanlar mezarlık alanı olarak tercih edilmemelidir. Hafif eğime sahip olan alanların seçilmesi önerilmektedir ve eğim derecelerinin fazla olduğu alanlar çeşitli eklentilerin yapılması ve ulaşım açısından zorluklar meydana getirir. Eğimi fazla olan arazilerde önlemler alınmadığı durumlarda farklı kütle hareketlerinin olması ve erozyon olayının olması gibi durumlar ve aynı zamanda mezarların açılması, bitkilendirme yapılması gibi birçok alt yapı sorununun da olmasına sebep olur (Sarı, Koçak, 2005).

Uslu (1997)'ya göre mezarlık alanı olarak seçilecek olan alanın arazi eğiminin %20 ve daha fazla olduğu alanlar mezarlık alanı için uygun değildir. Mezarlık alanının %0-10 arasında bir eğime sahip olması ideal orandadır. Eğer eğim yol gibi amaçlarla kullanılacaksa %15 oranına kadar çıkabilir. Mezarlık alanının daha fazla eğimli yerleri, gömü alanı için uygun olmayan yerleri için su yüzeyleri ve dinlenme ve oturma alanları olarak yapısal elemanlara ayrılabilir (Uslu, 1997).

- **Rüzgâr Yönü:** Aktan (1999)'a göre mezarlık alanlarından gelen kötü kokuların kentteki insanları rahatsız etmemesi amacıyla mezarlık alanının hakim rüzgâr yönünün mezarlıktan yerleşim alanlarına doğru olmaması gerekmektedir. Ancak eğer zorunlu bir durum varsa rüzgâr perdeleri oluşturarak bu durumun engellenmesi sağlanmalıdır (Karaoğlu, 2007).
- **Ulaşılabilirlik:** Özkardaş (2010)'a göre; mezarlık alanları insanların cenazelerini rahat bir şekilde götürebileceği, rahat bir şekilde ziyarete gidebilecekleri mümkünce ana yollarda ya da ikincil derece yollara yakın ve kolay tarif edilebilir, ulaşımı kolay yerlerde olmalıdır (Özkardaş, 2010). Planlama yapılırken kentin genişleyeceği yol güzergâhları da göz önünde bulundurularak çalışma yapılmalıdır.

2.7.2. Mezarlıkların Tasarım İlkeleri

Mezarlık alanlarının tasarımı yapılırken de mezarlık planlamasında olduğu gibi dikkat edilmesi gereken önemli kriterler bulunmaktadır. Cömertler (2001)'e göre mezarlık tasarımı; yapısal ve bitkisel materyallerin başarılı bir şekilde kombinasyonu sonucunda oluşur. D'Amato'ya göre mezarlıklar ölümler için değil yaşayan insanlar içindir. Bu nedenle, tasarım kelimesinde insanların ihtiyaçlarını ve diğer ekolojik ihtiyaçların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir ve bu doğrultuda yeşil alanlar, dinlenme alanları ve çeşitli tesisler ile farklı etkinlikler için mekanlar düşünülmelidir (Cömertler, 2001).

Mezarlık alan tasarımı yapılırken göz önünde bulundurulması gereken yapısal tasarım ilkeleri ve bitkisel tasarım ilkeleridir. Bu ilkelerin birbirleriyle uyumlu, alanın daha etkin kullanılmasına olanak sağlayacak şekilde yapılması gerekmektedir.

2.7.2.1. Yapısal Tasarım İlkeleri

Mezarlıkların tasarımı yapılırken alanın ve alana gelen ziyaretçilerin ne tür ihtiyaçları olabileceği belirlenmeli, ihtiyaç listesi oluşturulmalı ve vefat eden yakınlarını ziyarete gelen ziyaretçilerin her türlü ihtiyaçlarını rahat bir şekilde karşılayabilecekleri tasarımlar yapılması gerekmektedir. Tasarımı ve planlanması iyi yapılmış bir mezarlık alanında yapısal anlamda; giriş, yol sirkülasyonu, ana aks ve bu ana aksa bağlı olan ara yollar, idari bina, donatılar, alana gelen ziyaretçilerin ibadetlerini rahat bir şekilde gerçekleştirebilecekleri ibadethane, otoparklar, wc, toplanma tören alanı (meydan) gibi kullanım alanları bulunması mezarlık alanına gelen insanların ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlar.

Bayraktar (1973)'e göre bir alana girerken ilk karşılanmadaki izlenimler alanın diğer kısımlardaki algılanmaları da etkiler. Bu doğrultuda mezarlık alanlara girerken alana gelen insanların psikolojileri göz önünde bulundurulduğunda mezarlıkların girişinin “dünyanın cennete açılan kapılarını andırır gibi alana manevi bir melodi kazandıracaktır” şeklinde olmalı görüşünün önemi ortaya çıkmaktadır (Aktaş 2009).

Mezarlık alanı için otopark yapılırken, alanın büyüklüğü, ziyaretçilerin en yoğun olduğu zamanla gibi kriterler göz önünde bulundurularak hesaplamalar yapıldıktan sonra tasarımı yapılmalıdır.

Mezarlık alanı içerisinde alanın büyüklüğüne göre, ziyarete gelen insanların ibadetlerini daha rahat bir şekilde yapmaları amacıyla cami ya da mescit bulunmalıdır. Özkartal (2016)'a göre; cami ya da idari binaların yakınlarında bayan ve bay cenazelerinin

yıkılabileceği ve aynı zamanda cenazelerin bekletilebileceği morg ünitelerinin bulunduğu bir yapı da olmalıdır (Özkartal, 2016).

Özkardaş (2010) çalışmasında, mezarlık alanlarının büyüklükleri ve ulaşım yollarının yoğunlukları hesap edilerek birden fazla giriş, çıkış noktaları belirlenmeli ve araç yolu ve yaya yolu eğer imkân varsa ayrılması gerektiğini nitelemiştir. Alanın ana girişi büyük araçların girmesine ve manevra yapmalarına uygun genişlikte, giriş trafik yolundan direkt olarak bağlanmadan içeri kısma sahanlık gibi bir alan oluşturacak şekilde meydan olmalı ve bunlara ek olarak giriş kapısı ve trafik yolunun arasında yaklaşık 5-6 metre mesafe bulunmalı eğer imkân varsa 20 metreye kadar bu mesafe uzatılması gerektiğini belirtmiştir. Giriş kapısı alana yücelik kazandıracak şekilde yüksek bir yapıda en az 4.5 metre yapılmalıdır ve girişte mezarlık alanını vurgulayacak, sanatsal, estetik öğelere yer verilmeli, tabela yardımıyla mezarlığın adı vurgulanmalı ve ayrıca giriş akşamları aydınlatılması gerektiğini vurgulamıştır. (Özkardaş, 2010). Mezarlık içi yol sirkülasyon sistemi; alana gelen herkes tarafından kolayca algılanabilir, kişilerin aradıkları mezar birimlerini, yerler kolayca bulmalarını sağlayan, alanın tamamına ana aks üzerinden ayrılan ara yollar sayesinde düzenli bir şekilde ulaşımın sağlanması gerekmektedir.

Mezarlık alanlarında, alanda görevli olan kişilerin bulunacağı, resmi evrak işlerinin yapılabileceği, görevli kişilerin ihtiyaçlarını giderebileceği, en az genel olarak kullanılabilecek bir oda, mutfak, wc den oluşan ve aynı zamanda alana gelen ziyaretçilerin de herhangi bir konuda yardıma ihtiyaçları olduğunda onlara hizmet verecek, ziyaretçilerin bilgi alabilecekleri ya da oluşan herhangi bir olumsuz durumun bildirilebileceği idari bina bulunması alana nitelik kazandırır.

2.7.2.2. Bitkisel Tasarım İlkeleri

Mezarlık alanlarının tam anlamıyla planlanması hem yapısal tasarımın hem de bitkisel tasarımın bütünlüğü sonucunda meydana gelir. Mezarlık alanlarında; ana aks ve ara yollar üzerinde yönlendirme amaçlı, mezarlık alanının sınırının çevrenmesi amacıyla sınır elemanı olarak, oturma alanlarında gölge yapması, kullanılan simgesel objeleri vurgulamak, parsel sınırlarını belirlemek gibi çeşitli hedeflere yönelik bitkilendirme tasarımları yapılmalıdır. Aynı zamanda bitkiler seçilirken kasvetli mekânlar oluşturmamak, daha ferah insanlara huzur veren bitki seçimleri yapılması önemlidir.

Mezarlık alanlarının tasarımı yapılırken bitkisel tasarım oldukça önemli bir konudur. Bitkilerin seçimleri ve kompozisyonları alanın insanlar tarafından genelde

kasvetli olarak düşünülenin aksine daha ferah, huzurlu alanlar olarak algılanması sağlanabilir. Uslu (1997)'ya göre; geniş yapraklı bitki türleri alanın park gibi algılanmasına, geniş yapraklı koyu konifer bitki türleri, yarattıkları kontrast etkiyle insanların dikkatinin mezarlardan alarak daha çok bitkiler üzerinde yoğunlaştırır, çim alanlar mekanı genişleten, açık, ferah peyzaj alanı oluştururlar, ibreli ve geniş yapraklı türler ise dekoratif özellikleriyle alanının görünümünü zenginleştirirler (Uslu,1997).

Kocaçalışkan (1998)' çalışmasında; bitkilerin topraktan aldıkları nitrat ve amonyum miktarlarının farklı olduğunu, bazı bitki türlerinin amonyum, bazı bitki türlerinin ise nitrat alam eğiliminin olduğunu belirtmiştir. Bu bitkilerin aralarında çok belirgin bir sınır olmamakla birlikte genel olarak; meyve ağaçları, tahıl bitkileri ve çınar, meşe, gürgen gibi geniş yapraklı ağaç türleri nitrat seven gruptayken buna ek olarak yer örtücü bitkiler, ardıç, çam, göknar, servi ve sedir gibi bitki türleri ise amonyum seven grupta olup topraktaki amonyağı temizleyerek kendi bünyelerine alır ve protein azotu, amino asit organik maddelerinin sentezinde kullandıklarını nitelemiştir (Karaoğlu, 2007). Bu doğrultuda mezarlık alanlarındaki cesetlerin parçalanmaları sonucunda ortaya çıkan amonyağın olumsuz etkilerinde kurtulmak için mezarlık alanlarında bitkilendirme tasarımı yapılırken; yer örtücü bitkiler, ardıç, çam, göknar, servi ve sedir gibi iğne yapraklı türlerden dikmek gerekmektedir.

Uslu (1997)'ya göre; mezarlık alanlarında bitkilendirme tasarımlarında bitki seçimleri oldukça önemli yer taşımaktadır. Mezarlık alanında kullanılmak üzere seçilen bitkilerin; nem istekleri az, kazık ya da yürek köklü yapıda, yavaş gelişim gösteren, mezarları kapatabileceği için dipten dallanma yapmayan, dağınık bir büyüme şekline sahip, şekil vermek ve budama yapmaya elverişli, fazla yayılcı olmayan gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir (Uslu, 1997).

Uslu1997'çalışmasında mezarlık alanlarında kullanım alanlarına göre bitki türlerini;

- Mezarlık alanlarında çit bitkisi yapmak amacıyla kullanılabilecek türler; *Viburnum opulus*, *Ulmus campestris*, *Thuja occidentalis*, *Spiraea bullata*, *Rosa rugosa*, *Rosa canina*, *Ribes aureum*, *Prunus laurocerasus*, *Pyracantha coccinea*, *Ligustrum vulgare*, *Lonicera pileata*, *Ilex aquifolium*, *Eleagnus angustifolia*, *Cornus mas*, *Berberis buxifolia* “Nana” örnek olarak verilebilir.
- Mezarlık alanlarında yol ağaçlandırması yapmak için kullanılabilecek bitki türleri; *Prunus mahaleb*, *Populus alba*, *Fraxinus ornus*, *Fraxinus excelsior*,

Fagus orientalis, *Catalpa bignonioides*, *Aesculus hippocastanum variegata*, *Aesculus lutea*, *Aesculus carnea*, *Acer palmatum*, *Acer pseudoplatanus*, *Acer saccharinum*, *Acer rubrum*, *Acer campestre* bitki türleri yönlendirme, sınırlama gibi amaçlarla kullanılabilir.

- Geniş yapraklı bitkiler; *Viburnum plicatum*, *Viburnum davidii*, *Viburnum fragans*, *Syringa tigersstedtii*, *Syringa julianae*, *Sorbus koehneana*, *Skimmia japonica*, *Salix caprea* “Pendula”, *Pyracantha coccinea*, *Prunus laurocerasus*, *Potentilla fruticosa* “Gold Finger”, *Potentilla fruticosa* var. *tarreri*, *Malus floribunda*, *Mahonia aquifolium*, *Kerria japonica*, *Ilex crenata*, *Hydrangea paniculata* “Grandiflora”, *Hydrangea arborescens* “Grandiflora”, *Hibiscus syriacus*, *Hamamelis mollis*, *Genista lydia*, *Foohergilla majtr*, *Cotoneaster* sp., *Corylopsis willmottiae*, *Corylopsis spicata*, *Chaenomeles speciosa*, *Chaenomeles japonica*, *Buxus sempervirens*, *Buxus sempervirens* var. *arborescens*, *Berberis thunbergii* “Atropurpurea”, *Berberis thunbergii*, *Berberis hookeri*, *Berberis candidula*, *Berberis buxifolia* “Nana”, *Acer palmatum* “Atropurpureum”, *Acer japonicum* “Aconitifolium”, *Acer palmatum* “Dissectum Garnet”
- Yer örtücü çalılar; *Pachysandra terminalis*, *Juniperus squamata* “Blue Star”, *Juniperus squamata* “Blue Carpet”, *Juniperus sabina* “Tamaricifolia”, *Juniperus communis* “Rependa”, *Hypericum calycinum*, *Potentilla fruticosa*, *Hedera helix*, *Vinca major*, *Euonymus fortunei* “Minimus”, *Erica gracilis*, *Cotoneaster horizontalis*, *Cotoneaster dammeri*, *Cotoneaster horizontalis*, *Cotoneaster congestus*, *Cotoneaster adpressus*, *Cornus canadensis*, *Calluna vulgaris*
- Mezarlık birimlerinin üzerleri için kullanılabilecek geniş yapraklı çalılar; *Viburnum opulus* “Nanum”, *Spiraea decumbens*, *Spiraea japonica* var. *alpina*, *Hedera helix* “Minima”, *Hedera helix* “Goldheart”, *Hedera helix* “Conglomerata”, *Euonymus fortunei* var. *radicans*, *Euonymus fortunei* “Minimus”, *Euonymus fortunei* “Emerald Gaiety”, *Cotoneaster horizontalis*, *Cotoneaster salicifolius* “Parkteppich”, *Cotoneaster salicifolius* “Herbsfeuer”, *Cotoneaster dammeri* “Jurgl”, *Cotoneaster dammeri* “Sürth”, *Cotoneaster dammeri* “Streibs Findling”, *Cotoneaster dammeri*, *Cotoneaster adpressus*, *Berberis thunbergii* “Atropurpurea Nana”, *Berberis empetrifolia* “Coralina Compacta”, *Berberis x stenophylla* “Gracilis Nana”, *Berberis buxifolia* “Pygmea”

- Mezarlık birimlerinin üzerleri için uygun ibreliler; *Tsuga canadensis* “Pendula”, *Thuja occidentalis* “Recurva Nana”, *Taxus baccata* “Fastigiata”, *Pinus sylvestris* “Nana”, *Pinus pumila* “Glaucua”, *Pinus parviflora* “Glaucua”, *Pinus mugo* var. *pumilio*, *Pinus mugo*, *Pinus densiflora* “Pumila”, *Picea mariana* “Nana”, *Picea fungus* “Glaucua Globosa”, *Picea glauca* “Echiniformis”, *Picea abies* “Inversa”, *Picea abies* “Echiniformis”, *Juniperus squamata* “Meyeri”, *Juniperus squamata* “Blue Carpet”, *Juniperus sabina* “Tamariscifolia”, *Juniperus horizontalis* “Glaucua”, *Juniperus communis* “Rependa”, *Juniperus communis* “Hibernica”, *Cryptomeria japonica* “Cristata”, *Chamaecyparis pisifera*, *Chamaecyparis obtusa* “Nana Gracilis”, *Chamaecyparis lawsoniana* “Minima Glaucua”, *Abies koreana*, *Abies balsamea* “Nana”
- Mezarlık birimlerinin üzerleri için uygun kullanılabilecek çiçekler; *Sempervivum tectorum* “Atropurpureum”, *Sedum spurium* “Atropurpureum”, *Sedum spurium* “Roseum”, *Sedum album*, *Sedum acre*, *Phlox subulata* “White Delight”, *Phlox subulata* “Maischnee”, *Phlox subulata* “Samson”, *Phlox subulata* “Rosette”, *Phlox subulata* “Lindental”, *Phlox subulata* “Daisy Hill”, *Phlox subulata* “Betty”, *Phlox subulata* “Atropurpurea”, *Minuartia verna*, *Minuartia laricifolia*, *Linum flavum* “Goldzwerg”, *Linum flavum* “Compactum”, *Iris lacustris*, *Iris winogradowi*, *Iberis sempervirens* “Zwergschneeflocke”, *Iberis sempervirens* “Findel”, *Iberis sempervirens* “Schneeflocke”, *Dianthus arenarius*, *Dianthus plumarius*, *Dianthus deltoides* “Leucht Funk”, *Dianthus deltoides* “Brillant”, *Cerastium tomentosum*, *Campanula carpatica* “Weisse Clips”, *Campanula carpatica* “Karpatenkrone”, *Campanula carpatica* “Blaue Clips”, *Bellis perennis* “Brillant”, *Bellis perennis* “China Pink”, *Aubrieta deltoidea* “Parkers Double”, *Aubrieta deltoidea* “Vesuv”, *Aubrieta deltoidea* “Feuervogel”, *Aubrieta deltoidea* “Rosen garteni”, *Aubrieta deltoidea* “Rosen teppich”, *Aubrieta deltoidea* “Bressingham Pink”, *Aubrieta deltoidea* Dr mules, *Aubrieta deltoidea* “Blue Emperor”, *Aubrieta deltoidea* Neuling”, *Aubrieta deltoidea* “Schloss Eckberg”, *Arabis albida* “Schneehaube”, *Arabis albida* “Monte Rosa”, *Arabis albida* “Robabella”, *Arabis albida* “Rosa”, *Arabis albida* “Variegata”, *Arabis albida* “Plena”, *Arabis albida*, *Androsace primuloides*, *Alyssum saxatile* “Plenum”, *Alyssum saxatile* “Citrinum”, *Alyssum saxatile* “Compactum”dur.

2.8. Kaynak Özetleri

Karaoğlu (2007) yüksek lisans çalışmasında, mezarlıkların gömü alanı olarak kullanılması işlevinin dışında, kentsel yeşil alanlar içerisinde önemli bir yere sahip olması, kente kazandırdığı olumlu yönleri, ekolojik önemini, diğer yeşil alanlar içindeki durumunu ve çevresindeki yeşil alanlarla olan bağlantılarını açıklamayı amaçlamıştır. Çalışma alanı olarak, İstanbul'daki en büyük Müslüman mezarlığı ve tarihi değeri bakımından da önemli olması sebebiyle Karacaahmet mezarlığını seçmiştir. Karaoğlu (2007), mezar, mezarlık, mezarlık planlama ve tasarım ilkeleri, açık yeşil alan gibi kavramları açıklayıp, çalışma alanıyla ilgili verileri analiz edip zamanda, mezarlık alanına gelen ziyaretçilerin memnuniyetini tespit etmek amacıyla da anket çalışması yapmış olup, önerilerde bulunmuştur.

Özarslan (2007) çalışmasında, mezarlık ihtiyacının ortaya çıkışını, mezar ve mezarlık kavramlarını, mezarlık kültürünün tarihi dönem içerisindeki gelişimini, mezarlıkların planlanması ve tasarım kriterleri gibi konuları ele alarak incelemiştir. Kent merkezinde olması sebebiyle çalışma alanı olarak Zincirlikuyu Mezarlığını seçmiştir. Özarslan (2007) çalışmasında GIS yöntemini kullanmış, Zincirlikuyu Mezarlığı'nın konumu, ulaşım, mezarlık içindeki yol sirkülasyonu, donatı elemanlarının durumu, yeni açılan mezarlık parsellerinin, mezarlık birimlerinin yerleşimleri, bitkisel materyallerin değerlendirmelerini yapmış ve önerilerde bulunmuştur.

Sarı ve Koçak (2005), Antalya Yöresinin İnşaat Mühendisliği Sorunları Kongresinde (2005) yaptıkları çalışmada, yeşil alanlar içerisinde kaybolmuş, kentteki insanlar tarafından çok az ziyaret edilen, kendi haline bırakılan mezarlıkların, Antalya kenti içerisindeki yeri ve sorunlarını tespit etmiş ve çözüm önerileri getirmişlerdir.

Uslu (1997) doktora çalışmasında, mezarlıkların nasıl meydana geldiklerini, din ve mezar geleneğini, tarihi süreç içerisinde batı toplumunda mezarlıklar, Anadolu'da mezarlıklar, Türklerde mezarlık ve mezarlık kavramlarını, çağdaş mezarlık kavramlarını araştırıp incelemiştir. Çalışmasında sonuç olarak Ankara kenti için örnek bir mezarlık planlaması yapmış olup bu doğrultuda, Ankara kentindeki mezarlıkları incelemiş, mezarlıkların mevcut sorunları ve nedenlerini, mezarlıkların planlama kriterlerini irdelemiştir.

Özkardaş (2010) yüksek lisans çalışmasında, mezarlıkların planlama, tasarım, bakım ilkeleri, yeşil alan içerisindeki durumu ve önemini, kente kazandırdığı değerleri

belirlemek, Karacaahmet Mezarlığı örneğinde de bu kavramları değerlendirip sorunlara öneriler getirmeyi amaçlamıştır. Özkardaş (2010), mezarlıklarla ilgili kavramları, İslamiyet'e göre mezar yapısını incelemiş, mezarlıkların planlama ve tasarım ilkelerini ayrıntılı bir şekilde irdelemiştir. Çalışma alanı olan Karacaahmet Mezarlığı'nı mezarlık planlama, tasarım ve bakım durumunu tespit etmek ve mezarlık planlama- tasarım kriterleri açısından değerlendirmek için, zemin, toprak, su numuneleri, laboratuvar çalışmaları ve arazide gözlem, ölçüm, sayımlar yapmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda Karacaahmet Mezarlığı ve İstanbul genelindeki mezarlıklar için önerilerde bulunmuştur.

Aktaş (2009) çalışmasında, farklı kültürlerle göre mezarlık kavramını ve mezarlıkların oluşumu ve gelişimini incelemiştir. İstanbul'daki mezarlıkları tarihi süreç açısından Bizans döneminden itibaren baz alarak irdelemiştir. İstanbul kentindeki mezarlıkların sorunlarını tespit etmiştir. Mezarlık planlama ve tasarım ilkeleri doğrultusunda çalışma alanı olarak belirlediği Bahçeşehir Mezarlığı'nı incelemiş, bu mezarlık alanı için sonuç ve öneriler getirmiştir.

Çalbayram (2001) çalışmasında, mezar ve mezarlık kavramlarını açıklamış, Türklerde mezar ve mezarlık geleneğini, İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası olmak üzere iki kısımda incelemiştir. Mezarlıkların planlama kriterleri açısından değerlendirerek Ankara kenti mezarlıklarındaki peyzaj unsurlarının durumlarını incelemiş, eksiklikleri ve yanlışları tespit etmiş, önerilerde bulunmuştur. Mezarlıkların kent içerisindeki yeşil alan dokusuna katkıda bulunması ve kent parkı görevini üstlenmeleri için önerilerde bulunmuştur.

Ak (2003) yüksek lisans tez çalışmasında, anıt mezarların ve anıt mezarların planlanmasının önemini, anıt mezarların planlama ilkelerini açıklamıştır. Çalışma kapsamında, Anıtkabir (Ankara), Devlet Mezarlığı (Ankara), Turgut Özal'ın Anıt Mezarı (İstanbul), Adnan Menderes'in Anıt Mezarı (İstanbul), Çanakkale Şehitliği (Çanakkale), Akçakoca'nın Anıt Mezarı (İzmit), Kubilay'ın Anıt Mezarı (İzmir) örnek alanlarını yardımcı materyal olarak belirlemiş olup bu anıt mezarların çevre düzenlemelerini, gelişimlerini, yapısal ve bitkisel özelliklerini incelemiştir. Ak (2003) bu çalışmasında yaptığı araştırmalar sonucunda çalışma alanı olarak belirlediği Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde Bolu Gölköy Kampüsü içerisinde bulunan İzzet Baysal Anıt Mezarı için örnek bir peyzaj projesi çalışması yapmıştır.

Özkartal (2016) çalışmasında, mezar ve mezarlık kavramlarını, mezarlıkların gelişimi, planlama ve tasarım ilkelerini açıklamıştır. Çalışma alanını İzmir kentinin Bayraklı ilçesinde bulunan Doğançay Mezarlığı ve Soğukkuyu Mezarlığı, Karşıyaka ilçesinde bulunan Örnekköy Mezarlığı ve Kemalpaşa İlçesindeki Cennet Bahçesi Mezarlığı oluşturmaktadır. Özkartal (2016) bu alanlarda yaptığı çalışmalar, incelemeler sonucunda çalışma alanlarına yönelik planlama ve tasarım önerilerinde bulunmuştur.

Akan (2018) yüksek lisans tez çalışmasında, İstanbul'daki mezarlıkların 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planlarında yer alma oranının tespitini yaparak nüfus ve ölüm oranları tespiti yaparak yeni mezarlık alanlarına yönelik ihtiyaç analizi yapmış olup bu çalışmasının İstanbul kenti için yeni yapılacak imar planı çalışmalarına rehber olmasını hedeflemiştir. Akan (2018)'in çalışmasındaki diğer amacı ise kentteki belediye gibi yönetimler için mezarlık bilgi sisteminin ulusal ve uluslararası örneklerini inceleyip, bu sistemin sağladığı yararları araştırarak gelecekteki yapılacak uygulamalara da rehber olmasını amaçlamıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini Kahramanmaraş il sınırları içerisinde yer alan Şeyh Adil, Hasancıklı ve Kapıçam mezarlık alanları oluşturmaktadır. Kahramanmaraş kenti Doğu Anadolu, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin birleştikleri alanda bulunmaktadır. Kentin doğusunda Adıyaman, batıda Adana, kuzeyde Sivas, kuzeydoğuda Malatya, kuzeybatısında Kayseri, güneydoğu da Gaziantep ve güneybatısında Osmaniye kentleri bulunmaktadır. TÜİK verilerine göre 2018 yılı Kahramanmaraş il nüfusu 1.141.518 kişidir ve 2017-2023 yılları arasındaki yıllık ortalama nüfus artış hızı %11.1 olarak belirtilmiştir (Anonim-14).

Bu çalışmada kullanılan materyaller iki kısımda verilmiştir. Birinci kısımda; mevcut olarak kullanılan Şeyh Adil Mezarlığı'nın Netcad programı üzerinden konum sınırlarını gösteren uydu görüntüsü elde edilmiştir. Alanın güncel durumu fotoğraf makinesiyle çekilmiştir. Bu alan, mezarlık alanlarının bitkisel tasarım ve yapısal tasarım kriterleri açısından değerlendirilerek Microsoft Office programları yardımıyla arazi gözlem formu oluşturulmuştur. İkinci kısımda yapımı planlanan Kapıçam ve Hasancıklı mezarlık alanlarına ait konum sınırlarını gösteren uydu görüntüleri Netcad programı üzerinden elde edilmiştir. Alanların, toprak yapısı, eğim durumu, jeolojik yapı, yeraltı su seviyeleri ile ilgili veriler Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından temin edilmiştir. Elde edilen bu veriler Microsoft Office programları yardımıyla, Kapıçam ve Hasancıklı mezarlık alanları için doğal faktörleri değerlendirme formu oluşturulmuştur. Bu mezarlık alanları için AutoCad ve Photoshop CS6 programları kullanılarak leke plan çalışmaları yapılmıştır.

3.1.1. Araştırma Alanları

Araştırma alanını Kahramanmaraş kent merkezinde bulunan yaklaşık olarak yüzde yüz doluluk oranına ulaşmış olan Şeyh Adil Mezarlığı, yapımları yeni planlanan Hasancıklı ve Kapıçam mezarlık alanları oluşturmaktadır. Bu mezarlık alanlarının kent içerisindeki konumları Şekil 3.1'de verilmiştir.

Şeyh adil mezarlığı; Kahramanmaraş kentinin Dulkadiroğlu ilçesinin sınırları içinde bulunan Şeyh Adil Mezarlığı 146.946,471 m²'lik yüz ölçümüne sahip ve bu mezarlık alanı Türkiye'nin en eski mezarlıklarından biridir. Bu mezarlık alanının kuruluş

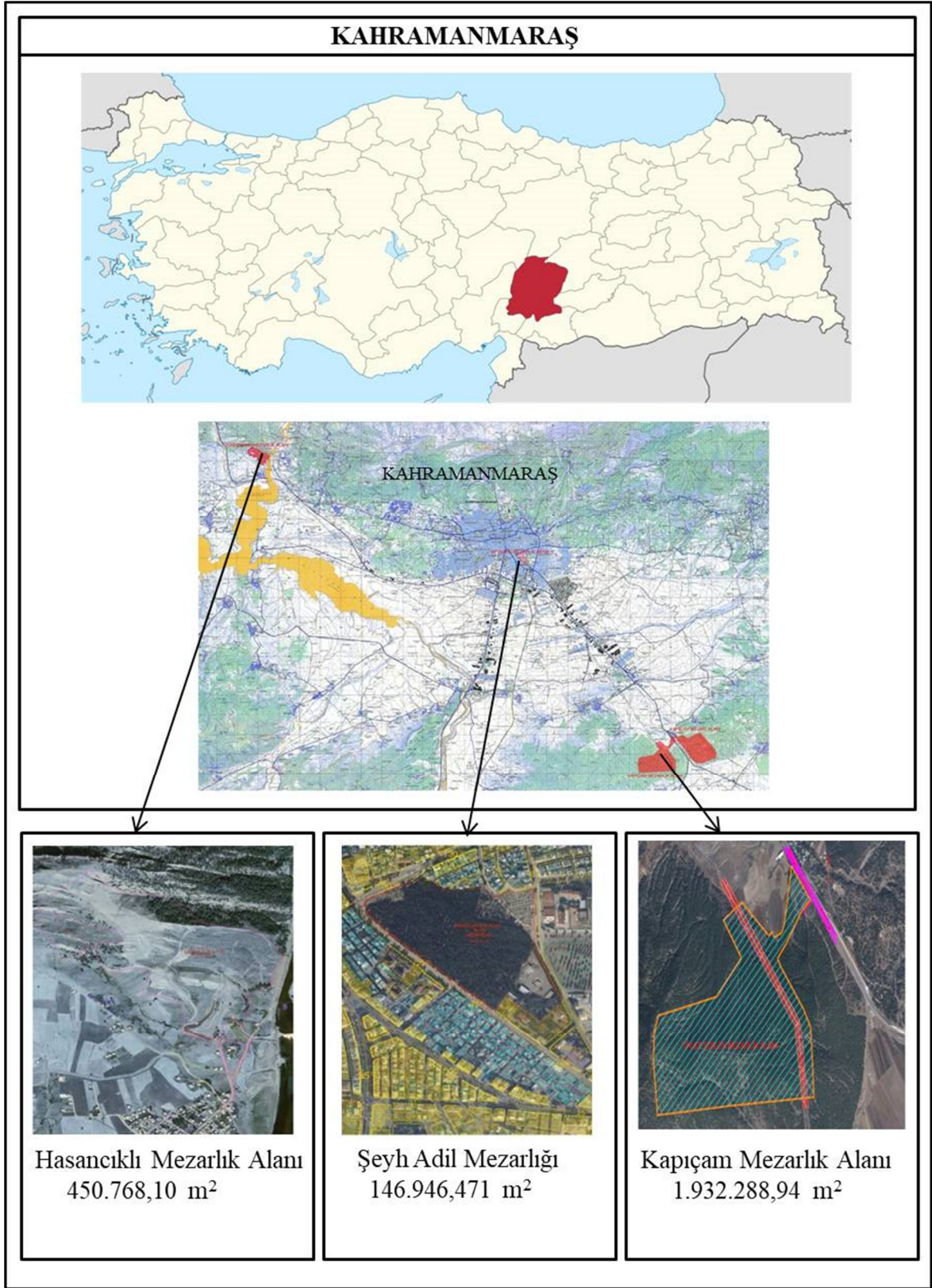
tarihinin en geç 17. yüzyılın son çeyreği olduğu tahmin edilmektedir (Anonim-17). Şeyh Adil Mezarlığı Kahramanmaraş'ın Dulkadiroğlu ilçesi sınırlarında ve kentin güney kısmında bulunmaktadır. Kentin hâkim rüzgârı, kuzeybatı yönünden esmektedir. Dolayısıyla mezarlık alanı hâkim rüzgâr yönünde bulunmamaktadır. Kentin su havzası kuzeydedir, mezarlık alanı konum olarak su kaynağı yönünde değildir. Mezarlık alanının zemini küçük taşların yoğunlukta olduğu, sert toprak yapısına sahip çorak arazidir. Kuruluş tarihi açısından bakıldığında çok eski bir tarihe sahip olan Şeyh Adil Mezarlığı, günümüzdeki mezarlık alanlarını belirlemek için olması gerek arazi özelliklerine (toprak yapısı, su kaynaklarına olan uzaklık vb.) sahiptir (Anonim-16).

Kapıçam Mezarlık Alanı; Kahramanmaraş'ın Dulkadiroğlu ilçesinin Kapıçam ve Feruş mahallelerinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Alan kent merkezinin güneydoğu yönünde, Kapıçam Tabiat Parkı'nın batısında bulunan ormanlık alandır. Mezarlık alanı yaklaşık olarak 1.932.288,94 m²'dir. Kapıçam Mezarlık alanına ait arazi bilgileri Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nden elde edilmiştir. Alanın arazi bilgileri;

- Alanın jeolojik yapısı toprak zemin (kum, kil ve çakıl karışımı)dir.
- Toprak yapısı genel olarak az çakıllı, kumlu, kumlu killi, çakıllı killi yapıdadır.
- Alan içerisinde %5 ve %20 ve bazı kısımlarda %20 ve %30 arasında değişen eğim mevcuttur.
- Yeraltı su seviyesi tespit edilmemiştir.

Hasancıklı Mezarlık alanı; Kahramanmaraş kentinde yeni mezarlık alanları olarak belirlenen Hasancıklı Mezarlık alanı Onikişubat ilçesi sınırları içinde bulunan Kılavuzlu - Hasancıklı köyü mevkiisinde, kent merkezinin kuzeybatı yönünde yer almakta olup 450.768,10 m²' dir. Hasancıklı Mezarlık alanına ait arazi bilgileri verileri elde edilememiştir. Ancak bu alanının yakınında yapılmış olan zemin etüt çalışmasına ait elde edilen verilerden yola çıkılarak, bu alanla ilgili arazi bilgileri oluşturulmuştur.

- Alanın jeolojik yapısı toprak zemin (kum,kil ve çakıl karışımı)dir.
- Alan %0-30 arasında değişen bir topografik eğime sahiptir.
- Alan içerisinde yer altı su seviyesi tespit edilmemiştir. Ancak alan Sır Barajı'na yakın bir konumdadır.
- Alanın toprak yapısı kumlu killi, az çakıllı yapıdadır.

Şekil 3.1 Araştırma alanlarının konumları (ölçeksiz)

3.2. Yöntem

Kent mezarlıklarının aktif yeşil alan olarak kazandırılması Kahramanmaraş örneği kapsamında yapılan bu çalışma literatür taraması, veri toplama, yöntem, sonuç ve öneriler olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın akış şeması Çizelge 3.1’de verilmiştir.

Çalışmanın birinci aşaması olan literatür taramasında, konuyla ilgili kuramsal temeller çerçevesinde, mezar ve mezarlık kavramları, mezarlık kültürü ve tarihi, kent, kentleşme, açık ve yeşil alanlar, kentsel açık yeşil alanlar içerisinde mezarlık alanlarının yeri, önemi, mezarlıkların planlama ve tasarım ilkeleri, dünyadaki bazı mezarlık örnekleri başlıkları ile ilgili yerli ve yabancı akademik kaynaklardan literatür taraması yapılarak çalışmanın altlığı oluşturulmuştur.

Çalışmanın ikinci aşamasında; Hasancıklı Mezarlık alanı, Kapıçam Mezarlık alanlarına yönelik olarak uydu görüntüleri, konum bilgileri, alanların doğal özellikleri (jeolojik yapı, yeraltı su seviyesi, toprak yapısı, eğim) ile ilgili veriler elde edilmiştir. Şeyh Adil Mezarlığı’na ait uydu görüntüsü elde edilmiş ve alanla ilgili fotoğraflar çekilmiştir.

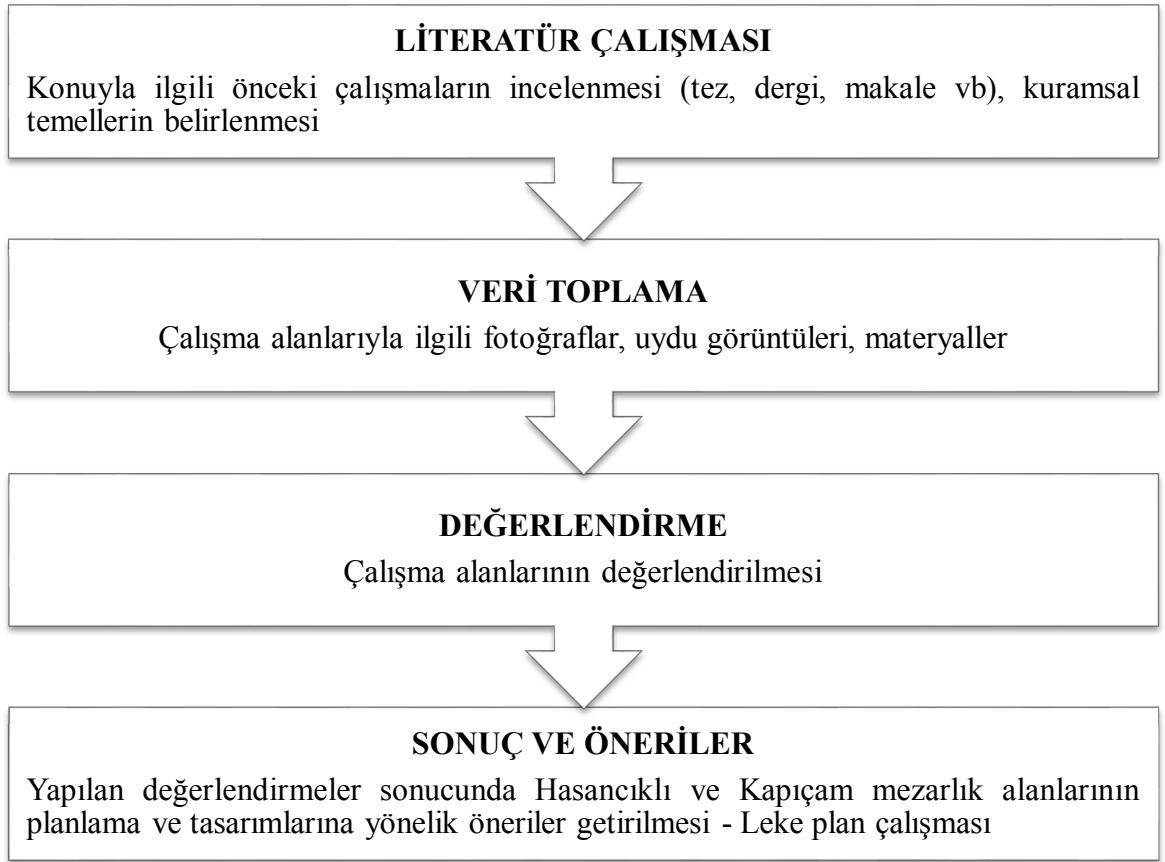
Çalışmanın üçüncü aşamasında ise değerlendirme yöntemleri belirlenmiştir. Mevcut olarak kullanılan Şeyh Adil Mezarlığı yerinde incelenip fotoğraflanarak, mezarlık planlama (yapısal ve bitkisel planlama) ile ilgili yapılmış önceki çalışmalardan yararlanılarak bu ilkeler doğrultusunda değerlendirilerek, alanın yapısal planlama (yapısal elemanlar, donatılar, yollar) ve bitkisel planlama kriterleri açısından değerlendirildiği arazi gözlem formu oluşturulmuştur. Kapıçam ve Hasancıklı mezarlık alanları için Uslu (1997) çalışmasında belirtmiş olduğu mezarlık planlama ilkeleri yer seçim kriterleri (jeolojik yapı, yeraltı su seviyesi, toprak yapısı ve eğim) yöntem olarak belirlenmiş olup bu alanlara ait doğal faktörleri değerlendirme formu oluşturulmuştur. Uslu (1997) çalışmasında mezarlık alanlarının yer seçim kriterlerini;

- Jeolojik yapı açısından değerlendirdiğinde; toprak zemin (alüvyon zemin, silt, kum, kil ve çakıl karışımı) uygun, bozulmuş andezit, taşlık kayalık zeminin uygun olmadığını belirtmiştir.
- Toprak yapısı; kireç, alüvyon alanların uygun, killi toprakların uygun olmadığı, kumlu alanların yarı uygun olduğunu belirtmiştir.
- Eğim; %0-10 arası uygun, %11-19 yarı uygun, %20’den fazla olan alanlar uygun değildir.

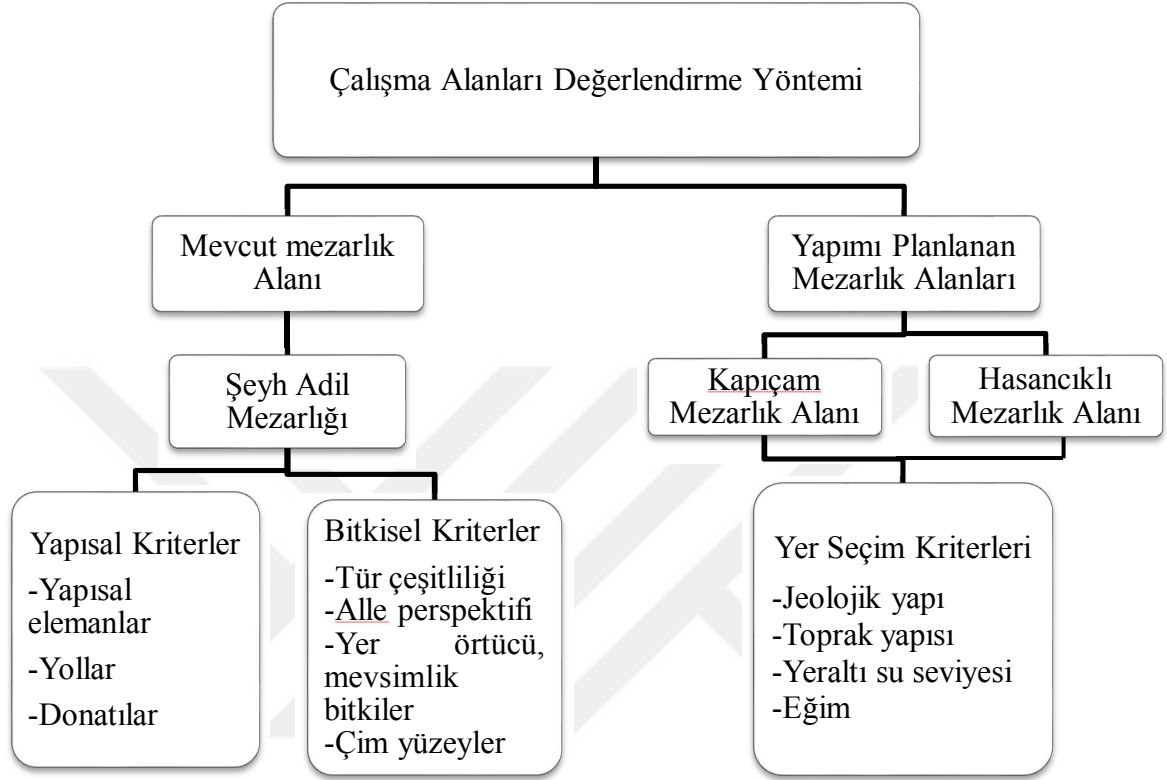
- Yeraltı su seviyesi; su seviyesinin toprağa en az 2.5 metre mesafesinin olması gerekmektedir. Ancak 1-2 metre mesafede olan alanlarda yarı uygun olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir (Uslu, 1997).

Çalışmanın dördüncü aşaması olan sonuç ve önerilerde ise; mevcut durumu incelenmiş olan Şeyh Adil Mezarlığındaki eksikliklerden ve mezarlık planlama (yapısal ve bitkisel) ile ilgili yapılmış daha önceki çalışmalardan yararlanılarak, yapımı planlanan Kapıçam ve Hasancıklı mezarlık alanlarına öneri olması amacıyla leke plan çalışmaları oluşturulmuştur.

Çizelge 3.1 Çalışmanın akış şeması

Çizelge 3.2 Değerlendirme akış şeması

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Şeyh Adil Mezarlığı

Kahramanmaraş kent merkezinde bulunan Şeyh Adil Mezarlığı'na ilave alanlar eklenmesine rağmen, hemen hemen yüzde yüz doluluk oranına ulaşmış ve yetersiz duruma gelmiştir. Şeyh Adil Mezarlığı kentin büyümesiyle, yapılaşmanın, binaların oldukça yoğun olduğu bir alan içerisinde kalmıştır. Bünyesindeki mevcut bitki örtüsüyle kent merkezinin yeşil alan dokusu açısından bütünlüğünü koruyan önemli bir kısmını oluşturan önemli bir peyzaj alanı olma niteliğindedir.

Şeyh Adil Mezarlığı, kentin merkezi bir noktasında olup kent için odak noktası niteliğindedir. Kent merkezinde olması sebebiyle bu mezarlık alanı hem yön tarif etmek açısından kolay bir konumda hem de alana ziyarete gelmek isteyen kentteki insanlar tarafından ulaşım açısından toplu taşıma araçlarıyla ya da kendi özel araçlarıyla kolay bir şekilde ulaşabilecekleri, merkezi bir noktada da, kent için bir odak noktası niteliğindedir.

Mezarlık alanının mevcut durumu yerinde gözlenerek fotoğraflanmıştır. Şeyh Adil Mezarlığı yapısal tasarım (yapısal elemanlar, donatılar, yollar) kriterleri ve bitkisel tasarım kriterleri olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir. Bu incelemeler ve gözlemler sonucunda, Şeyh Adil Mezarlığı için arazi gözlem formu oluşturulmuştur.

4.1.1. Şeyh Adil Mezarlığı Yapısal Tasarım Kriterlerinin İncelenmesi

Şeyh Adil Mezarlığı yapısal planlama kriterleri açısından; yapısal elemanlar, donatılar ve yollar olmak üzere üç kategoride incelenmiştir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 Şeyh Adil Mezarlığı Yapısal Tasarım Arazi Gözlem Formu

Şeyh Adil Mezarlığı Arazi Gözlem Formu			
Yapısal Tasarım Kriterleri			
	Evet	Kısmen	Hayır
Yapısal Elemanlar			
Giriş kapısı var mı?	X		
Parseller düzenli bir şekilde ayrılmış durumda mı?			X
Mezar birimleri sınıflandırılmış mı?		X	
Meydan var mı?			X
İdari bina, hizmet binası var mı?	X		
Taziye alanı var mı?			X
Cami var mı?			X
Morg var mı?			X
Gasilhane var mı?			X
WC var mı?		X	
Mezarlık yakınında çiçekçi, büfe vb. bulunmakta mı?			X
Otopark var mı?			X
Donatılar			
Çeşme var mı?	X		
Çöp kutuları var mı?		X	
Tabelalar var mı?		X	
Su yüzeyleri var mı?			X
Oturma elemanları var mı?			X
Aydınlatma elemanları var mı?		X	
Ses düzeni var mı?		X	
Yollar			
Ana aks genişlikte mi?		X	
Ara yollar yeterli genişlikte mi?			X

- Yapısal Elemanlar

Şeyh Adil Mezarlığı'nın anayol üzerinde bulunan dört giriş kapısı bulunmaktadır (Şekil 4.1).

Şekil 4.1 Şeyh Adil Mezarlığı 1,2,3 ve 4 numaralı giriş kapıları

Mezarlık alanında 1 numaralı ve 3 numaralı giriş kapılarının olduğu kısımlarda, alana gelen ziyaretçileri yönlendirmek amacıyla mezarlık bilgi sistemi binası bulunmaktadır. 4 numaralı giriş kapısının olduğu kısımda güvenlik kulübesi bulunmaktadır (Şekil 4.2-3).

Şekil 4.2 Şeyh Adil Mezarlığı, 1 ve 3 numaralı giriş kapıları mezarlık bilgi sistem binaları

Şekil 4.3 Şeyh Adil Mezarlığı, 4 numaralı giriş kapısı güvenlik kulübesi

Şeyh Adil Mezarlığı'nda 4 numaralı giriş kapısı olan "şehitlik kapısı"ndan alan girildiğinde bu bölümde yeni şehitlik alanı ve 2017 yılında yapılmış olan şehitlik anıtı bulunmaktadır (Şekil 4.4-5).

Şekil 4.4 Şeyh Adil Mezarlığı, şehitlik

Şekil 4.5 Şeyh Adil Mezarlığı, şehitlik anıtı

Alan içerisinde toplam olarak 3 adet tuvalet ve 1 adet mescit bulunmaktadır. Bu yapılar giriş kapılarına yakın noktalarda bulunmaktadır (Şekil 4.6).

Şekil 4.6 Şeyh Adil Mezarlığı, tuvaletler ve mescit

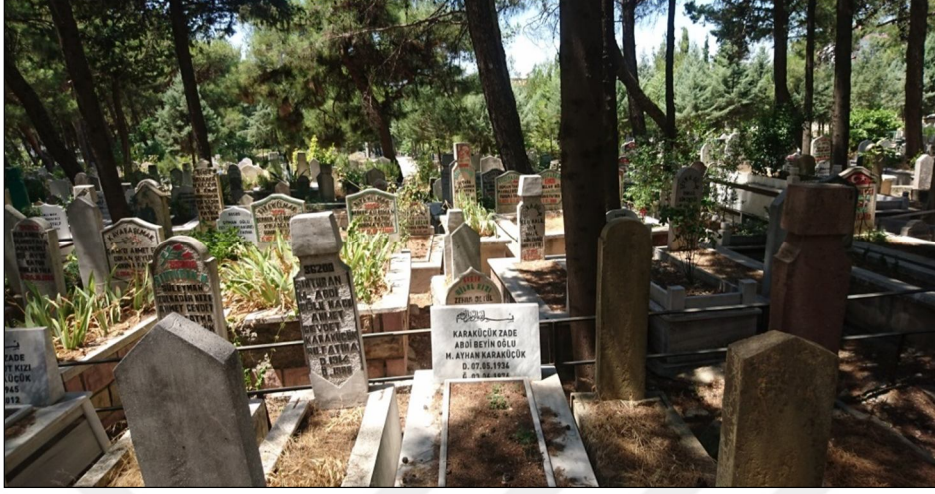
Şeyh Adil Mezarlığı içerisinde cami bulunmamaktadır. Ancak mezarlık alanının 3 numaralı giriş kapısında alan girmeden sol tarafta alana çok yakın bir kısımda cami bulunmaktadır. Mezarlık alanına gelen ziyaretçiler ibadetlerini bu camide yapmaktadır (Şekil 4.7).

Şekil 4.7 Şeyh Adil Mezarlığı, 3 numaralı giriş kapısı ve cami

Şeyh Adil Mezarlığı 28 adaya bölünmüştür. Bu mezarlık adaları kendi içerisinde farklı büyüklükte parsellere bölünerek mezar birimlerinin yerlerini oluşturmaktadır. Adaların hemen hemen tamamına yakınında, mezar birimlerine giden ara yollar

bulunmamaktadır. Ada içerisindeki mezarlıklara ulaşmak için mezar birimlerinin üzerlerinden veya oldukça dar olan boşluklardan geçmek gerekmektedir (Şekil 4.8).

Şekil 4.8 Şeyh Adil Mezarlığı, mesafesiz mezar birimleri

Mezarlık parselleri içerisinde farklı büyüklük, şekil ve sayılarda mezarlık birimleri bulunmaktadır. Mezarlık birimleri, parsellere rastgele yapılmış şekilde bir görünüm vermektedir. Mezarlık alanının yetersiz kalması sebebiyle mezar birimleri birbirlerinin önlerine ve arkalarına düzensiz bir şekilde yapılmış ve daha fazla yer oluşturmak amacıyla mezar birimleri birbirlerine mesafesiz olacak şekilde sıkıştırılmışlardır (Şekil 4.9).

Şekil 4.9 Şeyh Adil Mezarlığı, düzensiz mezar birimleri

Şeyh Adil Mezarlığı içerisinde sınırları çevrelenmiş aile mezarlıkları mevcuttur. Fakat mezar birimleri düzensiz olarak yapıldığı için aile mezarlıkları, çocuk mezarlıkları, tek kişilik mezarlıklar iç içe durumdadır (Şekil 4.10).

Şekil 4.10 Şeyh Adil Mezarlığı, aile mezarlıkları ve tek kişilik mezarlıklar

Mezarlık alanına girildiğinde alanda yürüme yolunun kenarlarında mezarlık birimleri bulunmaktadır. Alanın yüzde yüze yakın bir doluluk oranına ulaşmasından dolayı, yürüme yolu kenarındaki çiçek parterleri daralmış bazı yürüme yol kenarlarında direkt olarak mezarlık birimleri yapılmıştır (Şekil 4.11).

Şekil 4.11 Şeyh Adil Mezarlığı, yol kenarına mesafesiz mezarlık birimleri

Şeyh Adil Mezarlığı içerisinde;

- Cami, morg, gashane, taziye evi yapıları bulunmamaktadır. Alanın yakınında bir alanda cami bulunmaktadır.
- Mezarlık alan içerisinde alana gelen ziyaretçilere hizmet verecek otopark alanı bulunmamaktadır. Ziyaretçiler araçlarını, mezarlık alanının çevresindeki yol üzerlerine ya da boş bırakılmış rastgele alanlara park etmektedir.
- Alan içerisinde meydan, büfe gibi birimler bulunmamaktadır.
- Alanda su yüzeyleri bulunmamaktadır.

- Donatılar

Şeyh Adil Mezarlığı kendi içerisinde caddelere bölünmüştür. Alan içerisinde yönlendirme cadde isimlerinin yazılı olduğu tabelalar yardımıyla yapılmaktadır (Şekil

4.12). Mezarlık alanının giriş kapılarının olduğu kısımlarda ziyaretçilerin aradıkları yeri kolay bulmalarına yardımcı olması için, alanın adalara bölünmüş olduğu vaziyet planının yer aldığı panolar bulunmaktadır (Şekil 4.13).

Şekil 4.12 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, tabelalar

Şekil 4.13 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, vaziyet planı panosu

Mezarlık alanı içerisinde ölen kişilerin yakınları tarafından yaptırılmış olan çeşmeler bulunmaktadır. Bu sebeple çeşmeler farklı tipte ve alan içerisinde düzensiz olarak dağılmıştır (Şekil 4.14).

Şekil 4.14 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, çeşmeler

Mezarlık alanı çevre duvarlarıyla sınırları belirlenmiştir. Alanın 1 numaralı giriş kapısının yanında, alana girmeden çeşme mevcuttur (Şekil 4.15).

Şekil 4.15 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, 1 numaralı giriş kapısı ve çeşme

Şeyh Adil Mezarlığı içerisinde alana gelen ziyaretçiler için oturma elemanları ve oturma alanları oldukça yetersizdir. Alan içerisinde şehitlik alanının bulunduğu yerde oturma elemanları bulunmaktadır (Şekil 4.16). Alana gelen ziyaretçiler tarafından temin edilen banklar bulunmaktadır (Şekil 4.17). Alan içerisinde çöp kutularının sayısı oldukça yetersizdir.

Şekil 4.16 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, şehitlik alanı oturma elemanı

Şekil 4.17 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, oturma elemanı

Alan içerisinde yol kenarlarında yüksek boylu aydınlatma elemanları kullanılarak mezarlık alanı aydınlatılmaya çalışılmıştır. Ancak aydınlatma elemanlarının sayısı yetersiz durumdadır. Aynı zamanda alan içerisinde ses düzeneği konumlandırılmış olup sayıca yetersizdir (Şekil 4.18).

Şekil 4.18 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, aydınlatma elemanı ve ses düzeneği

-Yollar

Mezarlık alanı içerisinde planlanmış bir yol sirkülasyonundan bahsetmek oldukça zordur. Alanın ana aks yolunun genişliği 5-6 metre aralığındadır. Adaların çevresindeki yolların bir kısmının genişliği 1-2 metre, bir kısmının genişliği ise 3-4 metre arasında değişmektedir. Mezar birimlerinin çevresinde ise yürüme yolu bulunmamaktadır (Şekil 4.19).

Şekil 4.19 Şeyh Adil Mezarlığı donatı elemanları, yol sirkülasyonu

4.1.2. Şeyh Adil Mezarlığı Bitkisel Tasarım Kriterlerinin İncelenmesi

Şeyh Adil Mezarlığı bitkisel tasarım açısından, tür çeşitliliği, alle perspektifi, yer örtücü, mevsimlik bitkiler, renk doku uyumu, geniş çim yüzeyler kriterleri doğrultusunda değerlendirilmiştir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2 Şeyh Adil Mezarlığı Bitkisel Tasarım Arazi Gözlem Formu

Şeyh Adil Mezarlığı Arazi Gözlem Formu			
Bitkisel Tasarım Kriterleri			
	Evet	Kısmen	Hayır
Tür çeşitliliği yeterli sayıda mı?			X
Alle perspektifi var mı?	X		
Yer örtücü, mevsimlik bitkiler kullanılmış mı?		X	
Renk, doku uyumu var mı?		X	
Geniş çim yüzeyler var mı?			X

Şeyh Adil Mezarlığı bitkisel tasarım kriterleri açısından değerlendirildiğinde;

- Mezarlık alanı kuruluş tarihi açısından eski bir mezarlık olduğu için çok yıllık ağaçlar yoğunluktadır.
- Alan, kent merkezinde yoğun bitki örtüsüyle bütünlüğünü koruyan, kent merkezinin önemli peyzaj alanı niteliğindedir.
- Şeyh Adil Mezarlığı'nda insanlara ferahlık veren geniş çim yüzeyler bulunmamaktadır.
- Alan içerisinde çok yıllık ağaçların oluşturduğu alle perspektifi bulunmaktadır (Şekil 4.20)

Şekil 4.20 Şeyh Adil Mezarlığı, alle perspektifi

- Alandaki farklı türde bitki sayılarının oldukça az olduğu tespit edilmiştir.
- Şehitlik alanında servi (*Cupressus sempervirens*), mazi (*Thuja sp.*), gül (*Rosa sp.*) türleri bulunmaktadır (Şekil 4.21).

Şekil 4.21 Şeyh Adil Mezarlığı, şehitlik alanı bitkiler

- Mezar birimlerinden bir kısmının üzerlerinde bitki bulunmamakta, bakımsız durumdadır (Şekil 4.22).

Şekil 4.22 Şeyh Adil Mezarlığı, bitki bulunmayan mezar birimleri

- Bazı mezar birimlerinin üzerinde, ölen kişilerin yakınları tarafından dikilen bitkiler mevcuttur (Şekil 4.23).

Şekil 4.23 Şeyh Adil Mezarlığı, bitki bulunan mezar birimleri

4.2 Kapıçam Mezarlık Alanı

Yapımı yeni planlanan ve henüz projelendirme aşamasında olan, defin yapılmamış durumda olması sebebiyle, bu mezarlık alanına ait arazi bilgileri Uslu (1997)'nin çalışmasındaki yer seçim kriterlerine göre değerlendirilmiştir (Çizelge 4.3). Kapıçam Mezarlık alanına ait arazi bilgileri Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nden elde edilmiştir. Uslu' ya göre;

- Mezarlık alanının jeolojik yapısını toprak zemin olması alanın mezarlık alanı olarak uygun alandır. Kapıçam mezarlık alanının jeolojik yapısı toprak zemin olması sebebiyle jeolojik yapı kriteri açısından mezarlık alanı olması açısından uygundur.
- Toprak yapısı açısından kireç, alüvyon alanların uygun, killi toprakların uygun olmadığını ve kumlu alanların ise yarı uygun olduğunu belirtmiştir. Kapıçam mezarlık alanının toprak yapısı genel olarak az çakıllı, kumlu, killi yapıda olması sebebiyle yarı uygun olarak değerlendirilebilir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3 Uslu (1997)'ya göre Kapıçam Mezarlık Alanı doğal faktörleri değerlendirme formu

		Uslu (1997) Yer Seçim Kriterleri)	Kapıçam Mezarlık Alanı Doğal Faktörleri
Jeolojik Yapı	Bozulmuş Andezit	Yarı Uygun/ Uygun Değil	
	Volkanik kayalık andezit	Uygun Değil	
	Taşlık, Kayalık	Uygun Değil	
	Toprak Zemin	Uygun	Alan toprak zemindir. (kum,kil ve çakıl karışımı)
Toprak Yapısı	Kumlu	Yarı Uygun/ Uygun Değil	Alanın toprak yapısı az çakıllı, kumlu, killi yapıdadır.
	Killi	Uygun Değil	
	Kireç, Alüvyon	Uygun	
Eğim	< % 0-10	Uygun	
	% 11- %19	Yarı Uygun	
	> % 20	Uygun Değil	Alanın eğimi %5- %20 arasında ve bazı kısımlarda %20- %30 arasındadır.
Yer Altı Su Seviyesi	< 2,5 m	Uygun Değil	
	> 2,5 m	Uygun	Yer altı suyu tespit edilmemiştir.

- Alanın eğiminin %0-10 arası yarı uygun, %11-19 yarı uygun, %20'den fazla olan alanların uygun olmadığını belirtmiştir. Kapıçam Mezarlık alanının eğim durumu genel olarak %5 ve %20 arasında değişmektedir. Alanın bazı kısımlarında %20 ve %30 arasındadır. Eğimin %20'den fazla olduğu alanlar da tesviye ya da teraslama yöntemine gidilerek alan çözümlemesi yapılabilir.
- Kapıçam Mezarlık alanı içerisinde yeraltı suyu ise tespit edilmemiştir. Bu kriter açısından alan mezarlık alanı için uygundur.

4.3. Hasancıklı Mezarlık Alanı

Hasancıklı Mezarlık alanı yapımı yeni planlanan mezarlık alanıdır. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından projelendirilmesi bitmiştir. Ancak henüz proje uygulama aşamaları bitmemiştir. Alan içerisinde defin işlemleri yapılmaya başlanılmıştır.

Hasancıklı Mezarlık alanına ait arazi bilgileri verileri elde edilememiştir. Ancak bu alanının yakınında yapılmış olan zemin etüt çalışmasına ait elde edilen verilerden yola çıkılarak, Uslu (1997)'nin çalışmasına göre değerlendirilme yapılmıştır (Çizelge 4.4).

- Uslu (1997) mezarlık alanlarının jeolojik yapısının toprak zemine sahip olmasının uygun olacağını belirtmiştir. Hasancıklı Mezarlık alanının jeolojik yapısı toprak zemin (kum, kil ve çakıl karışımı) olması sebebiyle bu kriter açısından uygundur.
- Alanın toprak yapısı kumlu killi, az çakıllı yapıdadır. Uslu (1997)'nin toprak yapısı kriterine göre yarı uygun olarak değerlendirilebilir.

Çizelge 4.4 Uslu (1997)'ya göre Hasancıklı Mezarlık Alanı doğal faktörleri değerlendirme formu

Mezarlık Alanının Doğal Faktörleri		Uslu (1997) Yer Seçim Kriterleri)	Hasancıklı Mezarlık Alanı
Jeolojik Yapı	Bozulmuş Andezit	Yarı Uygun/ Uygun Değil	
	Volkanik kayalık andezit	Uygun Değil	
	Taşlık, Kayalık	Uygun Değil	
	Toprak Zemin	Uygun	Alan toprak zemindir. (kum,kil ve çakıl karışımı)
Toprak Yapısı	Kumlu	Yarı Uygun/ Uygun Değil	Alanın toprak yapısı kumlu killi, az çakıllı yapıdadır.
	Killi	Uygun Değil	
	Kireç, Alüvyon	Uygun	
Eğim	< % 0-10	Uygun	
	% 11- %19	Yarı Uygun	
	> % 20	Uygun Değil	Alanın eğimi %0 - %30 arasındadır.
Yer Altı Su Seviyesi	< 2,5 m	Uygun Değil	
	> 2,5 m	Uygun	Yer altı suyu tespit edilmemiştir.

- Alan genel olarak %0 ve %30 arasında değişen bir eğime sahiptir. Eğimin %20 den fazla olduğu alanlarda teraslama ya da tesviye yapılarak kullanım alanlarının oluşturulması gerekmektedir.
- Mezarlık alanı içerisinde yeraltı suyu tespit edilmemektedir. Fakat bu mezarlık alanı Sır barajına yakın konumdadır. 2010 yılında yayınlanmış olan “Mezarlık alanlarının inşaaı, cenaze nakli ve defin işlemleri” hakkındaki yönetmelikte mezarlık alanları, insanların kullanma ve içme sularını karşılamak amacıyla yapılmış olan gölet, baraj, kuyu, göl gibi su kaynaklarından arazinin eğim durumu, mezarlık alanının kapasitesi ve toprak yapısına göre, killi olan topraklarda en az 150 metre, kumlu olan topraklarda ise en az 250 metre uzaklıkta olacak şekilde kurulabilir maddesi dikkate alınmalıdır. Mezarlık alanının toprak yapısı kumlu killi, az çakıllı olması sebebiyle defin işlemlerinin Sır Barajı’ndan en az 150 metre uzakta bir mesafede yapılması gerekmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mezar, mezarlık, ölüm gibi kavramlar her dinde ve inanışta farklı anlamlara gelmekte ve kültürlerle göre bu kavramlara verilen önem farklılık göstermekle birlikte mezarlıklar genelde bütün inanışlarda kutsal alanlar olarak kabul edilmektedirler ve bu sebepten dolayı dokunulmazlığı olan alanlardır.

Günümüz kentlerinde her ne kadar artık yeşil alan kavramı önem kazanmaya başlamıştır. Kentlerdeki hemen hemen her alan yapılaşmaya açılmış ve kentlerin dokusuna bakıldığında genel olarak yoğun binalar, yapılar hâkimdir ve kentlerde yeşil alan dokusunun bütünlüğünün bozulmadığı alanlar incelendiğinde bu alanların mezarlık alanları olduğu görülür (ormanlık, çayırılık vb. alanlar haricinde, kent yakını ve kent merkezindeki alanlar incelendiğinde). Mezarlıkların kutsal alanlar olarak görülmesi, dokunulmaz alanlar olması gibi sebeplerle bu alanlar kent dokusu içerisinde yeşil alan açısından zengin alanlar olmakla birlikte, kentlerdeki açık yeşil alanların önemli bir kısmını oluşturan alanlar olma niteliğindedir.

Mezarlıklar yeşil alan bakımından kentlerde önemli bir yere sahip olmasından dolayı ve kentin mikroklimatik etkisi açısından, aynı zamanda kentte fauna ve flora için yaşama alanı oluşturması, bünyesindeki bitkiler sayesinde hava kirliliğini azaltması gibi kent için olumlu ekolojik etkileri bulunmaktadır.

Çalışma kapsamında mezarlık planlama ve tasarım kriterleri açısından incelenen Şeyh Adil Mezarlığı, bünyesindeki yeşil alan dokusuyla Kahramanmaraş kent merkezinde bulunan, bütünlüğünü koruyan önemli bir peyzaj alanı niteliğindedir. Şeyh Adil Mezarlığı yapısal ve bitkisel tasarım kriterleri açısından değerlendirildiğinde;

- Mezarlık alanı içerisinde taziye alanı, morg, gasilhane, meydan, otopark alanlarının olmadığı tespit edilmiştir.
- Mezarlık alanı içerisinde tuvalet ve mescit alanlarının sayısının yetersiz olduğu tespit edilmiştir.
- Alan içerisinde, ziyaretçiler tarafından temin edilmiş banklar ve şehitlik alanı içerisindeki banklar haricinde başka oturma elemanı bulunmaması, çöp kutuları, aydınlatma elemanları ve ses düzeneklerinin yetersiz olması alanın eksikliklerinden biridir.

- Alan içerisinde, mezar parselleri düzensiz bir şekilde ayrılmıştır. Mezar birimleri arasında yol bulunmamaktadır. Alanın doluluk oranına ulaşması sebebiyle mezar birimleri ve yürüme yolu arasında mesafe bulunmamaktadır.
- Alan içerisinde su yüzeyleri ve geniş çim alanları bulunmamaktadır. Bu durum alanın ferah algılanmasını engellemektedir. Bazı mezar birimlerinin üzerlerinde yakınları tarafından dikilmiş bitkiler bulunmakta, bazı mezar birimleri üzerlerinde ise bitki bulunmamaktadır. Alan içerisindeki yer örtücü bitkilerin, çalı türlerinin sayısı yeterli değildir.

Şeyh Adil Mezarlığı'nın değerlendirmeleri sonucunda alan doluluk oranına ulaşması sebebiyle morg, gasilhane gibi yapısal elemanların yapılması mümkün değildir. Ancak mezarlık alanı içerisinde;

- Kent için önemli bir peyzaj alanı niteliğinde olan bu mezarlık alanının yeşil dokusunun korunması gerekmektedir.
- Alan içerisinde aydınlatma elemanları ve ses düzenlerinin artırılması önerilmektedir.
- Oturma elemanlarının ve çöp kutularının düzenli bir şekilde alan içerisinde sayılarının artırılması önerilmektedir.

İnsanların hemen hemen hepsinde oluşmuş olan, mezarlık alanlarının korkulacak alanlar olması, bu alanların sadece ölülerin bulunduğu mekânlar olması tabusunun yıkılması gerekmektedir. Bu kapsamda; mezarlık alanları insanlar tarafından genelde kasvetli ve ürkütücü alanlar olarak görülmekte olup bu algıyı kırıp çağdaş mezarlık anlayışını insanlara benimsetmek, mezarlıkları karanlık, kasvetli havasından arındırmak, mezarlıkların kentin yeşil alan dokusunun önemli bir kısmını oluşturduğu, kente nefes aldırان, ekolojik anlamda da önemli bir yeri olan, mezarlık alanlarına gittiklerinde alanda ihtiyaç duydukları her türlü gereksinimleri karşılayabilecekleri, dinlenebilecekleri açık yeşil alanlar algısını oluşturarak mezarlık alanların aktif olarak kullanılmaları amaçlanmıştır.

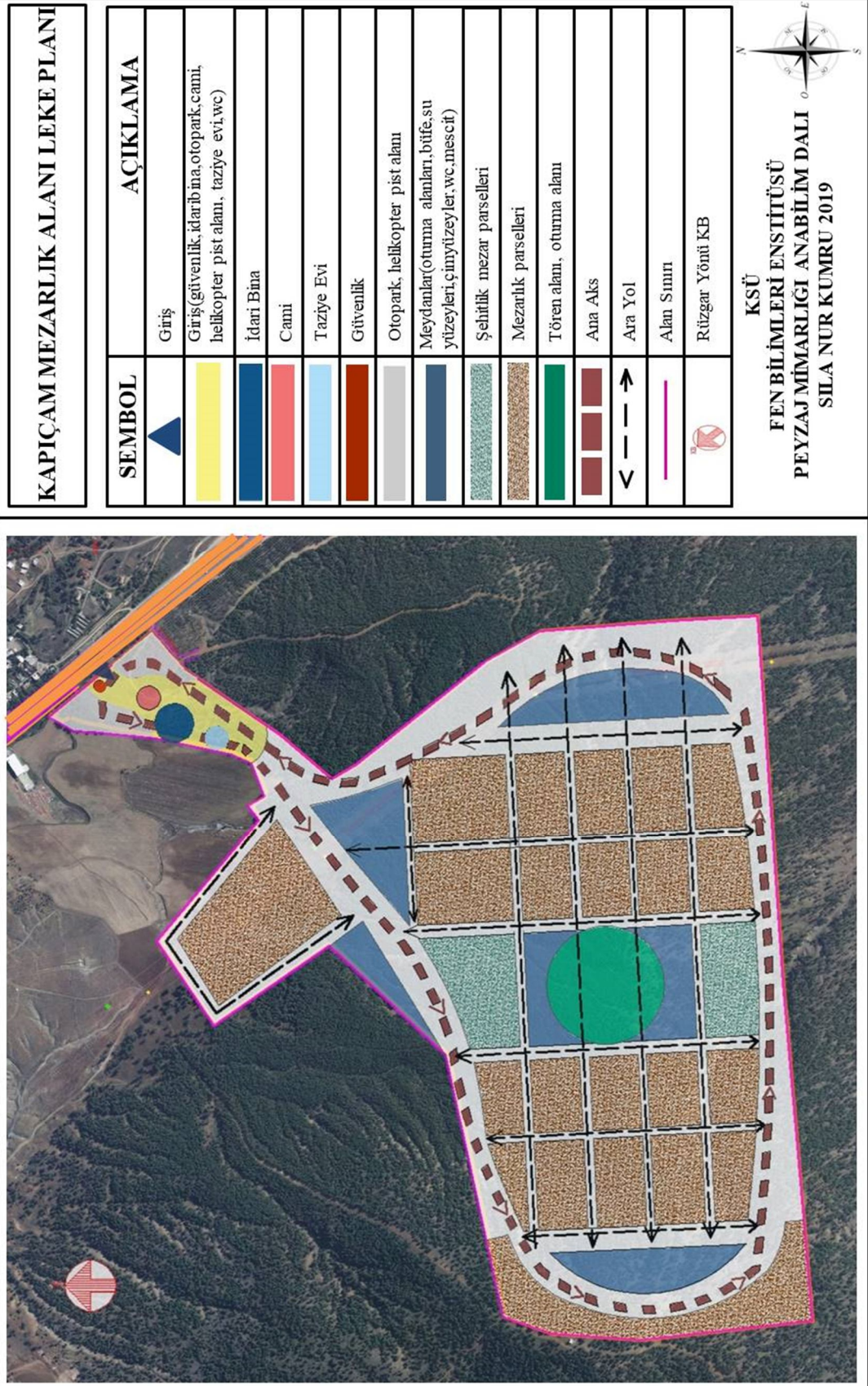
Kahramanmaraş kent merkezinde bulunan Şeyh Adil Mezarlığı mezarlık planlama ve tasarım ilkeleri çerçevesindeki değerlendirilerek eksikliklerinden yola çıkılarak, yeni yapılacak olan, çalışma alanı olarak belirlenen Kapıçam Mezarlık alanı ve Hasancıklı Mezarlık alanı için planlama ve tasarımlarına yönelik öneriler getirilmiştir. Bu alanlar için leke plan örnekleri hazırlanmıştır.

5.1. Öneriler

Kapıçam Mezarlık Alanının: yer seçim kriterleri açısından değerlendirilmesi, aynı zamanda alanın planlanmasına ve tasarımına yönelik önerilerde bulunulmuştur. Bu değerlendirmeler ve öneriler sonucunda Kapıçam Mezarlık alanı için leke plan örneği hazırlanmıştır (Şekil 5.1).

- Alan, Kahramanmaraş- Gaziantep karayolu üzerinde, ulaşım açısından insanların hem kendi araçlarıyla hem de toplu taşıma araçlarıyla rahat bir şekilde ulaşabilecekleri konumdadır.
- Kahramanmaraş kentinin hâkim rüzgâr yönü kuzeybatı yönünde ve Kapıçam Mezarlık alanı kentin güneydoğu yönünde bulunmaktadır. Bu nedenle hâkim rüzgâr yönünde değildir.
- Mezarlık alanının eğimi genel olarak %5 ve %20 arasında değişmekte ve bazı kısımlarda eğim %20 ve %30 arasındadır. Eğimi %20'yi geçen kısımlarda teraslama yöntemi yapılarak ve ya alan tesviyesi yapılarak alanlar kullanılabilir.
- Mezarlık alanının doğusu anayol üzerinde bulunduğu için ana giriş kapıları bu kısımdan yapılmalıdır. Alanın çevresinde yol yapılması durumunda bu yollar üzerinde de giriş kapıları yapılmalıdır.
- Bu alan ormanlık bir alan olması sebebiyle çok yıllık bitki örtüsüne sahiptir. Alan içerisinde ağaçların yoğun olması sebebiyle, bitkilendirme çalışmaları yapılırken; geniş çim yüzeyler oluşturmaya özen gösterilmeli, yer örtücü, kısa boylu çalı türleri kullanılması gerekmektedir.

**KENT MEZARLIKLARININ AKTİF YEŞİL ALAN OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ,
KAHRAMANMARAŞ ÖRNEĞİ**

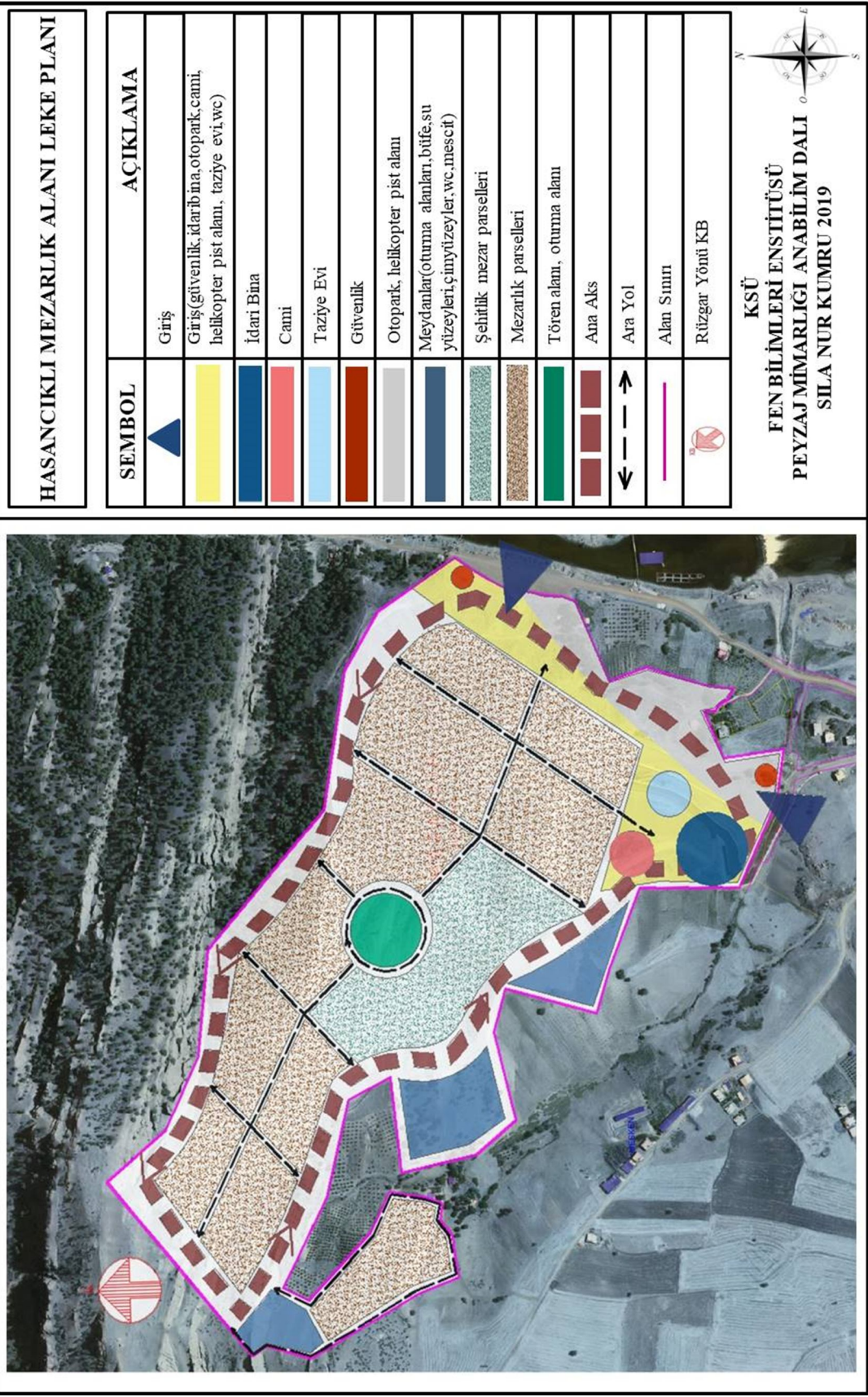

Şekil 5.1 Kapiçam Mezarlık Alanı Leke Planı (ölçeksiz)

Hasancıklı Mezarlık Alanı yer seçim kriterleri açısından değerlendirilerek mezarlık alanının planlanmasına ve tasarımına yönelik önerilerde bulunulmuş ve aynı zamanda bu alan için de leke plan örneği hazırlanmıştır (Şekil 5.2).

- Hasancıklı Mezarlık alanına konum olarak yakın bir alanda yapılmış olan etüt çalışmasına göre; alan içerisinde yer altı su seviyesi tespit edilmemiştir. Alan içerisinde dere yatağı bulunmamaktadır. Fakat, mezarlık alanı Sır Barajı'na yakın bir konumdadır. Mezarlık alanının toprak yapısı killi yapıdadır. Bu sebeple “Mezarlık alanlarının inşası, cenaze nakli ve defin işlemleri” hakkındaki yönetmelik dikkate alınarak barajdan en az 150 metre uzakta olacak şekilde defin işlemi yapılabilir. Baraja yakın olan alanlar, cami, idari bina, otopark alanı, taziye evi gibi yapıların bulunduğu alanlar olarak planlanmalıdır.
- Alan %0 ve %30 arasında değişen bir topografik eğime sahiptir. Alan içerisinde tesviye yapılarak, tesviyenin mümkün olmadığı alanlarda teraslama yöntemi kullanılarak mezarlık alanları planlanmalıdır.
- Kahramanmaraş kentinin hâkim rüzgar yönü kuzeybatı yönündedir. Hasancıklı Mezarlık alanı da kentin kuzeybatı yönündedir. Fakat rüzgâr kent merkezinden mezarlık alanına doğru olduğu için sorun konum olarak sorun oluşturmamaktadır.
- Mezarlık alanının ana giriş kapıları, alanın çevresinde mevcut bulunan yolların olduğu kısımlarda yapılmalıdır. Alanın çevresinde yol yapılması durumunda bu yollar üzerinde de giriş kapıları yapılmalıdır.
- Alan içerisinde bitki yoğunluğu az olması sebebiyle mezarlık bitkisel tasarım ilkeleri (bölüm 2.7.2.2 bitkisel tasarım ilkeleri) bölümündeki kriterler göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

**KENT MEZARLIKLARININ AKTİF YEŞİL ALAN OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ,
KAHRAMANMARAŞ ÖRNEĞİ**

Şekil 5.2 Hasancıklı Mezarlık Alanı Leke Planı (ölçeksiz)

Mezarlık alanlarının genel olarak planlanmasına ve tasarımına yönelik öneriler;

- Mezarlık alanlarına ön görülen; mezarlık birimi sayısı, aile mezarlıklarının sayısı, çocuk mezarları sayıları ve yerleri gibi kriterlerin planlı bir şekilde hesaplanması, defin işlemlerinin bu planlamaya göre yapılması alanların daha etkin ve planlı bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır.
- Mezarlık alanlarını çevreleyen kasvetli duvarlar yapılmamalıdır. Yükseklikleri daha az (75cm- 90 cm), alanların sınırlarını belirleyecek duvarlar yapılmalıdır. Alanların daha korunaklı olması tercih ediliyorsa bitkiler yardımıyla bu durum güçlendirilmelidir.
- Her iki mezarlık alanı da kendi içerisinde parsellere ayrılarak ve parsellerde kendi içerisinde yol sirkülasyonuna sahip mezarlık birimlerinden oluşacak şekilde planlanmalıdır.
- Mezarlık alanlarında, alanın tamamını rahat bir şekilde dolaşılabilecek ana yol sirkülasyonu yapılmalı, yol genişliği alanların büyüklükleriyle doğru orantılı olarak geniş (10m- 15m) yapılmalıdır.
- Mezarlık alanlarının yol sirkülasyonunun planlı bir şekilde yapılması, ana yol ve mezarlık birimlerine giden ara yolların bağlantılarının düzenli bir şekilde yapılması, yolların geniş ferah olması gerekmektedir.
- Kıpıçam Mezarlıklı alanı ve Hasancıklı Mezarlık alanı oldukça büyük alanlar oldukları için, bununla doğru orantılı olarak; defin sayısı ve alana gelecek ziyaretçi sayıları da fazla olacaktır. Bu durumdan dolayı alana gelen ziyaretçilerin, alandaki bütün ihtiyaçlarına yapısal planlama açısından cevap verecek kapasitede olması gerekmektedir.
- Mezarlık alanlarına gelebilecek ziyaretçi sayıları göz önünde bulundurularak farklı araç tipleri için (otobüs, minibüs, engelli araç vb.) yeterli sayıda otopark alanı ve helikopter pist alanı yapılmalıdır.
- Alana gelen ziyaretçileri yönlendirmek, onlara yardımcı olmak amacıyla görevlilerin bulunabileceği, içerisinde morg, gasilhane, revir gibi sağlık birimlerinin de olması gereken, alanların büyüklükleri ve görevli olacak kişi sayıları da göz önünde bulundurularak yeterli büyüklükte idari bina bulunması gerekmektedir.
- Alanların giriş kapılarında güvenlik binalarının bulunması gerekmektedir.

- Alan içerisinde ana yol ve ara yolların kenarlarında sık bir şekilde oturma elemanları, çöp kovaları, çeşme gibi donatı elemanları ve belirli noktalarda tuvaletler, mescitler yapılmalıdır.
- Mezarlık alanlarında resmi cenaze törenlerinin de yapılabileceği göz önünde bulundurularak tören alanı yapılması ve şehitlik için ayrılmış defin alanlarının bulunması alanların daha kullanışlı olmasını sağlar.
- Mezarlık alanları içerisinde belirli noktalarda, alanların odak noktası olacak şekilde birden fazla meydan yapılmalıdır. Bu meydanlar alana gelen ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri; oturma alanları, büfeler, çiçekçi, tuvaletler, mescitler gibi kullanım alanlarından ve her alanın peyzaj planlamasında önemli rol aldığı gibi mezarlık alanlarının peyzaj planlamasında da önemli yer kaplayan su yüzeylerinden, geniş çim alanlar gibi insanlara ferahlık hissi veren alanlardan oluşmalıdır.
- Alanların giriş kısımlarında; alana gelen ziyaretçilerin ibadetlerini daha rahat bir şekilde yapmalarına olanak sağlamak için, alanların da büyük olması sebebiyle cami, taziyelerin kabul edilebileceği taziye evleri, yapılması mezarlık alanlarının ziyaretçiler tarafından daha etkin kullanımını sağlayacaktır.
- Giriş kapılarının olduğu kısımlarda ve alanların belirli noktalarında, alanların ve mezarlık birimlerinin krokisinin bulunduğu panoların bulunması gerekmektedir.
- Mezarlık alanları içerisinde, ziyaretçilerin kolay yönelmeleri, aradıkları yerleri rahat bir şekilde bulmaları için yol kenarlarında sık bir şekilde parsellerin, caddelerin yazdığı yönlendirme tabelaları bulunmalıdır.
- Mezarlık alanlarında alanların kasvetli görüntüsünün yok edilmesi, kör noktanın kalmaması, her alanın aydınlatılması için aydınlatma sisteminin planlı bir şekilde yapılması gerekmektedir.
- Mezarlık alanlarında önem verilmesi gereken diğer bir kriter de bitkilendirmedir. İnsanlar her zaman yeşil alanların olduğu yerlere gitmek, her zaman doğayla iç içe olmayı tercih ederler. Bu doğrultuda bitkilendirme kriterlerine uygun olarak yapılacak başarılı bir çalışmayla insanların mezarlıklara karşı olan olumsuz düşünceleri ve korkuları büyük oranda azalacaktır. Mezarlık alanlarına bitkilendirme çalışmaları yapılırken; kent iklimine ve alanlara uygun, mezarlık birimlerinin görünmelerine engel olmayacak, onları kapatmayacak, bakımları kolay, nem istekleri az, cesetlerin çürümesinden dolayı toprakta oluşan amonyak

çıkışını ve kötü kokuyu engelleyen, genelde çok yıllık, oturma alanlarında, yürüme yollarında, otopark alanlarında gölge yapması gibi amaçlarla, bunlara ek olarak bitkisel tasarım ilkeleri bölümünde verilen mezarlık alanları bitkilendirme ilkeleri dikkate alınarak bitki seçimi yapılmalı ve geniş çim yüzeyler oluşturulmaya dikkat edilmelidir. Alanlarda, renk geçişleri olan bitki kompozisyonlarının yapılması insanlar tarafından; ürkütücü olarak düşünülen mezarlık algısı yerine bu alanların görsel olarak daha güzel algılanmasını sağlar ve mezarlık alanlarına olan ön yargılarının kırılmasında yardımcı olur.

İnsanların mezarlık alanlarına olan ön yargılarını kırmanın yolu önce mezarlık alanlarının planlanması ve tasarımından geçmektedir. Mezarlık alanlarının bu alanlara gelen ziyaretçilerin, alanların daha kullanışlı, alanda ihtiyacı olabilecek her türlü gereksinime cevap verebilecek kapasitede, etkin kullanımı için hem planlanmasının hem de tasarımının iyi bir şekilde yapılmış olması gerekmektedir. Bu sayede alana gelen insanların mezarlık alanlarının eski mezarlık anlayışında olmadığını görmeleri, korkulacak alanlar olmadığının, bu alanların sadece ölümler için ayrılmış mekânlar değil de, ölen yakınlarını ziyarete geldiklerinde rahat ve etkin bir şekilde kullanabilecekleri, dinlenebilecekleri, ibadetlerini rahat yapabilecekleri, taziyelerini kabul edebilecekleri, su yüzeyleri, uygun bitkilendirme ve geniş çim alanlar sayesinde mezarlık alanlarının kentsel yeşil alanlar niteliğinde niteliğinde olduğu anlayışı kabullendirilebilir.

Mezarlık alanlarının ekolojik olarak kente katkılarının yanında, alana gelen kentteki insanlar tarafından da bu alanların etkin kullanımı ve insanların mezarlık alanlarına olan olumsuz bakış açılarının değişmesiyle, bu alanların açık yeşil alanlar olarak görülmesiyle birlikte mezarlıklar; “aktif yeşil alanlar olarak kullanılan” alanlar niteliği kazanmış olur.

KAYNAKLAR

- Acıpayamlı, O.,1962, Ölü Gömmeye İle İlgili Bazı Pratikler ve İzahları, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Sayı:3.4 Cilt:20, 1962, s.245-254
- Ak, M.K., 2003, Anıt Mezarların Peyzaj Mimarlığı Yönünden İncelenmesi ve İzzet Baysal Anıt Mezarı Çevre Düzenlemesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bolu 107s.
- Akan, N., 2018, Mezarlıkların İmar Planlarındaki Yeri, Yeni Mezar Alanlarına Yönelik İhtiyaç Analizi Ve Mezarlık Bilgi Sistemi İstanbul Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 96s.
- Akbulut, Ç.D., 2007, Aksaray Kenti Açık-Yeşil Alanlarının Nitelik Ve Nicelik Yönünden Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 210s.
- Aktaş, R., 2009, İstanbul’da ki Mezarlıkların Nitelik ve Nicelik Açısından İrdelenmesi ve Çağdaş Mezarlık Planlaması Örneği Olarak Bahçeşehir Mezarlığı, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 157s.
- Albayrak, S., 2018, Mudanya’da Kentleşme Süreci Ve Kentsel Gelişimi Etkileyen Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 116s.
- Anonim -2, Tac Mahal, URL (erişim tarihi 10.03.2019), <https://whc.unesco.org/en/list/252>
- Anonim-1, Mısır Piramitleri, URL (erişim tarihi 10.03.2019), <https://whc.unesco.org/en/list/86>
- Anonim-10, Ohlsdorf Mezarlığı, URL (erişim tarihi 20.04.2019), <https://www.thousandwonders.net/Ohlsdorf-Cemetery>
- Anonim-11, Allerton Mezarlığı, URL (erişim tarihi 15.05.2019), https://commons.wikimedia.org/wiki/File:General_view_of_the_Jewish_section_of_Allerton_Cemetery.jpg
- Anonim-12, High Wood Mezarlığı, URL (erişim tarihi 15.05.2019), <http://www.w1battlefields.co.uk/somme/high-wood/#jp-carousel-450>
- Anonim-13, Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil Ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik, URL (erişim tarihi 13.03.2019),

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspix?MevzuatKod=7.5.13730&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=mezarl%C4%B1k%20yerlerinin>

Anonim-14, TUIK, Kahramanmaraş İl nüfus, URL (erişim tarihi 09.03.2019), http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1027

Anonim-15, Kahramanmaraş İl Haritası, URL (erişim 09.03.2019), http://cografyaharita.com/haritalarim/41_kahramanmaras_ili_haritasi.png

Anonim-16, 2015, Şeyh Adil Mezarlığı URL (erişim tarihi 15.04.2019) https://yorumgazetesi.com/kahramanmaras%E2%80%99in_mezarlik_sorunu_ve_maras%E2%80%99ta_seyh_adil-154-yazar-2788-1-eu.html

Anonim-17, 2018, Şeyh Adil Mezarlığı, URL (erişim tarihi 15.04.2019) <http://www.marasmanset.com/guncel/istiklal-harbi-sehidi-esbahzade-mehmet-efendinin-mezari-restore-h16495.html>

Anonim-3, Skogskyrkogarden- Stockholm Mezarlığı, URL (erişim tarihi 20.04.2019), <https://whc.unesco.org/en/list/558>

Anonim-4, South Park Street Mezarlığı, URL (erişim tarihi 20.04.2019), <https://timesofindia.indiatimes.com/travel/destinations/South-Park-Street-Cemetery/ps48002140.cms>

Anonim-5, South Park Street Mezarlığı, URL (erişim tarihi 20.04.2019), <https://www.atlasobscura.com/places/south-park-street-cemetery>

Anonim-6, Assistens Mezarlığı, URL (erişim tarihi 20.04.2019), <https://theculturetrip.com/europe/denmark/articles/why-assistens-cemetery-is-a-popular-relaxing-location-in-denmark/>

Anonim-7, Mount Auburn Mezarlığı, URL (erişim tarihi 20.04.2019), <http://www.doorstohistory.org/mount-auburn-cemetery.html>

Anonim-8, Mount Auburn Mezarlığı, URL (erişim tarihi 20.04.2019), <https://pfollansbee.wordpress.com/2018/05/22/mount-auburn-cemetery/>

Anonim-9, Ohlsdorf Mezarlığı, URL (erişim tarihi 20.04.2019), <https://www.friedhof-hamburg.de/en/ohlsdorf-cemetery/>

- Ayaşlıgil, T., 1997, Kent Gelişimi Sürecinde Açık Ve Yeşil Mekan Gereksiniminin Çanakkale Örneğinde İrdelenmesi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 287s.
- Clayden, A., Green, T., Hockey, J., Powell, M., 2018, Cutting The Lawn – Natural Burial And Its Contribution to The Delivery Ecosystem Services in Urban Cemeteries, Urban Forestry & Urban Greening 33 (2018), s. 99-106
- Cömertler, S., 2001, Cemeteries “Planning and Design Principles”, Graduate School Thesis, İzmir Institute of Technology, İzmir, 388s.
- Çalbayram, Ö., 2001, Ankara Mezarlıklarında Kullanılan Canlı Ve Cansız Peyzaj Materyallerinin Bakım Onarım Ve İşletim Planlaması Açısından İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 147s.
- Çulha, K., 2013, Kırklareli Kent Merkezi Açık Yeşil Alanlarının Nitelik Ve Nicelik Açısından İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, 162s.
- Döllük, G., 2005, Yayalaştırılmış Sokakların Kent Peyzajına Katkısı: 58. Bulvar Ve İstiklal Caddesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 308s.
- Ertürk, F., 2017, Çanakkale Kent Merkezinin Son 15 Yılındaki Kamusal Açık Yeşil Alan Değişimlerinin Kent Kimliği Ve Kentsel Peyzaj Değişimi Üzerine Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale, 160s.
- Etli, B., 2002, Edirne İli Merkez İlçe Yeşil Alan Sisteminin Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Yönünden İrdelenmesi, Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi, Cilt 3 No:1, S.47-59
- Gönen, G., 1992, Mezarlıklar, Peyzaj Mimarlığı Dergisi 92/3, Sayı:33, s.34-35
- Güçlü, K., Yılmaz, S., Yılmaz, H., 1996, Kentsel Yeşil Doku İçinde Mezarlıkların Yeri, Önemi Ve Erzurum Örneği, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 27(1), 1996, S.47-59
- Gül, A., Ve Küçük, V., 2001, Kentsel Açık-Yeşil Alanlar Ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri:A, Sayı:2, S.27.48

- İltar, G., 2003, Eski Türklerde Mezar Kültü Ve Günümüze Yansımaları, Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:27
- Karaoğlu, D., 2007, Kent Mezarlıklarının Yeşil Doku İçindeki Önemi Ve Ziyaretçi Memnuniyetinin Belirlenmesi- Karacaahmet Mezarlığı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 132s.
- Kaya, E., 2003, Kentleşme Ve Kentlileşme, İlke Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 91s.
- Kömür Ardalı, Z., 2018, Beylikdüzü İlçesi Açık-Yeşil Alan Sisteminin Mevcut Durumunun Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ, 151s.
- Küçükönder, M., Karabulut, M., 2007, Çok Kriterli Analiz Yöntemi Kullanılarak Kahramanmaraş'ta Çöp Deopolama Alanı Tespiti, Coğrafi Bilimler Dergisi, 5 (2), s. 55-76
- Lynch, K., 1973, Kent İmgesi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010, 215s.
- Müftüoğlu, V., 2008, Kentsel Açık-Yeşil Alan Karar Ve Uygulamalarının İmar Mevzuatı Kapsamında Ankara Kenti Örneğinde İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 178s.
- Önder, S., 1997, Konya Kenti Açık Ve Yeşil Alan Sisteminin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 168s.
- Özarslan, H.E., 2007, Mezarlıkların Peyzaj Planlama Ve Tasarımı Açısından İncelenmesi: İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 122s.
- Özdemir, H.G., 2012, Değişik Açık Ve Yeşil Alanlarda Bitkisel Tasarım Yönünden Güvenilirlik Faktörünün Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 119s.
- Özhancı, E., ve Aklıbaşında, M., 2017, Kentsel Peyzaj İçinde Mezarlıklar ve Peyzaj Mimarlığı Açısından İncelenmesi; Nevşehir Örneği, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 48 (2), 2017, s.113-124

- Özkan, S.H., 2012, Türklerde Mezar Kültü, Ölü Gömme Ve Mezar taşı Geleneği (Şarkikaraağaç Örneği Ve Geri Kalanlar), Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı Yayınevi, Eylül 2012, Ankara, S.215-220
- Özkardaş, V., 2010, İstanbul Mezarlıklarının Peyzaj Planlama, Tasarım Ve Bakım Çalışmaları Açısından İncelenmesi Karacaahmet Mezarlığı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 434s.
- Özkartal, N., 2016, Kentsel Yeşil Doku İçerisinde Mezarlıkların Yeri, Önemi ve Planlama Kriterleri-İzmir Kent Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta, 147s.
- Öztürk, B., 2004, Kentsel Açık Ve Yeşil Alan Sistemi Oluşturulması: Kayseri Kent Bütünü Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 206s.
- Sarı, C., ve Koçak, İ., 2005, Antalya Kent Planında Mezarlıkların Yeri Ve Sorunları, Antalya Yöresinin İnşaat Mühendisliği Sorunları Kongresi, 22-24 Eylül 2005, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, Antalya
- Susmaz, H., Ekinci, C.E., 2009, Sağlıklı Kentleşme Süreci Esasları, New World Sciences Academy, Volume:4, Number:1
- Tarakci Eren, E., 2012, Kentsel Açık Ve Yeşil Alanların Dağılımlarının Tarihi Süreç İçindeki Değişimi: Trabzon Kenti Boztepe-Ganita Aksı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 175s.
- TDV İslam Ansiklopedisi, 2004, Mezarlık, URL (erişim 20.06.2019 <https://islamansiklopedisi.org.tr/mezarlik>)
- Tosun, E., 2007, Tekirdağ İli Çorlu İlçesi Açık Ve Yeşil Alanların Saptanması Üzerinde Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ, 138s.
- Uslu, A., 1997, Tarihi Süreç İçerisinde Anadolu mezarlıkları ve Çağdaş Bir Yaklaşımla Ankara Kenti için Örnek Bir Mezarlık Planlaması Üzerinde Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 300s.
- Yücekaya, M., 2013, Kilis'te Açık Yeşil Alanlar Ve Park Nitelikleri, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, 152s.

Zeğerek, P., 2016, Yeşil Alanların Kent Turizmine Katkısının Antalya Örneğinde İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Antalya, 130s.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, soyadı : Sıla Nur KUMRU
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 26.06.1994 Kahramanmaraş
Medeni hali : Bekâr
Telefon : 0554 137 48 32
e-posta : silanurkumru@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	KSÜ / Peyzaj Mimarlığı	2019
Lisans	Mustafa Kemal Üniversitesi / Peyzaj Mimarlığı	2016
Lise	Adıyaman Anadolu Lisesi	2012

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2017- Halen	Kahramanmaraş Onikişubat Belediyesi	Peyzaj Mimarı

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

1. Özçalık, M., Kumru, S.N., 2019, Kapıçam Tabiat Parkı'nın Gülez Yöntemine Göre Rekreatyon Potansiyelinin Belirlenmesi, 3. Uluslararası GAP Sosyal Bilimler Kongresi